

113729

**TÜRKİYE’DE KURULACAK BİR MODERN SANAT MÜZESİ İÇİN
CUMHURİYET SONRASI TÜRK DANS SANATI BÖLÜMÜ ÖNERİSİ**

113729

**MÜZECİLİK ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ**

**Geyvan McMillen
1171610**

Tez Danışmanı : PROF. TOMUR ATAGÖK

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

konuda dış kaynaklar araştırılarak müzecilik açısından değerlendirilmeye alınıp öneriler getirilmiştir.

Öğrenim süremde ve tezimin oluşumunda her konuda bana yakın ilgi ve desteğini esirgemeyen, beni yönlendiren, tezimin danışmanlığını kabul eden Sayın Prof. Tomur Atagök'e.

Tezimin gerçekleşmesinde değerli bilgilerinden ve katkılarından yararlandığım Sayın Öğr. Gör. Sedat Göksu'ya.

Tezimin bilgisayarda yazılmasına ve diğer konularda bana katkıda bulunan, yardımlarını esirgemeyen Öğr. Gör. Zeynep Günsür'e,

Yoğun çalışma dönemimde bana zaman ayıran, katkıda bulunan, Ar. Gör. Hale Özkasım, Hülya Menilik, Ertemi Doğaner ve Bilun Saya'ya .

Çalışmalarımda her zaman beni maddi, manevi destekleyen eşim Paul McMillen'a teşekkür ederim.

Geyvan McMillen

Haziran 2002

İçindekiler

Özet.....	7
-----------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

1.1 Bu Çalışmanın Amacı ve Gerekliliği.....	9
1.2 Yöntem.....	10

2. Tezin Kapsamındaki Kavramlar

2.1 Dans'ın Sosyolojik Boyutu ve Önemi.....	13
2.2 Dans'ın Diğer Çağdaş Sanatlarla Disiplinler-Arası İlişkisi.....	14
2.3 Bale ve Modern Dans'ın Dünyada Gelişimi.....	17
2.4. Bale ve Modern Dans'ın Türkiyede Gelişimi.....	20
2.4.1. Türkiye'de Bale.....	22
2.4.1.1. Ankara Devlet Konservatuvarı.....	23
2.4.1.2. Ankara Devlet Opera ve Balesi.....	23
2.4.1.3. İstanbul Devlet Opera ve Balesi.....	33
2.4.1.4. İstanbul Devlet Konservatuvarı.....	35
2.4.1.5. İzmir Devlet Opera ve Balesi.....	36
2.4.1.6. İzmir Devlet Konservatuvarı.....	38
2.4.2. Türkiye'de Modern Dans.....	39

3. Dans Sanatı ve Müze

3.1. Dans Sanatı Müzelerine Genel Bir Bakış.....40

3.2. Diğer Sahne Sanatlarından Bir Müze Örneği: Helsinki’deki Tiyatro Müzesi.....46

İKİNCİ BÖLÜM

4. Türkiye’de kurulacak İstanbul Modern Sanat Müzesi’ndeki “Cumhuriyet Sonrası Türk Dans Sanatı Bölümü” İçin Koleksiyon ve Sergileme Önerileri

4.1. İstanbul Modern Sanat Müzesinin Temel Amacı.....49

4.2. Dans Bölümünün Kuruluş Gerekçesi.....49

4.3. Koleksiyonun Kapsamı ve Oluşturulması.....50

4.3.1. Dansçıların Kostümleri.....51

4.3.2. Dansçıların Fotoğrafları.....51

4.3.3. Tasarımcının Çizimleri.....53

4.3.4. Dekorlar.....56

4.3.5 Koleksiyonun Oluşturulması.....56

4.3.5.1. Bale ve Dans Toplulukları ve Onların Bağlı Olduğu Kurumlar.....56

4.3.5.2. Bu Eserlerde Dans Etmiş Sanatçı ve Koreografların Aileleri.....57

4.3.5.3. Tasarımı Yapan Sanatçıların Kendileri.....	57
4.3.5.4. Koleksiyoncular.....	60
4.4. Sergileme Yöntem ve Malzemeleri	
4.4.1. Durağan Sergileme Yöntem ve Malzemeleri.....	60
4.4.1.1. Vitrinler.....	60
4.4.1.2. Mankenler.....	61
4.4.1.3. Maketler.....	61
4.4.1.4. Bilgi Panoları.....	62
4.4.1.5. İllüstrasyonlar.....	62
4.4.2. Devingen Sergileme Yöntem ve Malzemeleri.....	62
4.4.2.1. Film, Video ve Dıalar.....	62
4.4.2.2. Müzik ve Ses Kayıtları.....	63
4.4.2.3. Bilgisayarlar.....	63
4.4.2.4. Ziyaretçilerin Dokunarak İnceleyebilecekleri Nesneler.....	63
4.4.2.5. Keşif Çekmeceleri.....	63
4.5. Sergi Tasarımı İçin Öneriler	
4.5.1. Sergilemenin Amacı.....	64
4.5.2. Sergileme Uygulaması.....	65
4.6. Değerlendirilmeye Alınan Koreograf ve Dansçılar.....	70
4.7. Sanatçılar Seksiyonu İçin Bir Koleksiyon Örneği: Duygu Aykal Koleksiyonunun Sergileme Önerisi.....	104
4.7.1. Duygu Aykal Koleksiyonunun Sergileme Denemesi.....	108
4.8. “Cumhuriyet Sonrası Türk Dans Sanatı Bölümü” Gelişim Önerisi.....	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç.....	113
Bibliografya.....	116
Özgeçmiş.....	120



ÖZET

Türkiyede kurulması amaçlanan bir “Modern Sanat Müzesi” için Cumhuriyet sonrası Türk Dans Sanatı Bölümü önerisi sunan bu çalışmanın birinci bölümünde dünyada ve cumhuriyet sonrası Türkiyede dansın sosyolojik boyutu irdelenmiş, diğer sanat dalları ile ilişkisi ve zaman içindeki gelişimi araştırılmıştır. Ayrıca dans sanatı müzelerinin dünyadaki örnekleri genel olarak incelenmiştir.

İkinci bölümde koleksiyon oluşturacak ve sergilenecek malzemenin hangi yöntemlerle kullanılacağı üzerinde durulmuş ve bu çerçevede koleksiyon oluşturulmuştur. Değerlendirilmeye alınan ve cumhuriyet sonrası Türk dans sanatı içinde önemli yeri olan dansçı ve koreograflara ulaşılmış, yaşamları ve eserlerinin dökümü yapılmıştır. Aralarından bir sanatçımız seçilmiş ve bir koleksiyon sergileme önerisi olarak sunulmuştur. Son aşamada ileriye yönelik çalışma programı ve öneriler belirtilmiştir.

Üçüncü bölüm, Türkiye’de kurulacak bir modern sanat müzesi içinde oluşturulacak dans bölümüne ne kadar ihtiyaç duyulduğu üzerine kısa bir değerlendirme yapılarak sonuçlandırılmıştır.

SUMMARY

The project of establishing a “Turkish Dance Department” in the Republican era, inside a “Modern Art Museum” which has been planning to be open in Istanbul is the core idea of this thesis.

First part of the thesis deals with the sociological aspect of dance in general and looks at its development specifically in republican Turkey. The relation of dance as an art form to other forms of artistic disciplines has been discussed and traced back historically. Also dance museums through out the world have been analysed.

The second part of the thesis specifically concerns with the ways and methods of building up a collection and planning the exhibition space. By the help of this general knowledge, the important dancers and choreographers of republican Turkey have been chosen and contacted with; their life stories and works have been documented and through one artist among them an exhibition proposal has been presented. The last section concerns with the planning of future program and further suggestions in order to improve the Dance Department.

The third and the last part of the thesis emphasises the need to establish such a “Dance Department” in the context of a “Modern Art Museum” in Turkey.

1.Giriş

1.1. Bu Çalışmanın Amacı ve Gerekliliği

Doğu ve batı uygarlıkları, sosyal, kültürel, ekonomik ve sanatsal yapıları açısından bazı ortak çıkış noktalarına sahip olmakla beraber, tarih boyunca farklı karakterler taşımışlardır. Buna bağlı olarak dans sanatı da her ülkede değişik şekillerde oluşmuş ve bugüne gelinceye kadar çeşitli evrelerden geçmiştir. Türkiye gibi, doğu ve batının birleştiği ve ayrıldığı kritik bir coğrafyada yer alan, bu nedenle her iki yöndeki etkilere açık olan bu topraklarda etnik çeşitliliğin getirdiği zenginlik halk danslarına yansımış ve zaman içinde değişimler geçirerek bugüne ulaşmıştır. Doğu ve batı sentezi içinde geniş bir yelpazede düşüneceğimiz Cumhuriyet sonrası icra edilmeye başlanan evrensel dans sanatı ise Türk dans'ında geleceğe ait beklentileri besleyebilecek ve yönlendirebilecek niteliğe henüz yeteri kadar ulaşmamıştır. Türk dansının içinde bulunduğu bu durum; Türkiyede oluşturulacak bir Modern Sanat Müzesi içinde kurulması önerilen Dans Bölümü için çıkış noktası olmuştur. The International Council of Museums / Uluslararası Müzeler Birliği (ICOM), genel olarak müzeyi şöyle tarif etmektedir; “ Müze, kar amacı gütmeyen insan ve çevresinin nesnel kayıtlarını çalışma, eğitim ve zevk amacıyla toplayan, saklayan, araştıran, ilişki kurarak sergileyen; toplum hizmetinde olan ve gelişmesinde büyük rol oynayan sürekli bir kurumdur.” (Edson & Dean, 1994, s.67) Müze okul değildir, ama okulların yapamadığını yani nesneyle izleyicinin karşılaşmasını mümkün kılan dolayısıyla estetik tecrübe edinilmesini sağlayan paralel bir eğitim sistemi olarak niteleyebiliriz . Modern müzeler, toplumun bilimsel ve kültürel geçmişini yansıtan ve geleceğini biçimleyecek öğeleri araştıran, toplayan sergileyen, belgeleyen, yaşatan ve yönlendiren yaygın bir eğitim kurumu olarak tanımlanmaktadır (Atagök, Şubat 1990). Bu kurumun, kültürel, sanatsal ve toplumsal değişime katkısı olmalıdır. İşte tam da bu nedenle; tezin'in amacı, İstanbul'da kurulması öngörülen bir Modern Sanat Müzesi'nin ne denli önemli olduğunu vurgularken, aynı zamanda bu müzenin kapsamı içinde, Gösteri Sanatları Bölümü altında kurulacak olan Dans Sanatı Bölümü'nün pratikte hayata geçirilmesi için gerekli olan tüm teorik hazırlığı da yapmaktır. Bu bölümde hedeflenen, Türk dans'ını yaşadığı toplumdan soyutlamadan, bu dans sanatına emek vermiş kişilerin yaratıcılığını ve üretkenliğini ortaya koyup, seçilecek yazılı, görsel ve işitsel malzemeleri biraraya getirerek dansın ülkemize ve dünyaya katkısını belirginleştirmek, dolayısıyla

toplumdaki yerini güçlendirerek bugüne kadar göz ardı edilen değerini ön plana çıkartmaktır. Ülkemizde, gösteri sanatları alanında, bu sanatların tanıtımı ve toplumsal olarak yaygınlaştırılması için yeterli sayıda mekanın ve kurumun bulunmadığı bilinmektedir. Yaratılan sanat eserlerinin, hele bu eserler dans gibi kaydedilmesi ve tekrar sahnelenmesi diğer sanat dallarına göre biraz daha zor bir alanda oluşturuluyorsa, saklanıp gelecek nesillere aktarılması çok büyük bir önem taşır. Burada önemle üzerinde durulacak husus, dans alanında çalışan kurumların yani Devlet Opera ve Baleleri'nin bir arşiv oluşturma imkanlarının olmamasıdır. Bu kurumlar kurulduğundan beri geçen 45 yılda görsel ve yazılı malzeme toplanmamıştır. Dolayısıyla kurulacak bir Modern Sanat Müzesi'ne ve onun içinde oluşturulacak bir Dans Bölümü'ne şiddetle ihtiyaç vardır. Ayrıca bu müzenin bir eğitim kompleksi olarak da işlev göreceği göz önüne alınmalıdır.

1.2. Yöntem

Kurulması öngörülen Modern Sanat Müzesi bir çok alanı kapsamaktadır. Görsel –plastik-sanatlar olduğu kadar gösteri sanatları alanlarını da içermektedir. İstanbul Sanat Müzesi Vakfı'nın hazırlamış olduğu “Stratejik Plan Özeti”ne göre “Çağdaş müzecilik anlayışıyla oluşturulacak bu müze, başta resim, heykel ve yerleştirme olmak üzere 1950 sonrası Türk sanatını kapsayan bir koleksiyon oluşturmaya hedeflemektedir. Koleksiyona aşamalı olarak sırasıyla özgün baskı ve desen gibi kağıt işleri, fotoğraf, film, video ve bilgisayar sanatı, gösteri ve sahne sanatları, tasarım ve mimarlık dahil edilecektir” (s.2). Bu bağlamda gösteri sanatlarından biri olan dans sanatı da kapsamlı bir şekilde tanıtılmalıdır. Bu tanıtımın yapılabilmesi için sergileme olduğu kadar, etkinlikler, arşiv, eğitim ve kurulacak mekanlar da önemsenmelidir (Parkhurst, sf.1).

Öngörülen müzede dans bölümünü oluşturan koleksiyon belirli amaçlar doğrultusunda, belli bir düzen içinde tanıtılır. Yapıtlarla ilgili tüm bilgilerin yazılı, görsel ve işitsel yöntemlerle belgelenmesi sonucu müze arşivi oluşturulur. Müzenin bu bölümünde dansla ilgili, yukarıda değinilen amaçlar doğrultusunda belirlenen politika'ya bağlı kalarak her türlü eski ve yeni belgeler toplanır, korunur ve sergilenir. Bir örnek olarak, dans kostümleri koleksiyonunu verebiliriz. Türk dans sanatında önemli yapıtların, kostüm ve tasarımcılarını gelecek kuşak dans öğrencilerine tanıtmak, bu alanda araştırma yapacak herkese ve sanat tarihçilerine kaynak oluşturacaktır. Türk dans sanatında sahnelenmiş önemli eserlerde kullanılan kostüm ve tasarımları saptamak için başvurulacak kaynaklar; Devlet Opera ve Baleleri depoları, bu

eserlerde dans etmiş sanatçılar ve aileleri, tasarımı yapan sanatçıların kendileri olacaktır. Böylelikle, kostümün kendisi, dansçının kostümle olan fotoğrafı ve tasarımcının çizimleri malzeme olarak toplanır. Kostümü giyen sanatçı veya tasarımcı; kostümü, aksesuarları, tasarımları bu koleksiyona bağışlayabilir. Koleksiyonların korunma koşulları da ayrıca araştırılıp, uygulamaya konacağı gibi, sergilemede sanat yapıtlarının değeri tek tek ortaya konulup, koleksiyonun bütünlüğü içindeki yeri de vurgulanmalıdır. Sürekli koleksiyon sergilerinin yanı sıra halkın ilgisini çekmek için retrospektif, özel koleksiyon, konulu ve yeni araştırma sergileriyle, başka müzelerden kaynaklanmış sergiler de düzenlenebilir. Sergi yönetimi sayesinde özel sergiler için hedef kitlenin belirlenmesi ve bu hedef kitle içerisinde serginin sunacağı kavramların araştırılması ve öğretme hedeflerinin belirlenmesi, ayrıca sergi içerisinde farklı iletişim türlerinin kullanılması için araştırma yapılması gerekir ki buna etiketler, fotoğraflar, şemalar, haritalar, kitapçıklar, audio-visüel materyal, videolar, sunumlar, vs. dahildir. Bu sergilemede eserlerden seçilen bölümlerin gösterilme amacı kadar birbiriyle ve mekanla olan ilişkileri de dikkate alınır. Böylece öngörülen modern sanat müzesinin dans bölümü, arşivleri aracılığıyla koleksiyonları ve sanatçıları hakkında izleyiciyi bilgilendirdiği gibi katılımcının yaratıcılığına, düşünsel ve bedensel gelişimine de katkıda bulunacaktır.

İleride yapılması planlanan etkinlikler dahilinde, Dans Bölümü, sergi alanları dışında bir eğitim kompleksi olarak da işlev görmelidir. Yine İstanbul Sanat Müzesi Vakfı'nın "Stratejik Plan Özeti"ne göre "Müze ayrıca çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda durağan değil yaşayan bir müze olarak tasarlanmaktadır. Bu bağlamda sanatçılar ve yapıtları belgelenecek, yapıtlar bilimsel yöntemlerle koruma altına alınacak, çeşitli seminerler, konferanslar, paneller, yayınlar ve doğrudan eğitim yoluyla toplum bilgilendirilecek, araştırmacılara kaynak oluşturacak bir kütüphane ve arşiv kurulacak, ayrıca ulusal ve uluslar arası kurumlarla işbirliği yapılarak Türk sanatının yurt dışında, uluslar arası sanatın da yurt içinde tanıtılmasına çaba gösterilecektir" (s.2).

Yapıtların anlamını açmak için yazılan yazılar, sergileme biçimi, sergi ve müze gezme alışkanlığı edinmiş kişiler için dolaysız ve yeterli bir eğitim biçimidir. Ancak bu alışkanlıkları edinmemiş kişilerin daha ısrarlı ve yöntemli bir eğitime ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kişiler için yapıtların ya da nesnelerin anlamını açmak üzere, müze içindeki etkinlikler kapsamında yazılı, sözlü, uygulamalı sergileri destekleyen eğitim programları gerçekleştirilir. Dolayısıyla eğitim programları planlanırken, seminer odaları, workshop, dans stüdyoları, gösteri yapılan sahne, kütüphane, video salonu vs. gibi uygun mekan tasarımları da düşünülecektir. Tarihsel

olarak incelediğimizde, müzelerin kurulduğu alanların büyüklük ve coğrafi konum olarak zaten sahip oldukları özelliklerin, elde olan bir veri olarak değerlendirilmesi ve ona göre hangi tür kullanım biçimlerinin en verimli olacağının önceden araştırılması önemlidir. (Belcher, 1991, s.71)

Müzedeki nesnelerin kopyalarının ziyaretçiler tarafından bir tiyatroydaymışçasına kullanılmaları onlara anlam kazandırır. Böylece vitrinlerde sergilenen nesnelerin ve yapıtların kopyalarının ziyaretçiler tarafından kullanılması, spontan bir tiyatro oyununun emprovize edilmesi, eğitimin daha aktif, zevkli ve bilinçli olmasına neden olur. Aynı zamanda müzede canlı gösterileri de içeren etkinlikler yapılmalıdır. Bu açıdan kompleksin içindeki sahnenin çok amaçlı yapılması gerekmektedir.

Bu tezin kapsamı, ilk aşamada pratiğe geçirilmesi için; yukarıda değinilen amaçlar doğrultusunda belirlenen koleksiyon politikasıyla, bir sergi salonu için malzeme araştırması yapılması, toplanması gereken yazılı, görsel, sözel malzemenin önerilmesi, sergilenecek nesnelerin kaydının tutulması ve bir sergileme örneği planlanması olarak öngörülmüş ve bununla sınırlı tutulmuştur. Daha sonraki aşamalarda, sergileme için insan kaynaklarından da sonuna kadar yararlanılması düşünülmüş, Türkiye’de sahne sanatlarına emeği geçmiş sanatçılarla, opera ve bale sanatçılarıyla görüşülerek onların kişisel kaynaklarının da sergi’ye katılması planlanmıştır. Bu aşamada kişisel kaynaklardan yararlanılmış olmakla birlikte, bunun sadece görsel malzeme için gerçekleştirildiği vurgulanmalıdır. Araştırmada kullanılan kaynakların çoğu Ankara Devlet Opera ve Balesi’nden ve sanatçıların kendilerine ait koleksiyonlarından toplanmıştır. İkinci el kaynak olarak kitap, dergi ve gazetelerden yararlanılmıştır.

Kurulması öngörülen bu müzenin görevi eğitmek ve aynı zamanda izleyicisine iyi vakit geçirtmek üzere etkinliklerini ve sergilerini düzenlemek olduğundan, Dans Sanatı Bölümü’nün bu anlamda önemli bir işlevi vardır. Bu katılımı gerçekleştiren ziyaretçi, kişisel tercihlerini, eleştirel düşüncelerini ve kendi yeteneğini de geliştirerek ileride yalnız iyi bir izleyici değil, belki de daha ötesine giderek aktif bir katılımcı olabileceğini düşünmelidir.

2. Tezin Kapsamındaki Kavramlar

2.1. Dans'ın Sosyolojik Boyutu ve Önemi

Dans insanlık tarihi kadar eskidir. Kimi otoriteler bazı hayvanların, örneğin kuşların, içgüdüsel olarak çiftleşmeden önce ritmik hareketlerde bulunduklarını, bunun da dans sayılabileceğini açıklamışlardır. Gerçekten de ilk çağlarda insanlardaki bu içgüdüsel ritm hissi, sık sık bu hayvan hareketlerinin taklidi ile bilinçli veya bilinçsizce dans hareketlerine dönüşmüştür. İlk çağlarda insan dansla coşkusunu ifade ettiğini ve dans'ın kendisine zevk verdiğini keşfetmişti. Önemli olaylar karşısında, hislerini dansla açığa vuruyordu. Dans ederek, yaşadığı ölümlü dünyayı kontrol eden ruhlar dünyası ile iletişim kurabileceğine inanmaktaydı. Bu yüzden ilkel danslar kabilenin refahı için mutlaka yapılması gereken ciddi törenlerdi. Bu insanlar bir doğumu kutlamak, hastayı iyileştirmek, ölüye yas tutmak, yağmurun yağması, avda başarılı olmak veya savaşta zafer kazanmak için dans ediyordu (Anderson J., 1986, s.10) Zamanla tarımla uğraşan daha gelişmiş uygarlıklar oluştu. Bununla birlikte dans, din ve büyüden soyutlandı ve sadece sosyal ilişkilerin gelişmesine yardımcı olmak için eğlence toplantılarında ortaya çıkmaya başladı. İlkel dans böylece çocukların oyun danslarıyla, yetişkinlerin toplantı danslarını içeren folk dansına dönüşmüş oldu. Folk dansı da zamanla batının gelişmiş şehirlerinde, bu eski toplumları karakterize eden geleneksel danslara ve balo danslarına dönüştü. Folk ve geleneksel dans, eski uygarlıklardaki dans özelliklerinin çoğunu yitirdiyse de, dinsel kökenini muhafaza etti. Aynı zamanda bir zarafet, teknik ve stil çeşitlemesi kazandı. Uygar toplumlar, bir topluluk önünde deneyimli profesyonel oyuncularla oynanan tiyatro dansını yarattılar. Özellikle batıda, bu dans bir koreografin veya dansçının bireysel özelliklerini yansıtmaya başladı. Örneğin klasik Yunan tiyatro dansı ve Hint tapınak dansları gibi etnolojik tiyatro dansları temelde dinseldir, ibadetle ve dini olaylarla ilgilidir. Yunan medeniyetinde, yapılan dansların Apollo ve Dionisos tanrıları tarafından seyredildiğine inanılırdı (Anderson, J., 1986, s.12). Batı balesi ve modern dans'ı gibi dünya

hayatı ile ilgili olan tiyatro dansları bile koreografilerinde ilkel ayinlerden esintiler içerebilirler. Dans bir törendir: kutsal ve toplumsal bir ritüel. Tüm insani eylemlerin kökeninde yatan bu çift anlamı dans da buluruz . “Dans bir varolma biçimidir. Yalnızca bir oyun ve gösteri değil, aynı zamanda bir kutlama ve katılım olan dans, büyü ve din, iş ve bayram, aşk ve ölüm ile kaynaşmıştır. Tüm Avrupa dillerindeki dans kelimesi –“danza”, “dance”-, Sanskritçe’de “gerilim” anlamına gelen “tan” kökünden türemiştir. Dans etmek, insanın doğa ile, toplum ile, geleceği ve tanrıları ile ilişkisini en yüksek yoğunlukta yaşaması ve ifade etmesidir.”(Anderson,1974, s.29)

2.2. Dans’ın Diğer Çağdaş Sanatlarla İlişkisi

Bale, 1920’lerden itibaren gittikçe güçlenen araştırma ve denemelerle yeni formlar oluşturmaya başladı. Bazı koreograflar, sosyal danslar, akrobasi, jimnastik, etnik danslar gibi başka hareket kaynaklarına yönelip, balenin hareket hazinesini genişletmeye çalıştılar. Diğerleri, dansların içeriği ile ilgili yenilikler getirip, çağdaş yaşamın temalarına yöneldiler. En radikal denemeler, balenin görsel sanatlardaki ilerici hareketlerle yakınlaşmasıyla oldu. Yani öncelikle balenin kendi içinde farklı dans biçimlerini araştırması ve kullanması ile başlayan yenilikler, gittikçe diğer sanat formları ile; özellikle de görsel -plastik- sanatlarla buluşmasıyla daha da genişlemiştir. Bu araştırmaların sahne ve kostüm tasarımına yansıyan boyutu özellikle ilgi çekicidir. Dansçılar, beden formlarını tamamen değiştiren kostümler giyip, zaman zaman yüz ifadelerini de masklar kullanarak gizlemişlerdir. Tabii bütün bu araştırmalar, dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısıyla örtüşüyor, dünyadaki değişimler sanatsal ifade biçimlerini de etkiliyordu. Örneğin, Rusyada bale sanatındaki yeni denemeler 1917 devriminin hemen ardından başlamıştır (Au, 1998, s.103). Koreograf Marius Petipa’nın baleleri artık daha önceki dönemler kadar ilgi görmüyor ve hoş karşılanmıyordu çünkü emperyalist düzenle birebir ilişkisi vardı. Tema olarak kullandığı peri masalları, seyirciyi geçmişle, yok edilmek istenen değerlerle nostaljik bir alışverişe sokuyor, yeni ve modern yaşamla hiçbir bağlantı kurmuyordu. Devrim sonrası koreografları, baleyi büyük kitlelere sevdirmek ve seyrettirebilmek için farklı yollar denediler. Müzikholler, sirkler ve dış alanları alternatif mekanlar olarak kullandılar. Rus koreograf Kasian Goleizovsky, 1920’lerin başında eserlerinin sahne tasarımı için Rus konstrüktivist’lerinden yararlandı. Bu akımın üyeleri, illüzyonu tamamen reddederek modern malzemelerle çalışıp endüstriyel tasarımlar gerçekleştiriyordu. Batı Avrupa’da ünlü Ballet Russe/ Rus Balesi’nin koreografı Diaghilev, 1910’ların sonlarında kendi avangard denemelerini yapıyordu. O da, Parisli modernist ekole

bağlı ressamlarla ortak çalışmalara başlamıştı. Kübizmden yararlanıyorlardı, zaten Pablo Picasso'da Diaghilev'in grubuyla sık sık biraraya gelip yeni işler ortaya koyuyordu. Picasso'nun kübist sahne ve kostüm tasarımları, 1917'de *Parade*, 1919'da *Le Tricorne*, 1920'de *Pulcinella*, ve 1921'de *Cuadro Flamenco* balelerinde kullanıldı (Au, 1998, s.105). Massine'nin *Parade*'inde tiyatro salonunun dışında bir ek gösteri yapıp, seyirci tiyatroya çekilirken ki bu tür gösteriler günümüzde "performans sanatı" olarak ayrıca kategorize edilmektedir, gösterinin müziklerini yapan Erik Satie, gemi sirenleri, uçak motoru sesleri ve silah sesleri gibi gerçek hayat seslerini kullanıyordu. Picasso da dansçıları büyük Kübist heykellere dönüştürdü. Fütürist ressam Giacomo Balla, 1917'de *Fireworks* balesinin sahne ve ışık tasarımını yaptı. Fütürist tasarımların ortak noktası, hareket eden dekoru ve sahnedeki tüm figürleri birleştirici, tek bir atmosfer ve çevre yaratmaya yönelik çalışmalar olmalarıdır. Bu anlamda *Fireworks* eserinde de Balla, koreografiyi tasarımın bir parçası haline getirmeye çalışmış ve Diaghilev'in Ballet Russe'unun Roma'da yaptığı gösterisinin programında yer alan bu çalışmada dansçılar olarak sadece hareket eden dekoru ve ışık tasarımını kullanmıştır. Bu koreografi, sanki Balla'nın resimlerinin üç boyutlu hale getirilmesiyle meydana gelmiştir. Diğer fütürist sanatçılar Gilbert Clavel ve Fortunato Depero, 1918'de Roma'da Teatro dei Piccoli'de beş küçük performanstan oluşan bir gösteri sundular. *Plastic Dances* adındaki bu gösteride insan boyutunda kuklalar kullandılar ve Fütürist repertuar içinde çok başarılı oldular (Goldberg, sf.18). Nijinska'nın koreografisi *Romeo ve Juliet*' in sahne tasarımı, 1926'da sürrealist ressamlar Max Ernst ve Joan Miro tarafından yapıldı. 1920'de bir başka bale topluluğu, İsveç Balesi ortaya çıkar. 1925'e kadar sahneye koyulan eserler, koreografiler'inden çok işbirliği yapılan diğer sanatçıların işleriyle anılır. Bunlardan bazıları, şairler Paul Claudel, Cocteau ve Blaise Cendrars, besteciler Arthur Honegger, Cole Porter, Poulenc ve Satie, sanatçılar Fernand Leger ve Francis Picabiadır. Görsel tasarımlar bütün koreografilerde çok ön plana çıkar, hatta bazen dansı iyice arka plana iter. Dansçıların giydiği kostümler ve masklar öyle abartılıdır ki, bazen sahnede müziği duymakta zorlanırlar. İsveç balesi topluluğunun 1924'te yaptığı son koreografi, *Relache* isminde bir Dadaist bale olmuştur. *Relache*, "iptal edilen performans" anlamına gelmektedir. Gösteri arasında Rene Clair'in bir filmi ve hemen ardından da aralarında Man Ray ve Marcel Duchamp'ı satranç oynarlarken gösteren resimlerin de olduğu imajlar gösterilmiştir. İsveç Balesinin, tasarıma verdiği önem, Oscar Schlemmer tarafından daha da ileri götürülmüştür. Schlemmer 1921'de, Weimar'da kurulan Bauhaus okuluna katılmadan önce, 1916'da *Triadic Ballet*'yi tasarlamış ve Bauhaus'ta yer aldığı dönemde, 1922'de sahneye koymuştur. Schlemmer, koreografilerinde ve sanatında evrensel ve idealize edilmiş formlar kullanmaya özen

göstermiştir. Kullandığı kostümlerle, ki hepsi birer heykel tasarımı gibidir, insan formunu neredeyse tamamen ortadan kaldırmış ve yeni biçimler önermiştir. Dansçıların yüzleri, ağır bir beyaz makyaj ile veya masklarla tamamen gizlenmiş, bedenlerin formları iyice deforme edilmiştir. Müzik olarak, Paul Hindemith'in duygusallıktan iyice arındırılmış bir bestesi kullanılmıştır. *Triadic Ballet*'nin odaklandığı nokta kostüm tasarımları olmuş, bedenler heykellere dönüştürülmüş, 1932'de Paris'te yapılan Uluslararası Dans Kongresi'nde sahnelenen bu eser, çok yankı uyandırmıştır. Koreografi çalışmalarına Bauhaus okulunda devam eden Schlemmer, 1926'da "Bauhaus dansları"nı sahneye koymuş ve 1925-1929 yılları arasında Bauhaus Tiyatro Workshop'unu yönetmiştir. İstisnalar olmasına rağmen genelde bu çalışmaya katılanların hiçbir dans eğitimi yoktur. Bu atölye çalışması, sonrasında birçok deneysel çalışmaya kaynak oluşturmuştur. Bauhaus ekolü, Mekanik Bale'lerinde insan ve makina ilişkisini incelemiş, sanat ve teknoloji'yi buluşturmuştur.

1916'da Nikolais Foregger adında Kievli bir sanatçı, dönemin heyecanından çok etkilenerek, görsel sanatların ve tiyatronun soyutlanmasına dans'ı da katar. 1923'te koreografisini yaptığı *Mekanik Danslar*, önce çok heyecan uyandırırsa da daha sonra, içerik olarak anti-Sovyet bulunur ve pornografik olmakla suçlanır. Foregger'ın mekanik sanatı dönemin Rus duyarlılığına uymamıştır (Goldberg, 1988, s. 40).

1930'lardan itibaren, savaştan kaçan Avrupalıların Amerikaya gitmeleriyle performans sanatı adı altında başlayan çalışmalar; dans'ı, plastik sanatları ve kavramsal çalışmaları birleştirmiş, kendine ait bir sanat formu oluşmuştur. Örneğin Amerika'da Black Mountain College, edebiyat yazarlarının, tiyatrocuların, dansçıların, müzisyenlerin bulunduğu bir nokta olmuş ve birlikte bir çok iş üretilmeye başlanmıştır. Merce Cunningham ile müzisyen John Cage'in ortak çalışmaları da burada gelişmiştir. Doğu felsefelerine ve özellikle Zen Budizm'ine ilgi duyan Cage, müzik'te denediği yeni formun yansımalarını Cunningham'ın koreografilerinde bulmuş ve ikisi birlikte, şans ve belirsizlik olgularının üstüne gitmişler, müzik ile dans'ı birbirinden bağımsız hale getirmişlerdir. 1960'larda Happening adı altında yapılan gösteriler de biraz önce bahsettiğimiz ortak ve disiplinler arası çalışmaların bir sonucudur. Beden'in, metin'in, plastik sanatların birleşmesiyle gerçekleştirilen Happening'lerin en önemli özelliği tekrarlanamaz olmalarıdır. Bugün artık dans'ın her tür sanat dalı ile ortak çalışmalar yaptığını, aslında modern dünyanın gösteri sanatlarında bunun kaçınılmaz olduğunu görüyoruz. Disiplinler arası olmak neredeyse vazgeçilmez bir öge haline gelirken buna bir de farklı kültürlerin aynı potada buluşturulması eklendi. Postmodern dönemin en önemli özelliği

olan eklektizm, hareket alanında da etkili oldu, eskiden aynı eserin içinde göreceğimizi hiç düşünemeyeceğimiz, farklı kültürlere ait formlar birbirinin içine geçti, zaman zaman da birbirini değiştirdi ve yepyeni yapıların oluşmasına neden oldu. Japon modern dans'ı olarak adlandırılan Butoh buna güzel bir örnek teşkil eder. Kendi kültürünün gösteri sanatları formları olan Noh, Kabuki'den yararlandığı gibi, Batı modern dans tekniklerinden de etkilenmiş ve çok orjinal olan yeni biçimler yaratmayı başarmıştır.

2.3. Bale ve Modern Dans'ın Dünyada Gelişimi

Bale, Avrupa'da rönesans döneminde yapılan saray danslarından gelişti ve Barok dönemde oldukça stilize bir tiyatro sanatına dönüştü (Nadel & Miller, 1978, s.94). Ortaçağda, toplumun her tabakasından insan; maskeli ve kostümlü balolara, yılbaşı, karnaval, düğün ve diğer festival zamanlarında düzenlenen eğlencelere düşkündüler. Rönesans döneminde dünyasal düşüncelerin doğması ve sınıf farklılıklarının genişlemesi dans ve müzikte büyük değişikliklerle sonuçlandı. Sosyal üstünlüğünü yansıtacak ve onları köylülükten tamamen ayıracak bireysel zarafet peşindeki 16. yüzyıl aristokratları, popüler eğlenceleri daha elitist bir hale getirdiler. Bu yüzyıllarda yapılan eğlenceler iki çeşitti; festivaller ve maskeli balolar. Festivaller, özenle dekore edilmiş sokaklarda kostümlü oyuncuların çeşitli pozlar aldıkları, nutuk, dramatik oyun, müzik ve dans tabloları yarattıkları sokak gösterileriydi. Genellikle şehir idaresi, esnaf loncaları veya bir kişi tarafından düzenlenirlerdi. Trionfi veya "triumphs" adı verilen özel artistik ve görsel festivaller, İtalya'da devrin en iyi sanatçılarını, set ve kostüm hazırlamaları için kiralayan Lorenzo de Medici gibi prensler tarafından düzenlenirdi. Maskeli balolar ise bazı dramatik sahneleri, mitolojik, tarihi, alegorik veya pastoral konularla şarkı ve saray danslarını birleştiren oyuncular ve davetlilerin beraberce katıldıkları kapalı mekan etkinlikleriydi. Hükümdarların himayeleri altında maskeli balolar zamanla daha zarif bir forma sokuldu. Özel kostüm, set, sahne gereçleri ve müzik gerektiren fantazilere dönüştü. Fransa'da Ballets de Cour adı altında yapılan maskeli balolar, İtalyan dans ustalarını ülkeye getirten, İtalya doğumlu kraliçe Catherine de Medicis'in himayesindeydi. İlk gerçek bale sayılan Ballet Comique de la Reine'i de, 1581 yılında o düzenletmişti. (Anderson, 1986, s.23) 17. Yüzyılın ikinci yarısında danslar gittikçe zorlaşıp daha fazla beceri gerektirdiği için asiller bu işi profesyonellere bırakmaya başladılar. 1661'den sonra Jean Baptiste Luluy idaresindeki "Academie Royale de Danse", dansçıları profesyonelce eğitmeyi amaçlayarak kurulan ilk

okuldu ve ilk profesyonel balerinler bu okulda yetişti. Böylece seyirci ve oyuncu birbirinden kesinlikle ayrılarak dans da bir tiyatro sanatı olarak yerini aldı. Jean Geoerges Noverre'nin teknikleri ve koreografisiyle daha da önemli bir gelişme oldu, onun çabalarıyla bir hikayeyi anlatmak için dans, müzik ve kostüm sanatları birleştirilerek bağımsız bir bale yaratıldı. Noverre klasik hareket ve duruşları tamamen kaldırdı, daha gerçekçi, masksız kostümler yarattı. (Anderson, 1986, s.47)

19. Yüzyılda bale, Paris Operası, St. Petersburg'da Imperial Mariinsky Tiyatrosu gibi devlet tiyatrolarında gelişti. Virtüozitenin önemi daha da arttı, klasik balenin romantik çeşitlerinde ünlü olmak için erkek dansçıyla devamlı rekabet halinde olan balerin, sahnenin hakimi oldu. Kadınların erişimez rüyalarının romantik ideallerini yansıtan Maria Taglioni ve Carlotta Grisi gibi balerinler parmak uçlarında durarak, tek ayak üzerinde dönerek, yerçekimine meydan okurcasına havaya zıplayarak dans ettiler. *La Sylphide* (1832), *Giselle* (1841) gibi virtüözite gösterileri, gerçeklerden kaçışları, aşırı duygusallıkları ile zamanın romantik ruhuna seslenen "beyaz baleler" diye sınıflandırıldılar. (Adshead & Layson, 1983, s.116) 19.yüzyıl sonlarında ilgi başbalerinin üzerinde o kadar yoğunlaşmıştı ki balenin diğer oyuncularını neredeyse tamamen önemini yitirdi. 20. Yüzyılın başlarında baleyi bir kez daha birçok sanat dalıyla birleştirip, eski parlak günlerine geri döndürmeyi hedefleyen Rus emprezzaryo Diaghilev, her alanda ün yapmış kişileri bir araya topladı. (Anderson, 1986, s.103) 1909'da Diaghilev'in Paris'e götürdüğü grupta genç, yaratıcı koreograf Michel Fokine ve Anna Pavlova, Tamara Karsavina ve Vaslav Nijinsky gibi önemli dansçılar da bulunmaktaydı. Diaghilev'in öncülüğünde, Marie Rambert ve Ninette de Valois İngiltere'de yeni bir bale türü yarattılar. 20. Yüzyılda ABD'de uluslararası baleye girdi. Şimdi Amerikan Bale Tiyatrosu adını alan Bale Tiyatrosu; İngiliz Anthony Tudor'un çağı irdelediği psikolojik yapıtlarını ve Jerome Robbins'in çağdaş kuşkuları irdelediği caz balelerini sergiledi. Başka bir Diaghilev hayranı olan, New York Şehir Balesi'nden George Balanchine, Amerika doğumlu dansçıların yeteneklerini keşfetti. Hem çağdaş ve klasik balelerin, hem de açısız hareketleri modern dans'tan esinlenmiş ve falsolu müziği ile devrinin gerilimini yansıtan modern balelerin koreografilerini yaptı.

Modern dans, 20. Yüzyılda balenin nispeten tam yerleşmediği ABD ve Almanya'da gelişme olanağı buldu. Amerika doğumlu Isadora Duncan bu dansı 19. Yüzyıldaki hafif eğlence formundan çıkarıp yüceltti. Geleneksel balo kostümlerini ve boyalı setleri bir kenara atarak, çıplak sahnede yalın ayak dans ediyordu. Lirik, özgün ve doğal olup dramatik dansların

duygularını şekillendiriyordu (Nadel & Miller, 1978, s. 106). En çok Almanya'da takdir edilen Duncan'ın ateşli ruhu, Mary Wigman tarafından benimsendi. Duncan gibi Wigman da duygularını ifade etmek için vücudunu kullanmaktaydı, fakat üstünlüğü daha çok yer hareketlerindeydi. Açısız, vurucu hareketleriyle Avrupa'nın 1. Dünya savaşı sırasında içinde bulunduğu sıkıntılı yılları yansıtmaktaydı. Aynı zamanlarda ABD'de Denishawn grubunun dansçıları Ruth St. Denis ve Ted Shawn, doğu, İspanyol ve Amerikan kızılderi kaynaklı dansları genellikle dinsel bir müzik eşliğinde sahneliyorlardı. Açtıkları okul, pek çok sanatçı kuşağının, etkin pedagojik yöntemlerle pekiştirilmiş teorik ve pratik araştırmalar yaptığı bir okul oldu. Hepsisi de ileride Amerikan modern dansının liderleri olacak pek çok dansçı yetiştirdiler. Bunların arasında en göze çarpanı, stili Wigman'a benzeyen Martha Graham idi. Graham bugün hala geniş ölçüde kullanılan, açısız, gergin hareketlerine ivme kazandıran vücut gerilmesi ve gevşemesi tekniğini yarattı. Martha Graham'ın Amerikan folkloru'ndan klasik Yunan trajedilerine kadar uzanan dansları, psikolojik, iç dünyasını yansıtan eserlerdir (Anderson, 1986, s.158). Denishawn, komik danslarıyla tanınan Charles Weidman'ı ve düşüp kalkma teorisi ile vücudun yerçekimine direnci arasındaki duruşunu bulan Doris Humphrey'i yetiştirdi. Duygusal, temsili modern dans 1930'lar ve 1940'larda doruğa ulaştı. İsveç, İsraill ve İngiltere'ye atladı. Aralarında Merce Cunningham, Alwin Nikolais, Eric Hawkins'in ve hareketle hareketsizlik arasındaki karmaşık ilişkiler gibi doğu kavramlarını araştıran Anna Sokolow'un da bulunduğu yeni bir dansçı kuşağı yetişti. Bu dansçılar 2. Dünya savaşı sonrasının mantık ve mekanikleşmesini yansıtarak, tamamen plansız ve mantıksız bir koreografiyle ve değişik hareketlerle, belirgin anlamsızlığa anlam kazandırmaya çalıştılar. 1950'lerde bir çok dansçı, dansın doğasını sorgulamaya başlamıştı. 1960-70 dönemine gelindiğinde, Trisha Brown, Lucinda Childs, Douglas Dunn, Meredith Monk, Steve Paxton, Yvonne Rainer gibi genç dansçılar bu sorgulamayı daha ileriye götürdüler. Post-modern dansçılar olarak adlandırılan bu grup, aslında birbirinden çok farklı amaçlara sahiptiler ama ortak noktaları, dansın temel öğelerine ulaşmaya çalışmalarıydı. Gösterişi ve fazlalıkları tamamen reddettiler, günlük hareketleri kullanarak koreografiler yaptılar. New York'taki Judson Dans Tiyatrosu oluşumu, bu özelliklerin hepsini içinde barındırıyordu (Nadel & Miller, 1978, s.116). Bazı koreograflar, dans eğitimi olmayan kişileri dansçı olarak kullanmaya başladılar. Meredith Monk, koreografilerinde kendi bestelediği müzikleri kullanıp, multi-medya'dan yararlanıyordu (Anderson, 1986, s.170). Postmodern olarak adlandırılan bu koreograflar, klasik sahne anlayışını da yıktılar, artık her yer sahne olabiliyordu. Bir binanın dikey yüzü, parklar, hurda otomobil toplanma alanları, depolar, havuzlar, yani düşünülebilecek her türlü mekan kullanılmaya başlandı. 1960'ların sonlarında

dönemin politik ve kültürel hissiyatına uygun olarak dans'ta politik olmaktan kaçınmadı. Yvonne Rainer, Vietnam karşıtı koreografiler yaptı, Steve Paxton, Vietnam'dan dönen askerlerle çalıştı. Modern teknoloji'yi dans'ta kullandılar. Monk, film ve slide'ı bir çok gösterisinde koreografinin içine yerleştirdi. 1970'ler Fransız ve Amerikalı dansçıların birlikte iş ürettikleri yıllar oldu. Fransızlar, edebiyat ve sinemadan daha çok yararlanıyorlardı ve sesi, diyalog kullanımını dans'ın içine sokuyorlardı. Genelde dans sanatı spordan ve daha önce yararlanmadığı değişik tekniklerden, örneğin doğudaki martial-art geleneğinden yararlanmaya başladı. İngiltere'de de DV8, Second Stride gibi hareket tiyatrosu yapan gruplar oluştu. Alman dışavurumcu dans sanatçıları herkesi etkiledi. Özellikle Pina Bausch, kendine ait bir ekol yarattı ve Essen'deki Folkwang Okulu'nda genç kuşak dansçıların yetişmesinde büyük rol oynadı ve halen oynamaktadır. Alman dışavurumcu dans sanatçıları gibi büyük etki yaratan bir diğer dans ekolü Japonya'da gelişti. İkinci dünya savaşı sonrası, Japon klasik gösteri sanatları formlarından da yararlanarak ama tamamen farklı bir yapı ortaya koyan Japon dans sanatçıları Butoh adı altında yeni bir modern dans ekolü kurdular. Bugün birbirinden çok farklı Butoh gruplarının olduğunu ve özellikle batı'da çok ilgi çektiklerini görüyoruz. Son dönemde bilgisayar dünyasındaki gelişmeler, herşeyi olduğu gibi dans sanatını da etkiledi, sanal dünyada yaratılan koreografilerin gerçekten dans olup olmadığı daha uzun bir müddet teorisyenleri meşgul edecekmiş gibi gözükmemektedir.

Eleştirel bir gözle bakıldığında modern dans, klasik dansın derin tutkulara ve tarihe karşı ilgisizliğini, insani ifadeden yoksunluğunu ve onu ölü bir dil haline sokan donmuş hareket kodlarını reddederek doğmuş ve gelişmiştir. Bu eleştiriden hareketle modern dans, yeni dünyanın vaatlerinde ve kaygılarındaki en anlamlı şeyleri yoğun bir biçimde yaşamayı ve onları ifade edebilecek yeni imajlar yaratmayı kendine görev edinmiştir.

2.4. Bale ve Modern Dans'ın Türkiye'de Gelişimi

Türkiye'de bale ve modern dans tarihine baktığımızda, kurumsal anlamda başlangıç olarak 1948 senesini saptıyoruz. Bu tarih, İngiliz Dame Ninette de Valois'nın Türk hükümeti tarafından İngiltereden getirilip ilk konservatuvarı kurduğu tarihtir. 1948'den 1974'e kadar geçen ve bizim bu tez kapsamında ilk dönem olarak adlandıracığımız süreç, Türk balesinin İngiliz etkisi altında, daha doğrusu İngiliz ekolü'nün ağır bastığı bir ortamda geçirdiği

dönemdir. Bu dönemin içinde, Türk kimliğinin ön plana geçtiği bir kırılma noktası olarak tespit ettiğimiz tarih 1965 senesidir. 1965'ten itibaren, önce Türk hikayeleri kullanılarak, Türk bestecilerin müziklerine koreografiler yapıldığını, 1968'den itibaren de Türk koreograflarının kendi bale eserlerini yarattıklarını görüyoruz. 1974'den günümüze kadar gelen ikinci dönem içinse, İngiliz etkisinin gerilediği ve Rus ekolünün ağır bastığı, daha çok Rus koreografların eserlerinin sergilendiği bir dönem olduğu saptamasını yapmak sanırız yanlış olmaz. Ancak 1980'li yılların ortalarından itibaren Devlet Opera ve Balelerinde, bale sanatı adına önemli değişimler yaşandı. Repertuarlar, eski dönemlere göre daha sık davet edilen yabancı ve Türk koreograflarının evrensel nitelikteki yapıtları ile zenginleşti. Tabii bu süreç içinde Türk koreograflar da eserlerini yaratmaya devam etmiş ve bale geleneğinden ayrı olarak Türk modern dans'ı oluşmuştur. İlk Türk modern dans eseri olarak Duygu Aykal'ın 1973'te gerçekleştirdiği *Çoğul* adlı dans'ı örnek gösterebiliriz. Sait Sökmen'in 1968 yılında koreografisini yaptığı *Çark* balesini tasarım ve kavramsal açıdan bir çağdaş bale örneği olarak kabul ettiğimiz için gerçek anlamda ilk modern dans eseri olarak Duygu Aykal'ın *Çoğul*'unu gösteriyoruz. *Çoğul*'un, içerik ve tasarım olarak modern dans sanatı kavramlarını kullanan ilk eser olduğunu söylemek yanlış olmaz ancak biçim olarak dansçıların bedenleri yalnızca klasik bale eğitiminden geçtiği için, eser modern dans formundan uzaklaşarak modern bale'ye yaklaşmıştır. Aykal'ın 1974'te koreografisini yaptığı *Oluşum* adlı eseri de aynı düşünce içinde ortaya çıkmıştır. 1973-74 sezonunda koreografisini Geyvan McMillen'in yaptığı *Debussy ile Dans* adlı eser'i de Aykal'ın koreografileriyle birlikte değerlendirebiliriz. Bu anlamda modern dans teknikleri çalışmış bedenleri kullanarak yapılmış ilk koreografiler Geyvan McMillen'in 1975 senesinde kurduğu Çağdaş Dans Topluluğu grubuyla yaptığı *Baharda Çifti*, *Delta*, *Anadolu'da Gece*, *Mavi Düşler* adlı tek perdelik eserlerdir. Bu grup, McMillen'in Devlet Balesi bünyesi içinden seçtiği ve modern dans eğitimi vererek yetiştirdiği dansçılarla kurduğu gerçek anlamda ilk modern dans topluluğudur. Genel olarak Türkiye'de dans sanatı geleneğini değerlendirmemiz gerekirse; çok önemli bir noktaya değinmemiz gerekir. Şöyle ki, Türkiye'de klasik balenin başlangıcından günümüze kadar çoğunlukla yabancı eğitimci ve koreograflara bağımlı olarak geliştiğini görmekteyiz, oysa modern dans başından beri Türk dans sanatçılarının kendi verdikleri eğitim ve özgün yapıtlarıyla bugüne kadar gelmiştir. Yarattıkları eserlerle Türk bale tarihi içinde önemli bir yer edinen, dolayısıyla yukarıda belirttiğimiz yargıya istisna oluşturan koreograflarımız Sait Sökmen, Oytun Turfanda, Mehmet Balkan ve Uğur Seyrek'in adlarını burada anmalıyız. Kurulması düşünülen Modern Sanat Müzesi içinde oluşturulacak dans bölümü içinde de bu isimler gerektiği şekilde temsil edileceklerdir.

2.4.1. Türkiye’de Bale

Türkiye’de klasik bale gösterileri çok yenidir. Bununla birlikte yüzyıllar boyunca ülkemizde klasik bale’nin önemli izlerini bulabiliyoruz. Bir belgeye göre 1524 yılında İstanbul’daki İtalyanlar bir şenlik dolayısıyla klasik bale gösterileri düzenlemişler, bu gösteri’ye Türkler (kızlar, çengiler) dansçı olarak katılmışlardır. Metin And’a göre, geçen yüzyılda Naum Tiyatrosuna ve Güllü Agop’un Gedikpaşadaki tiyatrosuna zaman zaman dışarıdan bale toplulukları gelmekteydi. Bu topluluklardan bir tanesi, 19 Nisan 1860 gecesi İstanbul’da az tanınmış İtalyan topluluğu tarafından *Şımarık Kız* adlı baleyi oynamıştır. Bu bilgileri “Journal de Constantiople” gazetesi vermiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte devlet eliyle sanata batılı anlamda önem verilince "Milli Musiki ve Temsil" akademisi kurulmuş, bu akademinin teşkilat kanununda, temsil bölümüne bağlı bale bölümünün açılması da düşünülmüştür. 1935 yılında Rusya’ya bale bölümü öğrencisi gönderilmek için bilgi edinilmiş, ertesi yıl da bu ilgi yinelenmiş, fakat olumlu bir sonuca varılamamıştır. Daha sonra İstanbul’da önce Eminönü, sonra Beyoğlu Halkevleri’nde Madam Krasa Arzumnova ile Jenya Nanasova, bale dersleri vermişlerdir. Tenasüp Onat, Güzide Kalın, Yıldız Alpar, Kaya İlhan, onların yetiştirdiği öğrencilerdendir. (And, 1948)

Konservatuarın kuruluşunda önemli yardımları olan Paul Hindemith ve Carl Ebert de bale üzerinde durmuşlardır. Hindemith ve Ebert 1940 yılında üç dönemli bir bale okulu düşünüyorlardı. Birinci dönem üç yıl sürecek 11-14 yaş arası öğrenciler için, üçüncü dönem ise dört yıl sürecek 14- 18 yaş arası öğrenciler için olacaktı. Böylece on yıllık bir öğretim yapılacaktı. Bunun başına getirilecek bale ustası’nın Rus geleneği ile çağdaş Batı Avrupa dans sanatını bağdaştıracak biri olması düşünülmüyordu. Fakat bu çalışmalar da sonuçsuz kaldı.

Türkiye’de ciddi bale çalışmaları yedi yıl gecikme ile ilk kez Ankara’da 1948 yılında başlamıştır. Türk hükümeti İngiliz Kraliyet balesinin kurucusu Dame Ninette de Valois’yi danışman olarak Ankara’ya çağırmıştır.

Avrupa’nın bale geleneği ve bale sanatı gelişmiş ve yerleşmiş olan büyük ülkeleri ile kıyaslanınca, Türkiye’de çok genç olan bu sanat dalında kısa zamanda çok büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Türk balecileri bir çok yabancı öğretmenler (ki bunlar, İngiliz, Macar, Sovyet,

Bulgar, Romen öğretmenlerdir) ve koreograflarla çalışarak dans tekniklerini geliştirme olanağını bulmuşlardır. Buna rağmen bale sanatı, Türkiye'de yeterince tanınmamaktadır. Sadece Ankara, İstanbul, Antalya, Mersin ve İzmir'de Devlet Konservatuvarı ve Devlet Opera ve Balesi bulunmaktadır. Bu sanatın ülkemizde tanınması, sevilmesi ve yaygınlaşması için, ansiklopedik yayın, kitap, dergi, televizyon gibi yayın organlarında baleye daha geniş yer verilmesi beklendiği gibi, kurulması gereken Modern Sanat Müzesi içinde açılacak olan Dans Bölümüne de bu anlamda çok iş düşmektedir.

2.4.1.1. Ankara Devlet Konservatuvarı

İstanbul'un daha uygun bir ortam olması göz önüne alınarak ilk Türk Bale okulu, 1948'de Yeşilköy'de kuruldu. İki yıl sonra 1950'de bu okul öğrenci ve eğitim kadrosu ile ve yine Ninette de Valois yöneticiliğinde Ankara Devlet Konservatuvarı kuruluşu içine taşındı. Bu yıllardaki öğretim kadrosu içinde İngiliz Sadler's Wells balesinde Joy Newton, Audrey Knight, daha sonra Beatrice Apleyard, Iona Massford ve Robert Lunnani görüyoruz. 1957 yılına kadar süren bu ilk öğrenim devresinde Travis Kemp ve Molly Lake bu kadroya girmiştir. 1957 yılında okul ilk mezunlarını verdikten sonra, 1960'ta Devlet Tiyatrosu kuruluşu çerçevesinde ilk büyük bale gösterisi Salome Operası içinde sunulmuş, bir yıl sonra *Copellia* ve *Ateş Dansı* baleleri sahnelenmiştir (Deleon, 1966)

2.4.1.2. Ankara Devlet Opera ve Balesi

Bugün Ankara'da faaliyet gösteren Devlet Balesi, 1960 yılında kuruldu. Kısa geçmişine rağmen büyük bir gelişme göstererek repertuarında dünya klasik bale eserlerini ve modern bale dalında çağdaş Türk balelerini toplamakta, operalara katkıda bulunmaktadır.

Türk devlet balesinin, Türk koreografları'nın uygulamaları ile *Pembe Kadın*, *Çoğul*, *Oluşum* gibi modern yerli balelerde eriştikleri yer, çağdaş Avrupa balesi düzeyindedir.

Ankara Devlet Konservatuvarı'nın 1948'deki kuruluşuna dönersek, bu kurumun 1957 yılında, dokuz yıllık öğretimden sonra ilk mezunlarını verdiği görülmektedir. Bunların arasında Ayla Dayıgil, Meral Öge, Yüksel Çapanoğlu, Güloya Güreli, Hüsnü Sunal bulunuyordu. Bu

dansçılar daha önce Mme Arzumanova ile Halkevleri'nde öğrenim yapmış Güzide Kalın, Tenasüp Onat, Engin Akoğlu, Kaya İlhan gibi balecilerle birleşerek Devlet Tiyatrosu Bale Bölümünün Kadrosunu oluşturdular ve önceleri opera balelerine çıktılar. Bu arada öğrenciler öğrencilik yıllarında, Margot Fonteyn, Nadia Nerina, Anya Linden, Marion Lane, Michale Somes, David Blair gibi ünlü İngiliz dansçılarla dans etmek fırsatını buldular.

Devlet Tiyatrosunun ilk bale temsili, İngiliz Robert Harrold'un koreografisini yaptığı; Manuel de Falla'nın *El Amor Bruje / Büyüleyen Aşk*'dır. 1960-1961 Sezonunda Dame Ninette de Valois, yardımcısı Ailene Phillips'i Türkiye'ye gönderdi. Ailene Phillips, Leo Delibes'in üç perdelik *Coppelia* balesini sahneledi. Böylece önemli bir aşama gerçekleşti. İvanov- Cecchetti koreografisini, Ninette de Valois ile Ailene Philips yeniden düzenledi. *Coppelia* balesinde Swanhilda rolünde yarı klasik dansçı Binay Okurer, Franz rolünde de Ferit Akın olağanüstü başarı kazandılar. Aynı yıl Amerikalı koreograf Tedd Bolender konservatuar öğrencileri için *Dünyanın Yaratılışı, Still Point* adlı baleleri sahneye koydu. *Coppelia*'nın başarısından sonra başka İngiliz koreograflar da gelerek değişik stillerde baleler sahnelediler. 1960-1961 sezonunda Claude Newman'ın yardımıyla, romantik balenin bir örneği olan Chopin'in müziği ile Michael Fokine'in *Les Sylphides* ve Miyebeer'in müziği ile koreografisi Frederick Ashton'a ait olan *Les Patineurs*'ü ve Ninette de Valois'nun *The Rake* ve *Rex Progress / Hovardanın Sonu* baleleri sahneye kondu ve oynandı.

1962-1963 sezonunda yine bir İngiliz koreografi Andre Heward, *Gençler Balosu, Ölüm ve Genç Kız* adlı kısa balelerle birlikte özel olarak Ankara Devlet Balesi için Couper'in müziği ile *Les Barricades Mysterieuses / Esrarengiz Engeller* adlı bale eserini sergiledi.

1963-1964 sezonu, genç bir topluluk olan Ankara Devlet Balesi için yorucu fakat verimli bir yıl olmuştur. Dame Ninette de Valois, Lorna Munsford'u göndererek Tchaikowsky'nin *Uyuyan Güzeli* balesi'nin sahneye konmasını sağlamıştır. Uyuyan Güzeli balesinden sonra Dame Ninette de Valois'nin eseri olan *Chekmate* adlı bale oynanmıştır.

Türk balesi için önemli bir aşama *Giselle* balesi için gerçekleşmiştir. Müziği Adolf Adam'a ait olan *Giselle* balesi Fransız Romantik Balesi'nin doruk noktasıdır. 1964 yılında *Giselle* balesi, Jean Coralli ve Jules Perrot'un asıl koreografisinden Ashton'un yeniden düzenlemesiyle Ankara Devlet Balesi'nde sahneye konmuştur. Bunun yanında yine Frederick Ashton'un koreografisini yaptığı *Les Rendezvous / Buluşmalar* adlı bale eseri oynanmıştır.

1965 yılında ulusal Türk balesi için güzel bir adım atıldı ve bunu Dame Ninette de Valois gerçekleştirdi. Dame Ninette de Valois, Ferit Tüzün'ün Anadolu Süiti adlı müzik parçasından esinlenerek *Çeşmebaşı* balesini yarattı. Bu balenin belli bir konusu yoktur, herhangi bir Türk köyünden sahneler yansıtılır. Türk balesi için hazırlanmış bu bale Türk dansçıları'nın üslup ve ritminden esinlenerek yaratılmış koreografik bir fantezidir. Oyunun kişileri arasında ulusal gölge oyunumuzun baş kişileri olan Karagöz ile Hacivat da bulunmaktadır.

Aynı mevsim yine bir İngiliz koreografi Kenneth Mc Millan'ın *Solitaire / Yalnız* ve *The Burrow / Kapandakiler* adlı iki balesi sahneye kondu. 29 Ekim 1965'de Türk Balesi Tchaikowsky'nin *Kuşu Gölü* balesinin dört perdelik tamamını sahnelemiştir. Eser sahneye konurken Petipa-İvanov esas koreografisine sadık kalınarak, ancak birkaç küçük dans'ta Ashton'un ve Richard Glasston'un düzenlemeleri olmuştur. Eseri sahneye Dame Ninette de Valois koydu. O yıllarda 18 yıllık bir bale topluluğu için *Kuşu Gölü* balesini oynamak büyük bir başarıdır.



Resim 1-Çeşmebaşı Balesinin çalışması sırasında Ninette de Valois, dansçılarla birlikte

Aynı yıl bir başka aşama, dans yazısı (İngilizcede “dance notation” olarak adlandırılan ve hareketleri belli simgelerle yazıya geçiren bir hareket yazımı tekniği) alanında

gerçekleşmiştir. Dans yazısı, bale eserleri'nin özel bir yazı ile kağıda geçirilmesidir. Bu alanda İngiltere'de yetişen koreolojistler, Suna Eden Şenel ile Yüksel Çapanoğlu, bale eserlerinin yazılmasında önemli çalışmalar yapmışlardır.

1966 yılında yine Dame Ninette de Valois, Nevit Kodallı'nın Yaylı sazlar orkestrası için yazdığı Sinfonietta adlı müzik parçasından, üç bölümden oluşan bir perdelik bale eserinin koreografisini yapmıştır. Sinfonietta ile birlikte Richard Glasstone da Bülent Tarcan'ın müziği ile tek perdelik *Hançerli Hanım* balesinin koreografisini yaparak sahneye koymuştur. Her iki bale eseri, Türk müziği ve Türk masallarından, halk dansı adımlarından yararlanarak yaratılmıştır. Bu gibi eserler, dansta kendi stilimizi, deyişimizi bulmak bakımından önemli örneklerdir.

1967 yılında Leo Delibes'in *Sylvia* adlı balesini Richard Glasstone sahneye koymuş ve uzun bir süre dansçılarımızı iyi tanıdığından başarılı bir koreografi ortaya çıkarmıştır. Üç perdelik bir eser olan *Sylvia* antik bir efsaneyi konu olarak işlemektedir ve yarı klasik dans anlayışındadır.

Ertesi yıl yine Richard Glasstone, Benjamin Britten'in müziği ile *Pagodalar Prensi*'nin koreografisini yapmıştır. Bu çeşitli masallardan esinlenerek düzenlenmiş bir yapıttır. Aynı yıl üç ayrı eser daha sahneye konmuştur. *İlişkiler*, müziği Benjamin Britten'a, koreografisi Richard Glasstone'a aittir. Diğer iki baleden *Güzel ile Canavar*, müziği Maurice Ravel'e, *Pinaapple Poll* müziği ise Sullivan'a aittir. *Pinaapple Poll* 'un asıl koreografisi John Cranko'ya aittir, fakat Türkiye'de Pamela Chrimes sahneye koymuştur.

İlk Türk koreografi'nin eseri olması bakımından *Çark* balesinin oynandığı 6 Kasım 1968, bale tarihimizde özel bir gündür. *Çark* balesinin yaratıcısı Sait Sökmen, uzun yıllar başrollerde dans etmiş daha sonra koreografi alanına yönelmiştir. *Çark* balesinde sürekli bir konu yoktur, bunun yerine savaşı kötümserliği simgeleyen kırmızılılar grubu ile, iyimserliği, başarıyı simgeleyen maviler grubu arasındaki çatışma ve uzlaşma çabaları anlatılmaya çalışılır. *Çark* balesi temsil süresini iki yarı dramatik bale ile paylaşmıştır. Her iki balenin de koreografi Alfred Rodrigues'dir. Balelerden biri müziği Alberte Ginestra'ya ait olup, Çehov'un *Üç Kızkardeş* adlı eserinde esinlenerek hazırlanmış; Diğerisi ise İspanyol tiyatro yazarı Federico Garcia Lorca'nın *Kanlı Düğün* adlı tiyatro eserinden esinlenerek yaratılmıştır. Kanlı Düğün balesinin müziğini Denis Upivor 1953'de bestelemiştir.

Sait Sökmen ikinci balesi *Kurban*'ı, Devlet Balesinden ayrılıp Tiyatro Balesi'ne geçtikten sonra sahnelemiştir. Eser Güngör Dilmen'in aynı adlı tiyatro yapıtından esinlenerek hazırlanmıştır. Bu balenin müziksiz oynanması hareket ve mimikleri daha da ön plana çıkarmıştır.

1968-1969 Mevsiminde Dame Ninette de Valois, Tchaikowsky'nin *Fındıkkıran*'ını sahneye koymuştur. Lev İvanov'un asıl koreografisi üzerine Richard Glasstone, bazı danslarda yeniden düzenleme yapmıştır. Ertesi yıl 1969-1970 sezonu, Rodrigues Yılı sayılır. Koreograf birer perdelik üç baleyi sahneye koymak için Türkiye'ye gelir. İlki, Glauzunov'un Mevsimler müziği ile klasik dans biçiminde bir baledir. *Glauzunov Suit* adı altında oynanmıştır.

İkincisi Stravinsky'nin *Orpheus* balesidir; uluslararası Modern Eserler Şenliği'nde birincilik almıştır. Üçüncü ve en önemlisi, Rodrigues'in *Judith* adlı balesidir. Koreograf bu balesini Türk Balesi için yaratmıştır. Sanatçı yaratmak istediği bu bale için idealindeki müziği Çetin Işıközlü'nün bestesinde, baş kadın dansçı niteliklerini de Meriç Sümen'de bularak *Judith* balesini gerçekleştirmiştir.

1970-1971 yılının doruk noktasını, Sergei Prokofiev'in müziği üzerine sahneye koyduğu *Romeo ile Juliet* balesi oluşturmuştur. Eserin konusu ünlü İngiliz yazarı William Sheakespeare'in eserinden alınmıştır. Aynı yıl Türk balesine yakın ilgisini ve yardımlarını esirgemeyen Ninette de Valois'e, Kültür Bakanı tarafından Türk Devleti Kültür Nişanı verilmiştir (Deleon, 1984)

1972-1973 Sezonunda tanınmış İngiliz dansçı ve koreografi Anton Dolin Türkiye'ye gelmiş, romantik balenin en seçkin örneklerinden *Giselle* ' i ikinci kez ve *Pas de Quatre* balesini sahneye koymuştur. *Pas de Quatre* balesinin koreografisi Anton Dolin'e müziği ise Pugini'ye aittir. Bu bale Romantik Devrin dört ünlü dansçısı, Marie Taglioni, Carlotta Grisi, Fenny Cerrito ve Lucille Grahn için yaratılmıştır. 1973 yılı, Türk balesi için önemli bir yıl olmuştur. Bu temsil mevsiminde, bestecileri Türk, koreografı yabancı olan *Çeşmebaşı* ve *Judith* balelerinin yanısıra, her iki yaratıcısı da Türk olan iki ayrı bale, yılın önemli gelişmelerinden sayılır. Bunlardan ilki, oyun yazarımız Hidayet Sayın'ın *Pembe Kadın* adlı eserinden esinlenerek Oytun Turfanda'nın koreografisini yaptığı dramatik baledir; müziği Necil Kazım Akses'in Orkestra için Balad'ından alınmıştır. İkinci Türk balesi ise, Duygu Aykal'ın *Çoğul* adlı yapıtıdır. Değişimi yansıtan modern anlamda bir baledir. Müzik Cengiz Tanç'ındır.

Duygu Aykal'ın ertesi yıl yani 1974'de, koreografisi'ni yaptığı diğer bir balesi de *Oluşum*dur. Duygu Aykal, temelde modern anlayış ve yapıda, kendine özgü bir stil geliştirmiştir. *Oluşum* adlı eserinde Aykal, insanın, canlıların doğa ile savaşını, giderek onu değiştiren kendileri için yararlı kılan yaratıcılar haline gelişini işlemiştir. Balenin müziğini İlhan Usmanbaş yazmıştır. Aykal'ın *Oluşumu* ile birlikte oynanan *Mavra* ve *Rossignol-Bülbül* balelerinin müzikleri Igor Stravinski'ye aittir. Her iki bale'yi de Romanyalı koreograf Adriane Dumitrescu sahneye koymuştur. Yine 1973-1974 sezonunda *Şımarık Kız* balesi sahneye kondu. En eski balelerden sayılan *Şımarık Kız*, çeşitli ve değişik düzenlemelerden geçmişse de, en başarılı olanı, 1960'da Londra'da Kraliyet Balesi tarafından oynanan Frederik Ashton'un koreografisidir. Konusu bir ressamın tablosundan esinlenerek koreograf Jean Deuberval tarafından hazırlanmıştır. *Şımarık Kız* genellikle neşeli, hafif ve sade bir bale olarak nitelendirilmektedir. Eser 1828'de Bordeaux'de oynanmadan önce müziğe gerek görülünce, Ferdinand Herold bulduğu bazı notalara ekler yazarak bir müzik yazmıştır. Ankara Devlet Balesi'nde oynanan *Şımarık Kız* balesinin müziği ise Ashton'un koreografisi için John Lanchberry'nin tekrar düzenlediği müziktir. Bu müzik ve koreografi düzeni temel alınan baleyi, Faitn Worth, Gary Sherwood, Hüsnü Sunal, Suna Eden Şenel elbirliği ile sahneye koymuşlardır.

1973-1974 sezonunda Duygu Aykal'ın *Çoğul* ile *Oluşum* balelerinin yanısıra koreografisini Geyvan McMillen'in yaptığı *Debussy'nin Flüt, Arp ve Viyola İçin Üçlüsü* ile konusuz, modern anlayışta bir bale yer almıştır. Aynı yıl kısa balelerden oluşan bir üçlü eser daha sahnelendi. Bunlar *Pembe Kadın*'ın tekrarı ve Oytun Turfanda'nın iki yeni balesiydi. Halk müziği derlemesi Güray Taptık'ın, orkestrasyonu ise Cengiz Tanç'ın yaptığı *Yoz Döngü*, belli bir konuya dayanmaz; esas yaratılış nedeni Türk halk türkülerinin batı müziği aletlerine uygulanan, bunlara bir de yerli saz katılan müziğidir. Giysilerine yalnızca Anadolul köylüsünü anımsatan bazı aksesuarlar ve baş süsleri kullanılmıştır. Diğer bale *Güzelleme* adını taşımaktadır. Balenin müziği Nevit Kodallı'nın üç ayrı parçasından seçilmiştir. Eserde bir köy düğünündeki eğlenceler yansıtılmaktadır.

1974-1975 sezonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile yapılan kültür anlaşmaları sonucu iki sovyet repetitör, Revaz Sulukidze ve Nina Tchkolova ünlü İspanyol yazarı Cervantes'in *Donkişot*'unu sahneye koymuşlardır. Türkiyede sahneye konan *Donkişot*'un esas koreografisi Marius Petipa'ya müziği İsa Leon Minkus'a aittir. 1974 yılından itibaren Sovyet koreograflar ve öğretmenler Türkiye'ye gelmişler ve Türk dansçılarla değişik stillerde

çalışmaya başlamışlardır. Sovyet öğretmenlerin yanısıra, Bulgar, Macar, Romen öğretmenler de zaman zaman ders vermişlerdir.

1976-1977 döneminde yıllardır küçük tohumlar atılan ilk uzun Türk bale yapıtı gerçekleşmiştir. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, bestecilerimize bale eseri ısmarlamıştı. Nevit Kodallı'nın müziğini yazdığı *Hürrem Sultan* balesi, Oytun Turfanda'nın koreografisi ile 20 Ocak 1977'de seyirci karşısına çıkmıştır. Eserin hazırlıkları, dekoratör, besteci ve koreografin ortak çalışmaları, üç yıl geriye uzanır. *Hürrem Sultan* balesinin konusu Osmanlı Tarihinden alınmıştır.

1977-1978 sezonunda, daha önce oynanmış iki eser, *Les Sylphides* ile *Les Patineurs*'ün yanında Duygu Aykal'ın yeni yapıtı da yer almıştır. *Bulutlar Nereye Gider?* besteci ve koreografin birlikte çalışmasının güzel bir örneği olan bu bale yapıtında Aykal ve Usmanbaş, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'ni eleştirmektedirler. Ve bu bale, çocuk yılı nedeniyle hazırlanmıştır. Modern türde bir bale yapıtı olan eserinde Aykal, daha önce sahnelediği balelerden daha farklı bir dans stili sergilemiştir.

Aynı sezonun ikinci yarısında, dünyaca ünlü iki klasik eser sahnelenmiştir. Tanınmış Sovyet koreograflarından Sulamif Messerer, Ankara Devlet Balesi için *La Bayadere* ve *Paquita* adlı eserleri sahneye koymuştur. Her iki eser de klasik balenin baş yapıtları arasında yer almaktadır; uzun ve konulu balelerdir. Fakat zamanla toplulukların ve dansçıların teknik yeteneklerini gösterebilme imkanı sağladığı için, yalnızca son perdeleri kendi başlarına oynanır tek perdelik eserler haline gelmişlerdir. Bu balelerden *Paquita* Leon Minkus'un müziği ve Petipa'nın koreografisi, *La Bayadere* ise yine Minkus'un müziği ve Vassily Tikhamirov'un koreografisi esas tutularak oynanmıştır.

1978-1979 döneminde, Türk Balesinin kıvanç verici önemli bir yeniliği, dansa kullanılan ve yapımı özel bir teknik gerektiren point shoe / parmak ucu pabucu yapımına başlanmış olmasıdır. Bulgaristan'dan gelen bir usta, Ankara Devlet Opera ve Balesinin ayakkabı atelyesinde çalışan ustalara parmak ucu pabucu yapımını öğretmişti. O yıldan beri ayakkabı atölyesinde Türk parmak ucu pabucu yapılmakta ve Türk dansçıları Türk bale pabucu ile dans etmektedirler. Aynı yıl içinde Türk koreograflarından Duygu Aykal, *İnsan....insan* adlı modern bale türünde yeni eserini sahneye koymuştur. Bu bale Aykal'ın Türkiye'de sahneye koyduğu iki perdelik ilk eserdir. Aykal geniş anlamı ile insanı, insan özgürlüğünü yansıtmak

istemiştir. Eserin esas düzenini Engin Aksan gerçekleştirmiştir. 1978-1979 sezonunun ikinci yarısında Sovyetler Birliğinden gelen repetitör Lydia Hlistova, romantik balenin en güzel örneklerinden birini, *Giselle* balesini sahneye koymuştur. Bununla, *Giselle* balesi üçüncü kez sahneye konmuş olmaktadır.

Ertesi yıl sezonu, *Giselle* balesi ile açan Ankara Balesi bir yandan temsillere devam ederken, bir yandan da *Bir Aşk Masalı- Ferhat ile Şirin* balesinin çalışmalarını devam ettiriyordu. *Bir Aşk Masalı* balesi için Prof. Anatoli Shekera gelmişti. Eserin müziği Arif Melikov'a aittir. Bu eser gala gecesinden bir gün önce zamanın Genel Müdürü İsmet Kurt tarafından kaldırılmıştır. *Bir Aşk Masalı*'nın ertelenmesinden hemen sonra ünlü Sovyet yazarı Puşkin'in bir şiirinden esinlenerek bale eseri yapılan ve ilk kez 1934 yılında Rotislav Zakharov tarafından sahneye konan *Bahçesaray Çeşmesi* repertuara alınmıştır. *Bahçesaray Çeşmesi*'ni Sovyetler Birliği Bolşoy Balesi'nin genç koreograflarından Yuri Papke ve Margi Skott kendi koreografilerini yaparak sahneye koymuşlardır. *Bahçesaray Çeşmesi* çok beğeni kazanmıştır. Bu balenin librettosu N.D. Volkov'a, müziği ise Boris V.Asafiev'e aittir.

1980-1981 sezonunda perdelerini beğeni kazanan *Bahçesaray Çeşmesi* ile açan Ankara Devlet Balesi, daha önce iki kez oynanan *Kuşu Gölü* balesini tekrar sahneye koymuştur. Bu arada *Bir Aşk Masalı* balesinin koreografı Anatoli Shekera ile bestecisi ve aynı zamanda orkestra şefi Arif Melikov Ankara'ya gelerek bu baleyi sahnelemiştir.. Eser beğeni kazanarak iki sezon repertuarda kalmıştır. Konusu Nazım Hikmet'in bir tiyatro eserinden alınmıştır. Bolşoy balesinin direktörü ve başkoreografi Yuri Gregoroviç, ünlü şair ile besteci Arif Melikov, birlikte çalışarak Moskova Bolşoy Balesi'nde bu eseri sahneye koymuşlardır.

1980-1981 yılı, Ankara Devlet Balesi için turne sezonu olmuştur. Ankara Devlet Balesi aldığı davet üzerine Hong Kong 6. Uluslararası Asya Festivali'ne katılmıştır. Bu festival için koreograflarımızdan Güloya Gürelli Aruoba, Ulvi Cemal Erkin'in *Köçekçesi* ile *Düğün* balesini, Altan Tekin de müziği Nevit Kodallı'ya ait olan *Ebru* balesini hazırlamışlardır. *Düğün* tek perdelik bir baledir, halk dansları adımları kullanılarak, gelenekleriyle bir köy düğünü canlandırılmak istenmiştir. *Ebru* balesinin konusu Osmanlı devrinden alınmış, III. Selim'in tahttan indirilişi ile birlikte III. Selim ile gözdesi Cevri Sultan'ın aşkı işlenmiştir. Festivalde oynanan diğer eserler ise daha önce sahnelenmiş olan Oytun Turfanda'nın *Yoz Döngü'sü*, *Hürrem Sultan*'dan pas de deux / ikili dans, *Güzelleme*'den pas de deux ve Ninette de Valois'ten *Çeşmebaşı* baleleridir. Topluluk ayrıca İzmir, Adana, Elazığ gibi yurt içi

turnelerle birlikte, Nisan ayında Sofya'da düzenlenen Türk haftası nedeniyle Bulgaristan'a gitmiştir. 1977 yılında Oytun Turfanda'nın *Hürrem Sultan* balesinden sonra iki perdelik Türk balesini 1982-1983 sezonunda Güloya Güreli Arıoba yapmıştır.

Deli Dumrul Balesi'nin müziğini Bülent Tarcan 1975-1977 yılları arasındaki çalışmaları sonucunda gerçekleştirmiştir. Tarcan, uzun yıllar bir Anadolu destanı üzerine bale müziği yazmayı düşünmüş, fakat konu bulamadığını ifade etmiştir. *Deli Dumrul*'un koreografi Arıoba'nın teklifi üzerine çalışmalara başlamış ve eserin müziğini tamamlamıştır. Bu bale de koreograf ve bestecinin birlikte çalışmalarının güzel bir ürünü ve aynı zamanda Türk Balesinin önemli adımlarındandır. *Deli Dumrul* Balesi'nden sonra Duygu Aykal'ın "Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Haftası" için koreografisini yaptığı *Biz, Siz, Onlar* adlı modern türdeki balesi ile, koreografisini Revaz Sulukidze'nin yaptığı *Carmen Suit* sahneye konmuştur. Aykal'ın *Biz, Siz, Onlar* bale yapıtının müziği, çağdaş Yunan müziğinin önemli temsilcilerinden biri olan Kyriacoss Sfetsas'a aittir. Diğer balelerinde olduğu gibi, bu eserinde de Aykal'ın seyirciye iletmek istediği mesajı vardır, bu mesaj şudur: "Yeteneklerini gerçekleştirme olanağından yoksun insanlardan oluşan çağdaş dünyamızda barışçıl ilişkiler kurulabilir mi?". 1982-83 sezonunun bir diğer eseri olan, Revvaz Sulukidze'nin koreografisini yaptığı *Carmen Suiti*'nin müziği George Bizet'nindir; Rodion Schehdrin tarafından transkripsyon yapılmıştır. Bu bale hayat ve ölüm karnavalı şeklinde düşünülmüştür. Dansçılar, oyunun hem seyircisi hem üyeleridir. Carmen, dinmek bilmeyen ihtirasla dolu zaptolmaz kişiliğe sahip bir kadındır. Eser, hayat ve ölüm, sevgi ve nefret, geçici bağlılık ve sürekli ihanet temasını işlemektedir.

1983-84 sezonunun eseri, koreograf Olga Tarasova'nın sahneye koyduğu Tchaikowsky'nin *Fındıkkıran* balesidir. Bu eser daha önce 1969-1969 sezonunda da oynanmıştır. Eserin konusu Hoffman'ın masalından alınmıştır. Marius Petipa'nın koreografisi esas tutularak konuk koreograf Olga Tarasova'nın yeniden düzenlemesiyle sahneye konmuştur. Bu balenin dekor ve kostümlerini konuk dekoratör Marina Sokolovna yapmıştır. 1984-85 dönemindeyse bir yineleme-yeni yapım dengesi yaşanır. *Deli Dumrul*, *Fındıkkıran*, *Raymonda* ve *Yoz Döngü*'nün yanısıra koreografisini Beriozoff'un yaptığı *Esmeralda* ve Duygu Aykal'ın *İnsancık* eserleri sahnelenir.

1980'lerin ortalarından itibaren günümüze gelene kadar, Türkiye'de balenin gelişimi bölümünde de ortaya koyduğumuz gibi Ankara Devlet Opera ve Balesine davet edilen

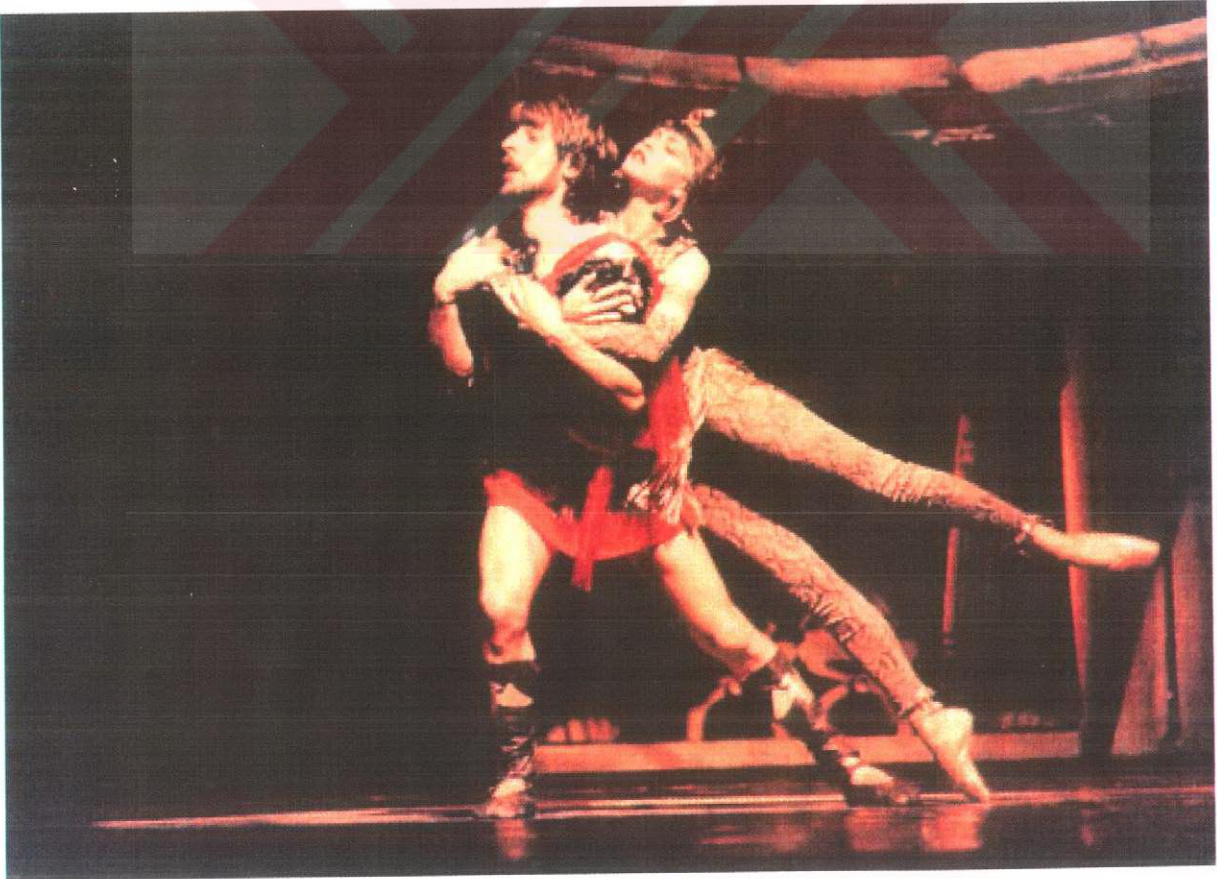
yabancı ve Türk koreografların sayısında artış olmuş ve birçok nitelikli eser sahnelenmiştir. Bunlardan bazıları; *Bolero*, *Fındıkkıran*, *Hırçın Kız*, *Ala Tango*, *Bethoveen*, *Bozkır*, *Balon*, *Uçarcasına*'dır.

2.4.1.3. İstanbul Devlet Opera ve Balesi

İstanbul Devlet Opera ve Bale bölümünün, opera dışında bir bale programı ile seyirci karşısına çıkılmasını amaçlayan çalışmaları 1970 yılına rastlar. O günlerde İstanbul Devlet Konservatuvarı henüz kurulamadığından, hazırlık çalışmaları sırasında opera bünyesinde bir "bale okulu" kurulması düşünülmüş ve 1969 yılında yurtdışından getirilen bale uzmanlarından Alan Carter bu okulun başına getirilmiş, ancak bu çalışmalar İstanbul Kültür Sarayının yanması ile sürdürülememiştir. Sonraki yıllarda, Ankara Devlet Balesi yöneticilerinden Güloya Aruoba, İstanbul Devlet Balesi yöneticiliğine atandıktan sonra, sürekli, sıkı ve disiplinli çalışma düzenine girilmiştir. Bu çalışmalar sonucu bale bölümü tamsiller vermeye başlamıştır. 31 Mart 1973 günü ilk temsilde Ulvi Cemal Erkin'den *Köçekçe*, Menotti'den *Sebastien* ve Carl Orff'tan *Catulli Carmina* adlı eserler oynanmıştır. 1974 yılında ilk kez tüm bir klasik bale yapıtı *Coppelia* sahneye konmuştur. Daha sonraki yıllarda ise her yıl yeni yapıtlarla çalışmalar sürdürülmüştür. *Raymonda*'nın koreografisi Marius Petipa, metin yazarı Lydia Pashkova ve Marius Petipa, müziği Alexand Galzunov'undur. Sait Sökmen'in koreografisini yaptığı *Kurban*; *Petruška* balesi, koreografisi Michael Fokine, metin yazarı İgor Stravinski ve Alexandre Benois, müziği İgor Stravinski ; Duygu Aykal'ın *Oluşum*, müziği İlhan Usmanbaş ; *Karmen*, koreografisi Pavlino Vlanova , 1977 Nisanında *Valpurgis Gecesi*, koreografisi Ricardo Duse ; *Les Patinerus*, müziği Meyerbeer, koreografisi Frederick Ashton ve McMillan'ın *The Burrow / Kapandakiler* den oluşan bale gecelerinden sonra 1978'de yangın sonrası onarımı tamamlanan Atatürk Kültür Merkezinde aynı yıl baş koreograf olarak atanan Todd Bolender'in yönetiminde dört bale sergilenmiştir. 1978-1979 sezonunda Todd Bolender'in koreografisini yapıp sahneye koyduğu eserlerden bir perdelik *Harika Mandarin* ilk kez 1951 döneminde New York City Ballet de oynanmıştır. Müziği Bela Bartok'undur. Bolender'in ikinci eseri *Anılardır*. Tek perdelik olan eser beş bölümden oluşur ve ilk temsili 1948'de New York City Ballet'te yapılmıştır. Bu eserin müziği Maurice Ravel'e aittir. Bolender'in üçüncü eseri *Kavak Yeli* Aaron Copeland'ın müziği ile hazırlanmış, caz temelinde ve modern türde bir baledir. İlk kez 1964'te Köln Devlet Operasında oynanmıştır. Bolender'in dördüncü eseri olan *Balanchin'e armağan* adlı bale, İstanbul Devlet Balesi için

hazırlanmış ve Dünya prömiyerini 25 Mayıs 1978'de İstanbul'da yapmıştır. Müziği P.İ. Çaykovski'ye ait bu eseri Todd Bolender, kendisini yetiştirmiş olan Balanchin'e teşekkür amacı ile sahnelemiştir.

1978-79 sezonunda romantik balenin eserlerinden *Giselle*, Jean Coralli ve Jules Perrot'un koreografisi esas alınarak, Oytun Turfanda tarafından sahneye konmuştur. İstanbul Devlet Balesi, 1980-1981 sezonunda perdelerini 1979-1980'de İstanbul'da baş koreograf olarak atanan Oytun Turfanda'nın *Hürrem Sultan* adlı yapıtıyla açmıştır. Eserin müziği Nevit Kodallı'ya aittir. Konusu Osmanlı tarihinden alınmıştır. Aynı sezon içinde *Üç Bale* adı altında Sait Sökmen'in *Çark*, koreografisi Aysun Aslan'a olan bir perdelik modern dans *Çeşitlemeler* yine koreografisini Sait Sökmen'in yaptığı ve J.S.Bach'ın müziği ile *Konçerto* adlı baleler sahnelenmiştir. Bu baleler, özü Türk folklor adımlarına dayanarak modern tarzda yapılmış balelerdir.



Resim 3- Kleopatra Balesi

1980-81 sezonunda üç perdelik eser, *Don Kişot* Oytun Turfanda tarafından Marius Petipa'nın koreografisine düzenlemeler yapılarak sahneye konmuştur. Minkus'un müziği üzerine düzenlemeleri Okan Demiriş yapmıştır. Ertesi sezon üç yeni eser sahnelenmiştir. Her üç eser de modern türde balelerdir ve Türk koreograflar tarafından sahneye konulmuşlardır. Bunlardan ilki Londra Çağdaş Dans Okulundan yetişmiş olan Beyhan Murphy'nin sahnelediği *Gökkuşağı* adlı eserdir. Müzik, J.Hiroto J.Keliehor'e aittir ve kısa bir yapıttır. Diğer iki eser Aysun Aslan'a ait olup, biri daha önce oynanan *Dengedir*. Müziği Oregon Art Ensemble of Chicago'ya aittir. 1981-82 sezonun üç perdelik eseri *Mavi Tuna* adlı yapıttır. İstanbul Devlet Balesince oynanan bu eserin koreografisi Sovyet sanatçı Vytautas Grivitskos'dır. Koreograf Straus'un Mavi Tuna valsine, Viyana Kanı, Viyana Ormanı ve İmparator valslerini ekleyip tamamlayıcı müzikal bağlantılar yaparak ve tümüyle yeni bir final ekleyerek bir bale müziği ve baleye koreografi oluşturmuştur.

1982-83 gösteri dönemi, Grivitskas'ın *Peer Gynt*'ıyla açılır. Oktay Keresteci ve Emel Alper önde gelen iki rolde dans ederler. 1983'ün ortasında sunulan, Nasuh Barın'ın *Maskeler*'i, Selçuk Borak'ın *Sarhoş*'u ve Oytun Turfanda'nın *Le Corsaire* ile *İkili*'si nitelikli bir modern-klasik dengesi oluşturuyordu. 1983-84 döneminde bu eserlere Aysun Aslan'ın *Ayna*'sı katıldı. Ayrıca, koreografisi Petipa'ya , uyarlaması Turfanda'ya ait olan *La Bayadere* ve bir folklorik bale örneği olarak Fokine koreografisini Berizoff'un uyarladığı *Şehrazat* sayılabilir. 1984-85 yıllarında konuk koreograf Naila Nazirova'nın *1001 Gece* ve *Leyla ile Mecnun*'nu seyirci karşısına çıkı. İki balenin de doğulu öyküleri batılı klasik kalıplarla işlediği gözlemlendi. Yılın tek klasik eseri olan Paquita'nın koreografisi Petipa'ya, düzenlemesi ise Oytun Turfanda ve Sonya Arslan'a aitti.

Günümüze gelene kadar ki dönem içinde de daha önce belirttiğimiz gibi bir çok nitelikli eser sahnelenmiştir. Bunlardan bazıları; *Romeo ve Jülyet*, *Coppelia*, *Don Kişot*, *Kleopatra*, *Leyla ile Mecnun*, *Ara Danslar Ara Nameler*, *Sıradışı Değişimler*, *Rapsodi*, *Nemrut'un Dansı*, *Erkin Konçerto*, *Mutlu Son*, *Nijinski'yle bir Akşamüstü*, *David Hockney'i Severmisiniz?* adlı eserlerdir.

2.4.1.4. İstanbul Devlet Konservatuarı

İstanbul Devlet Konservatuarı Müzik ve Temsil sanatları alanlarında Milli Eğitim Temel Kanunu ile Konservatuar Kuruluş Kanunu'nda belirtilen amaçlara uygun, kökeni ulusal

kültürümüze bağlı, evrensel sanata yönelik eğitim ve öğretim yaparak üstün nitelikli sanatçılar yetiştiren ve özelliği bulunan hazırlık, orta ve lise birimlerinden oluşan bir yüksek okuldur. İstanbul Devlet Konservatuvarı kurulduğu tarihten bu yana, çalışmalarını "kökeni ulusal kültürümüze bağlı evrensel sanata" yönelme ilkesine uygun olarak ve milli kültürümüzü bu anlayışla değerlendirerek inceleme ve araştırmalar yapmaktadır.

1971-72 öğretim yılında, Etiler'de zor şartlar altında beş odalı bir ilkokul binasında, Ankara devlet Konservatuvarı eski müdürlerinden Fuat Turkey'in öncülüğü ile eğitimine başlayan İstanbul Devlet Konservatuvarı, daha sonra üç bina ve semt değiştirerek Yıldız Sarayı Külliyesi içindeki Ağavat Köşkü'nde eğitimini sürdürmüş, günümüzde de Akaretlerin karşısındaki binada, 26 sanat dalında 199 ayrı konuda ders okutularak bu sürece devam etmektedir. 20 Temmuz 1982 tarihinde yürürlüğe giren 41 sayılı kanun hükmündeki Kararname ile Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesine bağlanan İstanbul Devlet Konservatuvarı sanat alanına yeni gençler katmak amacıyla öğrenci sayısını imkanlar ölçüsünde yüksek tutmayı planlamaktadır. Ayrıca 1981 yılında başlatılan yarışmalar devam etmekte olup, 1983 yılında başlatılan yaz kursları da sürdürülmektedir. Müzik ve Sahne sanatları eğitimi sınırlı olanaklar içinde aşağıdaki dallarda yapılmaktadır:

- Kompozisyon
- Piyano-Arp
- Yaylı Çalgılar
- Üflemeli ve Vurma Çalgılar
- Şan- Opera
- Bale
- Tiyatro

Mimar Sinan Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı Bale Ana Sanat Dalı bölümü içinde 1991'de kurulan Modern Dans Bölümü ise çalışmalarını, Etiler'de Akademi İstanbul binasında sürdürmektedir.

2.4.1.5. İzmir Devlet Opera ve Balesi

Ankara ve İstanbul'dan sonra İzmir'de de Devlet Opera ve Balesi'nin açılacağı yolundaki söylentiler 1970'lerin başına kadar gitmesine karşın böyle bir girişim için gereken önlemler

son güne kadar alınmamıştır. Konu'ya ışık tutması bakımından İstanbul Şehir Operası ve İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin kuruluş aşamasındaki koşulları karşılaştırmakta yarar vardır: İstanbul Şehir Operası'nı kurmakla görevlendirilen Aydın Gün, 1959 yılında ön hazırlıklarına başladığında arkasında, başta Muhsin Ertuğrul ve Belediye Başkanı Kemal Aygün olmak üzere, büyük bir destek vardı. Gün'ün deyişi ile işler sanki sihirbaz eli değmiş gibi kendiliğinden yürümektedir. Ancak Gün'e sağlanan destek bununla kalmıyordu; Ankara Devlet Operası'nın Taksim civarında kurduğu stüdyodaki solistler, Muhittin Sadak'ın önceden hazırladığı koro ve altı birinci keman ile altı ikinci keman, dört viyola, dört viyolonsel, iki kontrabas ve tüm üflemeli çalgılarıyla Şehir Orkestrası, bu girişim için son derece önemli katkılardı. Böyle bir ortamda ilk kez 19 Mart 1960 tarihinde, Kurt Eichhorn'un yönetiminde Leyla Gencer'in *Tosca*'sı ile perdesini açan İstanbul Şehir Operası, kendi gücünün çok üstünde örnek bir temsille hizmete giriyordu. Oysa İzmir'de bunun tam tersi olmuştur. Aydın Gün başlamak ya da beklemek arasındaki ikilemden birincisine karar kılıp, 21 Ekim 1982 tarihinde perdeyi açınca, henüz ne solist ne korist ne de orkestra üyesi olan bu kurumda ilk gece tam bir fiyasko ile sonuçlanmıştır. *Meddah* adıyla Carl Orff'un *Akıllı Kızı*'ndan uyarlanan bu tek kişilik deneme, Ferit Tüzün'ün *Çeşmebaşı* balesiyle 14 kez oynandıktan sonra repertuardan kaldırıldı. Daha sonra Ankara Devlet Opera ve Balesi'nin turne için hazırlayıp, henüz yetersiz olduğu gerekçesi ile sahnelenmesine karşı çıktığı *Gianni Schichi*'yle (Puccini) perde açıldı. Opera repertuarının en seçkin eserlerinin arasında yer alan bu yapıt, Ankara'dan gelen bir grup sanatçının eşliğinde sahnelendi. 31 Ocak 1983 tarihinde yapılan prömiyer, basın ve izleyicilerin sert tepkisi ile karşılaşınca, kısa sürede programdan çıkarıldı. Eldeki olanaklarla ancak bir bölümü oynanabilen *Uyuyan Güz* ise izleyicinin ilgisi açısından ilk sezonun en başarılı temsili olmaktadır.

1983-84 sezonu için öngörülen ilk eserlerin *Telefon* (G.C.Menotti) ile *Cox ve Box* (A.Sullivan) olması ve bu eserlere rejî yönünden gerekli müdahaleler yapılmaması sonucunda İzmirli izleyici operadan kopma noktasına gelmiştir. Genelde *Hanım Olan Hizmetçi* (Pergolesi), *Çoban Yıldızı* (N.Levent) aynı sorunlarla iç içe olmasına karşın *Konsolos* (Menotti) operası İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin kendi olanakları ile kotardığı ilk büyük çalışma olmuş, ancak bu kez de halk esere gereken ilgiyi göstermemiştir. Bunun ardından gelen *Şen Dul* un (F.Lehar) özellikle opera sanatımıza sanatçı, çevirmen, pedagog ve rejisör olarak büyük emeği geçen Saadet İkesus Altan'ın 50.yıl jubilesi olarak düzenlenmiştir.. Uygulamada bir takım aksaklıklar olmasına karşın Saadet İkesus Altan'ın sahneye koyduğu *Şen Dul*, izleyici açısından İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin en başarılı temsili olmuştur.

1984-85 sezonunda A. Lortzig'in *Çar ve Dülger* adlı operası, altı kez oynandıktan sonra repertuardan kaldırıldı.

10 Ocak 1985 tarihinde göreve başlayan Nejat Tekebaş ise, İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin dışa açılma politikasına ağırlık verince, özellikle İstanbul Operası ile yakın işbirliğine girildi ve kadrodaki bazı eksiklikler böylece tamamlanmış oldu. 2 Mart 1985'te yapılan *La Traviata* prömiyeri henüz üçüncü yılındaki bir sanat kurumu için en önemli sanat olayıydı. Suna Korat (Devlet Sanatçısı) Mete Uğur ve İhsan Ekber'in katıldığı prömiyer, izleyici ve basının büyük coşkusuyla karşılandı. Daha sonra *Cavalleria Rusticana* (P.Mascagni) ile *Şehrazat* (R.Korsakov) birlikte oynandığı temsil ise yine Tekebaş döneminde izlenen politikanın başarılı ürünlerinden biri oldu. 1985-86 sezonunu *Coppelia* (L.Delibes) ile açan İzmir Devlet Opera ve Balesi, yine bu dönemde repertuarına *Madam Butterfly* (G.Puccini), *Aşk İksiri* (G.Donizetti) ve *Polaria*'yı almıştır.

2.4.1.6. İzmir Devlet Konservatuvarı

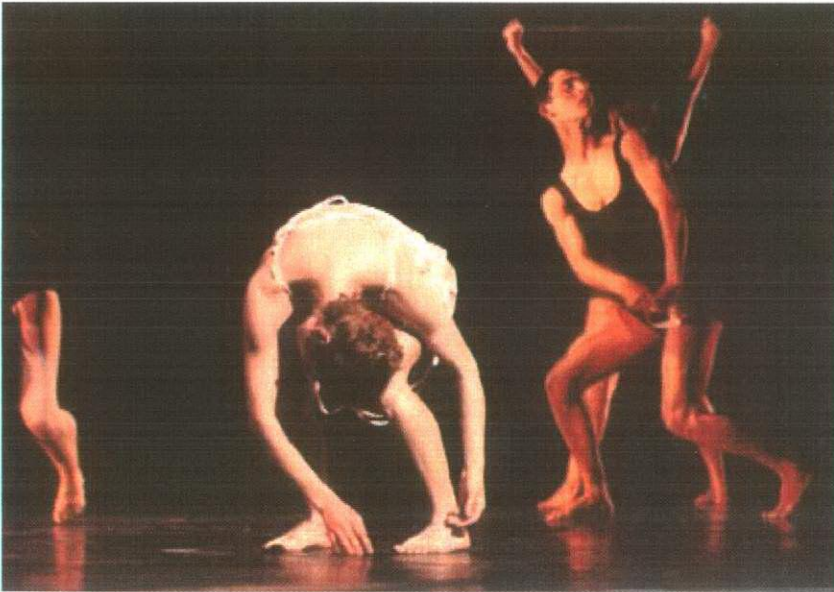
1950'li yılların başlarında İzmirli müzikseverlerin devlet yetkililerine başvurmaları üzerine 1954'te İzmir'de bir "Müzik Okulu" açılır (Müzik Ansiklopedisi, 3. Cilt, sf. 672). Okul 1958-1959 ders yılında Devlet Konservatuvarına dönüştürülür. Kısa zamanda gelişerek, 10 yıl içinde yaylı çalgılardan baleye kadar birçok bölümü kapsayarak eğitimini başlatır. 1975-80 arasında, eğitimin daha da geliştirilmesi yolunda önemli adımlar atılır. Kompozisyon bölümü, üfleme çalgılar bölümünün trombon ve vurma çalgılar dalları, piyano onarım ve yapım dalı ile nota yazım ve basım dalı açılır. İzmir Devlet Konservatuvarı, 1982 yılında öteki devlet konservatuvarlarıyla birlikte Yüksek Öğrenim Kurumu bünyesine alınarak Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlanır. 1960'lı yıllarda konservatuvar sadece başlangıç dönem eğitimini veriyordu. Yüksek dönem öğrencileri eğitimlerini Ankara Devlet Konservatuvarı'nda sürdürüyordu. Konservatuvarın bütün bölüm ve dallarında eğitim 1971'e kadar yabancı uzmanlar tarafından yürütülür, Türk öğretmenler azınlıktadır. 70 öğretim yılı yabancı uzmanlar döneminin sonu olur. Sözleşmeleri yenilenmeyen yabancı öğretmenler konservatuvardan ayrılır. Kurum uzun süren bir bunalım dönemine girer. 1974-75 ders yılından başlayarak konservatuvarın öğretmen sıkıntısı bir ölçüde çözülür. Aynı yıl yüksek bölüm açılır. Kompozisyon bölümü ve konservatuvar arşivi 1975'te, piyano yapım ve onarım dalı 1978'de, nota yazım ve basım dalı 1979'da açılır. İzmir Devlet konservatuvarının,

karşı karşıya bulunduğu en büyük güçlük çalışma mekanından kaynaklanmaktadır. 1979'da başlatılan Konak-Güzelyalı sahil yolu yapım çalışmaları sırasında bazı bölümler çatlamış, yıkılma tehlikesi belirmiştir. Devletin sağladığı ödeneklerle çatlayan bölümler bir dereceye kadar onarılmış ancak soruna köklü bir çözüm getirilememişse de çalışmalar aynı mekanda sürdürülmektedir.

2.4.2. Türkiye’de Modern Dans

Türkiye’de modern dans, 1970’li yıllardan itibaren özgün olarak gelişmeye başlamasına rağmen, bugüne gelinceye kadarki yaratım süreci içinde, batıyla karşılaştırdığımızda neredeyse yok denecek kadar az sayıda toplulukla hayatına devam ediyor. Bunun nedenleri, bu tezin kapsamı dışında olduğundan irdelenmeyecektir. Özet olarak bir analiz yapmak gerekirse, Türkiyede modern dansın, genelde sadece proje gruplarıyla ilerlediği için yeterli gelişmeyi gösteremediğini oysaki topluluk olunduğu zaman yaratımda belli bir süreklilik ve kesintisiz eğitimden kaynaklanan gelişimin daha kolay olduğunu söyleyebiliriz. Proje çalışmaları çok bireysel çalışmalardır ve projelerde çalışan sanatçılar sürekli değişirler.

Türkiyede modern dans alanında kısaca bir tarihçe çıkarmak gerekirse, yukarıda adı geçen koreograflarımızdan Duygu Aykal, Sait Sökmen, Geyvan McMillen ile başlayan modern dans koreografilerinin daha sonra Aysun Aslan ve kurduğu Turkuaz Modern Dans Topluluğu ile devam ettiği, ancak bu topluluğun ömrünün uzun olmadığı söylenebilir.



Resim 4- Kaos, Koreograf: Geyvan McMillen

1990-97 yılları arasında varlığını sürdüren Yeşil Üzümler Hareket Tiyatrosu deneysel çalışmalar yapmıştır. Günümüzde Aydın Teker, Geyvan McMillen, Mustafa Kaplan, Zeynep Tanbay ve Zeynep Tanbay Dans Projesi, Beyhan Murphy ve kuruculuğunu üstlendiği Ankara Opera ve Balesi bünyesindeki MDT gibi isim ve kuruluşlar ile varlığını sürdüren Türk modern dans'ının içindeki topluluk sayısı, yukarıdaki isimlerden sadece MDT ile sınırlıdır. İngilterede ise bu sayı, bağımsız topluluklar, devlet kurumu içindeki topluluklar ve proje grupları olmak üzere 60 civarındadır.

Ayrıca eğitim açısından baktığımızda da oldukça zayıf bir manzara ile karşılaşilmektedir. Türkiyede kimse bu alanda eğitmen olmak istemiyor. Tabii bunda devlet sanat politikalarının da payı büyük. Gençleri özendirici eğitim kurumları kurulması ve dansçıların yanında eğitimcilerin de yetişmesi gerekmektedir. Bu noktada, üniversite bünyelerinde açılmaya başlanacak dans bölümlerinin önemi yadsınamaz. Şu anda sadece İstanbulda Yıldız Teknik Üniversitesi içindeki Sanat Tasarım Fakültesi bünyesinde, 1998 yılında kurulmuş olan Dans Programı işlerlik kazanmıştır. Bu dans bölümü, tamamen üniversite eğitim programı içinde düşünülüp tasarlanan bir program olup, İngilizce hazırlık sınıfını geçtikten sonra dört yıl süren ve pratik eğitimin yanında Sanat ve Tasarım Fakültesinin gerektirdiği bütün teorik derslerin alınmasının da zorunlu olduğu bir bölümdür. Bu alanda tek olarak eğitimine devam etmektedir. Türkiyede modern dans bu bölümlerin çoğalması sonucunda gelişmeye ve dünya standartlarına yaklaşmaya devam edecektir.

3. Dans Sanatı ve Müze

3.1. Dans Sanatı Müzelerine Genel Bir Bakış

Dünya'da Dans Sanatı Müzesi olarak kendi başına varolan müzelerin sayısı çok azdır. Ancak birkaç örneğini bulduğumuz bu tarz müzeler için genel olarak belirtilebilecek olgu, iki farklı gruba ayrılabilir. Geniş kapsamlı ve ulusal kapsamlı dans müzeleri olarak ayrılabilir bu müzeler, tanımları gereği ya dünyada genel olarak dans sanatı hakkında bilgi ve nesne toplayan ya da belli bir ülke içinde yapılmakta olan dans sanatı çerçevesinde koleksiyon oluşturan müzelerdir. Genelde, izleyiciyi çekmek için sürekli sergilerin yanında geçici sergiler düzenleyen; eğitim programları oluşturan ve gösteriler düzenleyerek tanınmış dansçıları, izleyiciyle buluşturan bu müzeler sayıca çok az olmalarına rağmen çok önemli bir işlev

görmektedirler. Bu kurumların genelde fotoğrafa dayalı bir sergileme yöntemi bulunduğu; arşiv ve kütüphanelerin daha etken olduğu söylenebilir.

Geniş kapsamlı dans müzelerine bir örnek olarak, Stockholm'daki Dans Museet / Dans Müzesi'ni gösterebiliriz. 1920-1925 yılları arasında Paris'teki İsveç Balesinin yöneticiliğini yapan Rolf de Mare (1888-1964), müzeyi ilk olarak Paris'te 1933'de kurmuştur. 1940'ların sonunda Paris'teki müze kapanmış ve koleksiyonun önemli bir bölümü Stockholm'e aktarılarak 1953'te Kraliyet Opera binasında tekrar açılmıştır. 1991'de müze, Dansen Hus'taki yeni mekanına taşınmıştır. Bu dans müzesi, Stockholm'deki üçyüz yıllık dans geleneğinden, Rus devrimi sırasında Rus tiyatrosundaki avant-garde akımlara kadar pek çok unsuru içinde barındıran geniş perspektifli bir müzedir. Dans, tiyatro ve sanatsal akımlar üzerine sergiler düzenler, dans sanatı içindeki farklı alanları araştıran uluslararası sempozyumlar gerçekleştirir. (www.dansmuseet.nu)



Resim 5- Dans fotoğrafları sergisinde olan fotoğraflardan ikisi
Stockholm Dans Müzesi, 2002

Sergilerde kullanılan malzemeler, hem müzenin kendi koleksiyonlarından hem de başka müzelerden ve özel kişilerden temin edilmektedir. Dans, özellikle hareket demek olduğu için, müze'nin binlerce kasetlik bir video koleksiyonu vardır ve bu videotheque araştırmacılara, öğrencilere ve genel olarak kamu'ya açıktır. Müzenin içinde Rolf de Mare adına bir arşiv ve kütüphane olduğu gibi ayrıca Halk Dans'ları arşivi de mevcuttur.



Resim 6- Stockholm Dans Müzesi Binası

Amerika'da Boston şehrinde bulunan Jan Veen-Katrine Armory Hooper Memorial müzesi içinde bir dans koleksiyonu bulunmaktadır. Yine Amerika'da San Fransisco'da, Fine Arts Museum of San Francisco / Güzel Sanatlar müzesi içinde bir tiyatro ve dans koleksiyonu vardır.

Bir diğer farklı oluşum, New York'taki Dance Theater Workshop Performance Center /Dans Tiyatrosu Atölyeleri Gösteri Merkezi'dir (www.dtw.org).



Resim 7- Dans Tiyatrosu Atölyeleri Gösteri Merkezi, New York

Aslında bir gösteri merkezi olarak tasarlanmış bu binada sanatçılar atölye çalışmaları ve kendi provalarını da yapmaktadırlar. Ayrıca, sadece sanatçıların kullanımı için oluşturulmuş multi-medya merkezinde kendi koreografilerini belgeleyerek, video montajı yapabilen, bilgisayar teknolojilerini kullanarak gösterilerin içine sokabilen, video konferans yardımıyla uzun mesafe ortak çalışmalar üreten ve her türlü gelişmeyi takip edebilen sanatçılar, internet üzerinde koreografi çalışmalarını da sergilemektedirler. Ayrıca café, bar ve bir galeriye sahip bu merkez, bir anlamda sanatçılar için oluşturulmuş hem eğitim hem de üretime yönelik bir gösteri merkezidir.

Ulusal Dans Müzelerine bir örnek olarak Amerika'daki The National Museum of Dance /Ulusal Dans Müzesini verebiliriz (www.dancemuseum.org). Müze, Saratoga Spa bölgesi park'ı içinde kurulmuştur. Dans sergilerinin yapıldığı değişik galerilere, müze dükkanına ve Mr./Mrs. Cornelius Vanderbilt Whitney Hall of Fame adı altında sürekli bir sergi mekanına sahiptir. Hall of Fame, 1987 yılında kurulmuş ve dans sanatına büyük katkıları olan kişilere ayrılmıştır. Müze dükkanı, dans ve dans sanatı ile ilgili diğer sanat dallarına ayrılmış kitaplar ve yazılı malzemelere sahiptir. Müze binasının hemen arkasına 1992 yılında yapılmış olan The Lewis A. Sawyer Performing Arts School/ Lewis A. Sawyer Gösteri Sanatları Okulu, müze ziyaretçilerine de açıktır, belirli dönemlerde dersler ve provalar izlenebilmektedir. Okulda da, dans üzerine söyleşiler, stüdyo performansları, paneller ve sempozyumlar yapılmaktadır.

Almanyanın Leipzig şehrinde bulunan bir diğer ulusal dans müzesi Leipzig Tanzarchiv'dir. Ancak bu müze sadece bir arşiv olarak hizmet vermekte, sergileme yapmamaktadır. Müzede kitaplar, mikrofilmler, müzik, film, video, program kitap kapakları alfabetik olarak sıralanmıştır. Ülkelere göre ayrı kataloglar düzenlenmiştir. Fotoğraf koleksiyonları, gazetelerden kesilmiş tüm bilgiler, film katalogları yine sistematik bir biçimde düzenlenmiştir. Arşiv temel olarak, başvuru eserleri, bibliografya, el kitapları, dergiler ve bildirilerden oluşan yazılı malzeme; fotoğraf ve diğer sanat dallarının dans sanatı ile ilişkisi; sosyal bilimler ve pozitif bilimlerin dans sanatı ile ilişkisi; dans tarihi ve etnolojisi; halk dansları; çocuk dansları; popüler danslar; sosyal danslar; dans filmleri ve dans-videosu çalışmaları; pandomim ve sahne dansları'nı içeren bir koleksiyona sahiptir. Müze ayrıca, Rudolf von Laban, Mary Wigman gibi önemli Alman dansçıların çok kıymetli arşivlerine sahiptir (www.uni-leipzig.de/-tal/tal.htm)

Böyle bir diğer arşiv de Almanya'nın Köln şehrinde. Tam adı; Freunde der Tanzkunst am Deutschen Tanzarchiv Köln e.V olan bu arşivin internet sitesi bulunmamaktadır.



Resim 8- Leipzig Dans Arşivi'nin katalog kapağı

Aynı şekilde düzenlenmiş bir diğer dans arşivi Almanyanın Köln şehrinde.



Resim 9- Köln Dans Arşivinin katalog kapağı

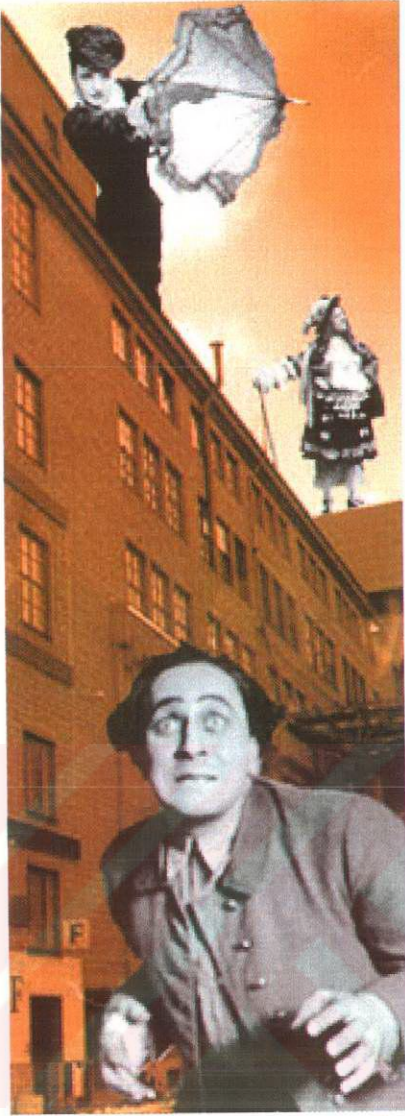
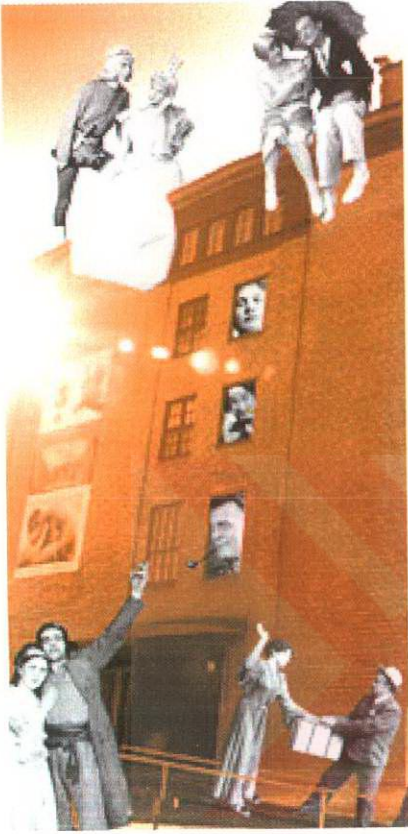
3.2. Diğer Sahne Sanatlarından bir Müze Örneği: The Theatre Museum / Helsinki'deki Tiyatro Müzesi

Helsinki'de kurulmuş olan Tiyatro Müzesi; hem bir çok etkinliğin yapıldığı bir merkez konumundadır hem de önemli bir bilgi merkezidir. Müze; yaratıcı çalışmaları, dinamik etkinlikleri ve Avrupa tiyatro geleneğine katkısı nedeniyle, 2000 yılında Fin Tiyatro Bilgi Merkezi tarafından verilen Silmankaantaja Ödülüne, 2001 yılında da Avrupa Konseyi tarafından verilen Müzecilik Ödülüne layık görülmüştür.

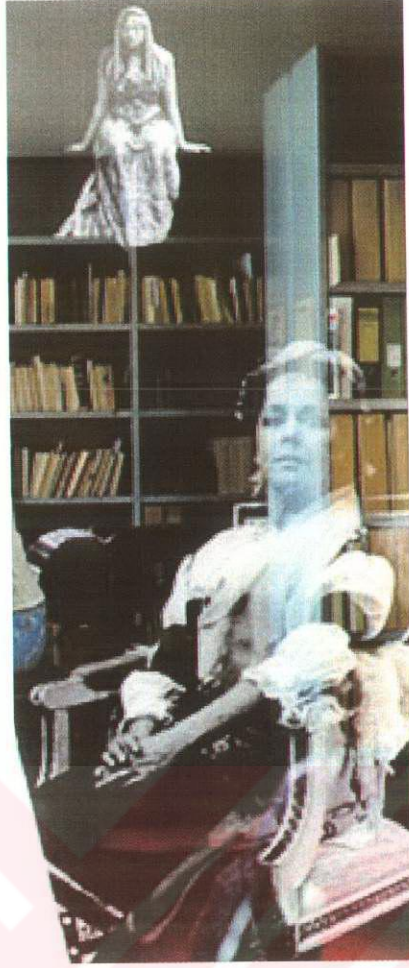


Resim 10- Helsinki Tiyatro Müzesi içinde sergilenen bir sahne fotoğrafı

Müzedede gerçekleştirilen sergiler, bir tiyatro parkı gibi kurularak, ziyaretçinin geçmiş dönemlere, değişik tiyatro kültürlerine ve genelde tiyatronun büyülü dünyasına yaptığı büyük bir yolculuk haline dönüştürülür. Bu sergileri düzenlerken temel olarak yoğunlaşılacak konu tiyatro eğitimidir. İzleyicinin bu gezisinde Fin Tiyatro geleneğinden nesnelerin koleksiyonu ve arşivinden yararlanması mümkündür (www.teatterimuseo.fi)



Resim 11



Resim 12- Helsinki Tiyatro Müzesi katalogunda kullanılan fotoğraflardan bazıları

İKİNCİ BÖLÜM

4.Türkiyede Kurulacak İstanbul Modern Sanat Müzesindeki “Cumhuriyet Sonrası Türk Dans Sanatı Bölümü” İçin Koleksiyon ve Sergileme Önerileri

4.1. İstanbul Modern Sanat Müzesinin Temel Amacı

İstanbul’a bir sanat müzesi kazandırmak için kurulan İstanbul Sanat Müzesi Vakfı, 20. yüzyılın ortasından günümüze uzanan süreçte doğu ile batı arasındaki önemli konumuyla, “tarihi, doğası ve kültürü ile dünyanın başlıca metropollerinden biri olan İstanbul kentine, tarihi geçmişine yaraşacak, 1950 yılından günümüze Türk sanatında gelişen canlanmayı belgeleyecek, toplayacak, nitelendirecek, koruyacak ve topluma toplu olarak sunacak, sanatı ve toplumu bütünleştirecek, toplumsal, sanatsal ve eğitsel etkinlikler dizisinin gerçekleştirilebileceği” (İstanbul Sanat Müzesi Vakfı, Stratejik Plan Özeti, s.4) uluslararası niteliğe sahip olacak bir müzeyi kazandırmayı hedeflemektedir. Bu müze oluşturacağı arşivi, sergileri ve etkinlikleri aracılığıyla izleyicileri ile iletişimi sağlayacaktır. Böyle bir müzede sahne sanatlarıyla ilgili bölümlerin bulunması daha önce olmayan koleksiyon ve müzeler için ilginin oluşmasına neden olacak ve topluma sanatlararası ilişkileri sunabilecektir.

4.2. Dans Bölümünün Kuruluş Gerekçesi

Türk dans sanatı, günümüze kadar gelen dönemde, bir çok eserin yaratımı ve sergilenmesi alanında çok faal olmasına rağmen bu eserlerde kullanılan nesnelerin saklanması ya da sergilendiği sırada görsel olarak kayıtlarının tutulması konusunda çok yetersizdir. Arşiv geleneği, Türkiyede hiçbir sahne sanatları kurumunda oluşturulmadığı için bu konuda çok büyük bir boşluk doğmuştur. Bu tez kapsamında dans sanatı alanında yapılmak istenilen şey, özel koleksiyonlardan belgeleyeceğimiz ve arşivini oluşturacağımız eserlerle gelecek kuşaklara ve dans alanında araştırma yapmak isteyen herkese yol açmaktır. Böylece yapılan belgelenerek ve ortaya çıkarılarak bir bilgi ortamı yaratılacaktır. Bu ortamdan yararlanan araştırmacıların sunduğu çalışmalarla beslenen gençler geleceğe dönük olarak çok daha bilinçli yetişeceklerdir.

Aynı zamanda bir arşivcilik ve belgeleme geleneği yaratmak ve ülkemizde zayıf kalmış bu alanda özendirici bir etki oluşturmak ve dans sanatına olan ilgiyi arttırmak da misyonun kapsamındadır. Böylece dans sanatı alanında bir tarih bilinci oluşacak, varolanın değeri anlaşılacak ve dans sanatına ilgi artacaktır. Her zaman kurumları belgeleme ve saklama konusunda uyarmak gerekecek; yalnız kurumlarla değil aynı zamanda özel koleksiyoncularla ve sahaflarla da birlikte çalışarak, belge niteliğini taşıyan ufak nesnelerin tesbitini yapmak, bu sanat dalı kapsamında “sanat bilincini” geliştirecektir.



Resim 13- Leipzig Dans Arşivinde bir çalışma mekanı

4.3. Koleksiyonun Kapsamı ve Oluşturulması

Koleksiyonun kapsamının oyun / koreografi ile dansçı ve koreograf üzerinde odaklanması doğru olacaktır. Ancak oyunların film ve videolarını arşiv için, varsa dekorları ya da danstan fotoğrafları sergileme için kullanılabilir. Büyük boyutlu dekorlar çoğunluk imha edildiğinden, ancak maketleri, iki boyutlu fotoğraf ve belgeleri ya da tasarımcının çizimleri bu tür müze sergilemelerinde kullanılmaktadır.

Dansçı ve koreografların fotoğraflarından önce onların dansla ilgili kıyafet ve notları önemli sergileme malzemeleridir. Koreograf ya da icracının bazen eserlerden de önplanda olabileceği tartışmaya açıktır. Bu kişilerin renkli kimlikleri bilgi panolarında kullanılmalıdır.

Ancak iki boyutlu fotoğraflı bilgi panolarının ötesinde iletişimi sağlamak amacıyla dansçıların kostümleri, tasarımcının çizimleri, dans programları, davetiyeler, biletler ve sahne aksesuarları büyük bir dekor fotoğrafının önünde sergilenecektir.

4.3.1. Dansçıların Kostümleri

Kostümlerle ilgili bir sergilemede; her tarafı cam olan büyük bir vitrin içinde olan kostüm manken üstünde, seçilen eserin istenilen sahnesini temsil eder şekilde sergilenmelidir. Koleksiyonda organik olduğu kadar inorganik tekstil ürünleri de bulunmaktadır. Aydınlatması için organik kumaşların solmasını önleyen 50Lx'de küflenme tehlikesinden korumak için bağıl nem oranında yine organik malzemeler için üst sınır olan %65, ya da alt sınır olan %45 olmalıdır (Can, 1999). Kostümde genelde kullanılan kumaş gibi organik malzemelerin yıpranıp solmaması için sürekli olarak sergilenmemesi daha doğru olur. Bu kostümlerin tema ya da tasarımcılarına göre sergilenmesi değil de kronolojik olarak yapıldıkları tarihsel sıraya göre sergilenmesi sergiyi daha kolay anlaşılır kılacaktır.

4.3.2. Dansçıların Fotoğrafları

Fotoğraf başlıca sergi malzemelerinden biridir. Panolarda ve vitrin içlerinde kullanılacaktır. Kullanılacak fotoğraflar; dansçının kendine ait dans ederken çekilmiş fotoğraflarıdır. Bunlar sahne üstü ve sahne arkası olarak ayrılabilir. Bilgi panoları dışında arşivlenecek fotoğrafların, korunaklı bir şekilde olmak kaydıyla kullanılmasına izin verilmeli, fotoğraf çekimi için ise yalnızca kitapta belgelemek istediklerinde izin verilmelidir.



Resim 14- Binay Okurer, "Coppelia"

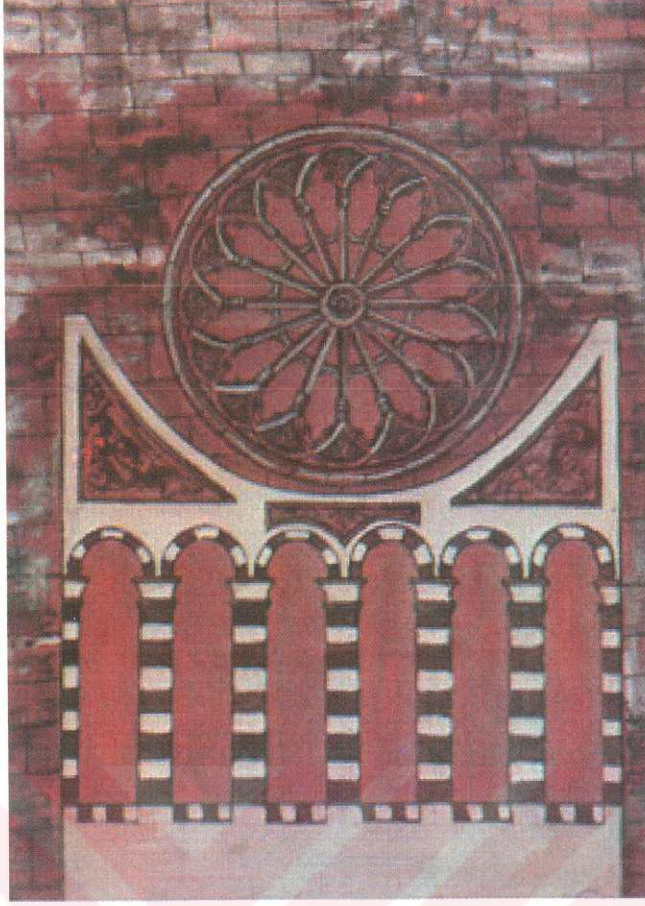
4.3.3. Tasarımcının Çizimleri

Günümüze kadar sahneye konan eserlerin dekor ve kostüm tasarımlarını yapmış tasarımcılardan toplanacak çizimlerin, saklanması için en uygun koşullar sağlandıktan sonra bir kısmı sergilenmek üzere sergi alanı içine yerleştirilecek, böylece sergiyi gezmeye gelenlerin doğrudan bakarak ulaşabilecekleri nesneler olacak, bir kısmı da teknolojik ortamda taranarak, sanal ortamda araştırmacıların kullanımına sunulacaktır

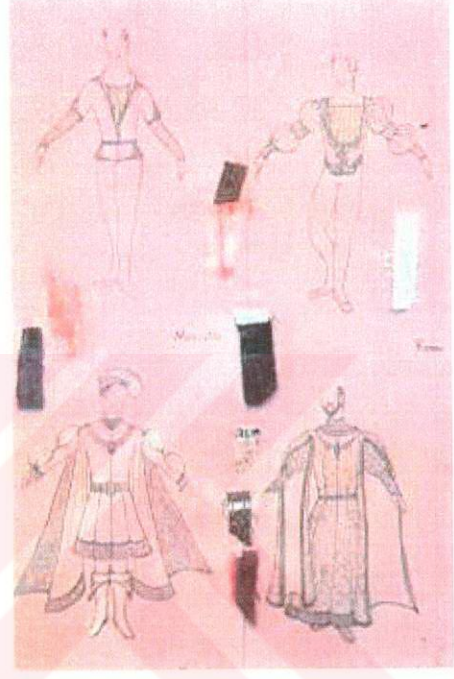


Resim 15- “Sylvia Balesi”

Kostüm tasarımı ve çizim, Osman Şengezer



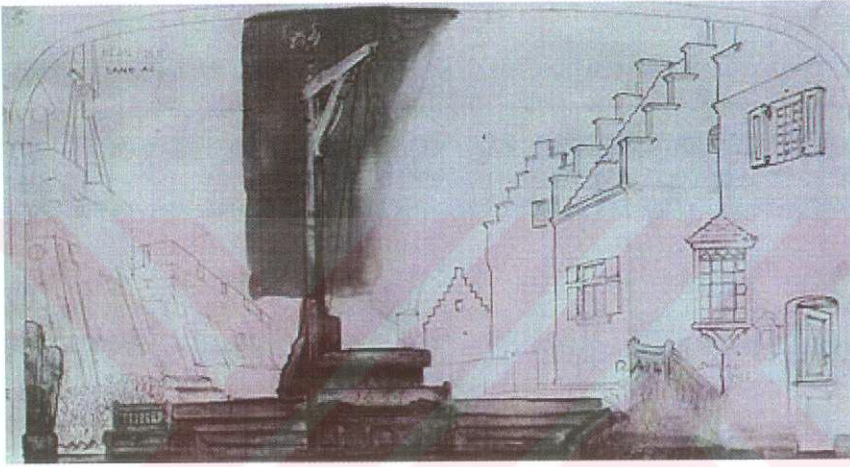
Resim 16- “Romeo ve Jülyet”
Dekor tasarımı ve Çizimi, Osman Şengezer



Resim 17-18 "Romeo ve Jülyet"
Kostüm Tasarımı, Osman Şengezer

4.3.4. Dekorlar

Tasarımcıların çizimlerine bakarak bazı dekorların maketleri yeniden yapılacak ve sergi alanı içinde kullanılacak vitrinlerin içinde sergilenecektir. Diğerleri bilgisayar ortamında kullanıma sunulacaktır.



Resim 19- Jo Mielziner'in sahne tasarımı, New York Halk Kütüphanesi Gösteri Sanatları Bölümü

4.3.5. Koleksiyonun Oluşturulması

Koreografilerin ve dansçıların belirlenmesinden sonra bu eserlerde kullanılan kostüm ve tasarımlar için başvurulacak kaynaklar dört ana başlık altında toplanmaktadır.

4.3.5.1. Bale ve Dans Toplulukları ve Onların Bağlı Olduğu Kurumlar

Yapılan araştırma sonucu, Devlet Opera ve Baleleri depolarında, geçmişe ait dekor ve kostümlerin çok azının kötü koşullarda saklandığı görülmüştür. Yer olmamasından dolayı çoğu imha edilmiştir. Belli bir saklama ve arşiv oluşturma düşüncesi olmadığı için varolan çok az sayıdaki nesnenin depoların hangi bölümünde olduğu da bilinmemektedir. Ancak bir

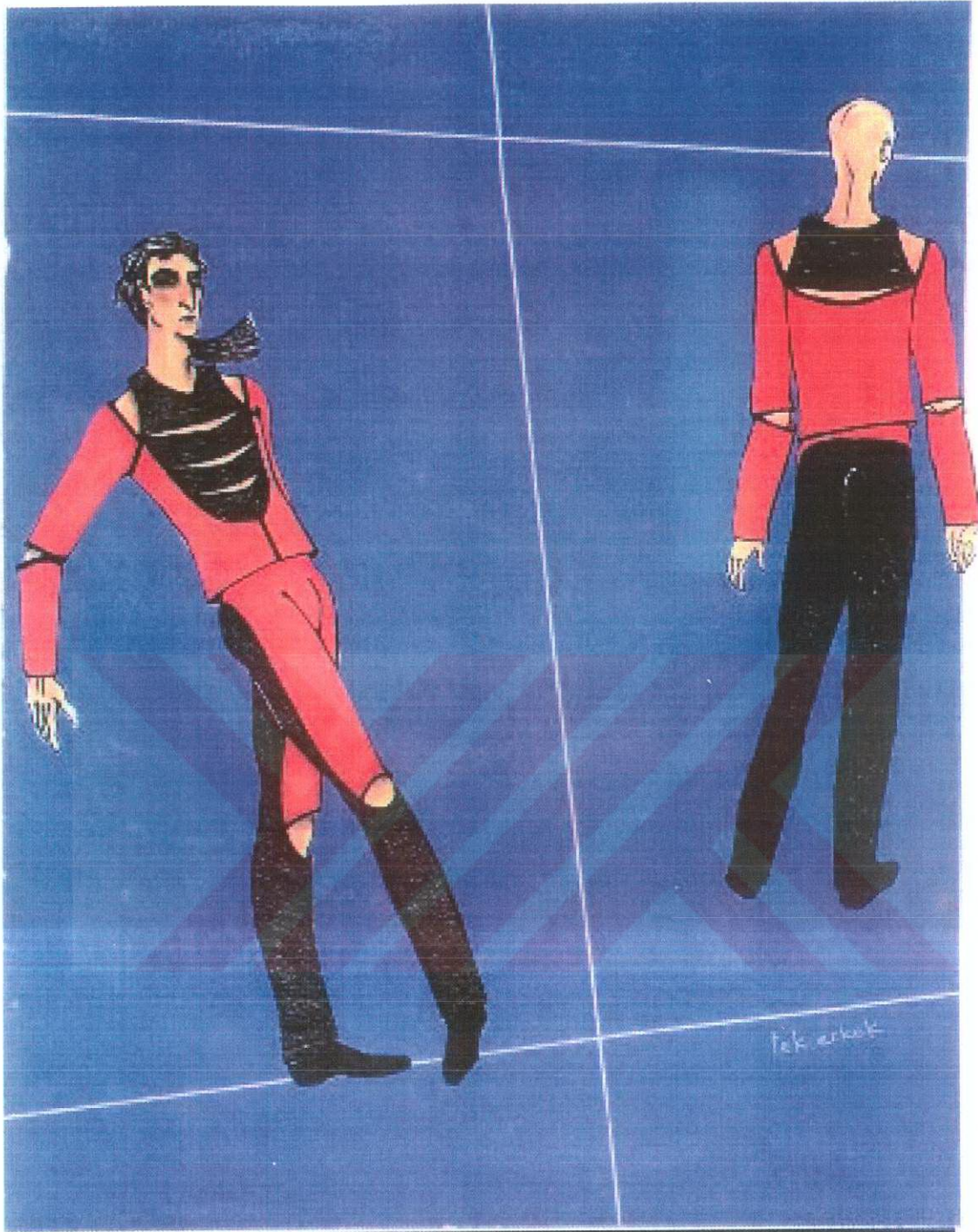
Modern Sanat Müzesi açılma aşamasına geldiğinde, özel izin ve bu işe ayrılacak bir bütçeyle depolara bilirkişilerle birlikte girilmesi ve kalan malzemenin değerlendirilip çıkartılması gerekmektedir.

4.3.5.2. Bu Eserlerde Dans Etmiş Sanatçı ve Koreografların Aileleri

Halen yaşamakta olan sanatçılarımıza başvurarak, onlardan sakladıkları nesneleri müzeye bağışlamaları önerilecektir. Sanatçıların topladıkları malzemeler, gizli kalmış bir kaynak olarak değerlendirilecektir. Maalesef, hayatta olmayan sanatçıların geride bıraktıkları, sadece ailelerin saklama bilgi ve becerisine dayandığından ve Türkiye gibi bir ülkede, insanların oldukça sık ev değiştirmek zorunda kaldıkları ve maddi açıdan güvenliklerini kolay sağlayamadıkları bir ortamda yaşamalarından dolayı bir çok değerli belge ve nesnenin kaybolduğu gerçeğini de göz ardı edemeyiz. Ancak yaşayan sanatçıların herbirine başvurulduğunda ortaya sergilenebilecek sayıda nesne çıkacaktır. Burada örnek olarak seçilen kostüm: Geyvan McMillen’in koreografisi olan “KAOS” adlı yapıtın solist kadın sanatçısı tarafından giyilen ve tasarımı Haluk Akakçe tarafından gerçekleştirilmiş kostüm aşağıda gösterilmektedir. Bu kostüm yukarıda belirtilen koşullara uygun olarak bağışla alınacak, depolanacak ve sergilenecektir.

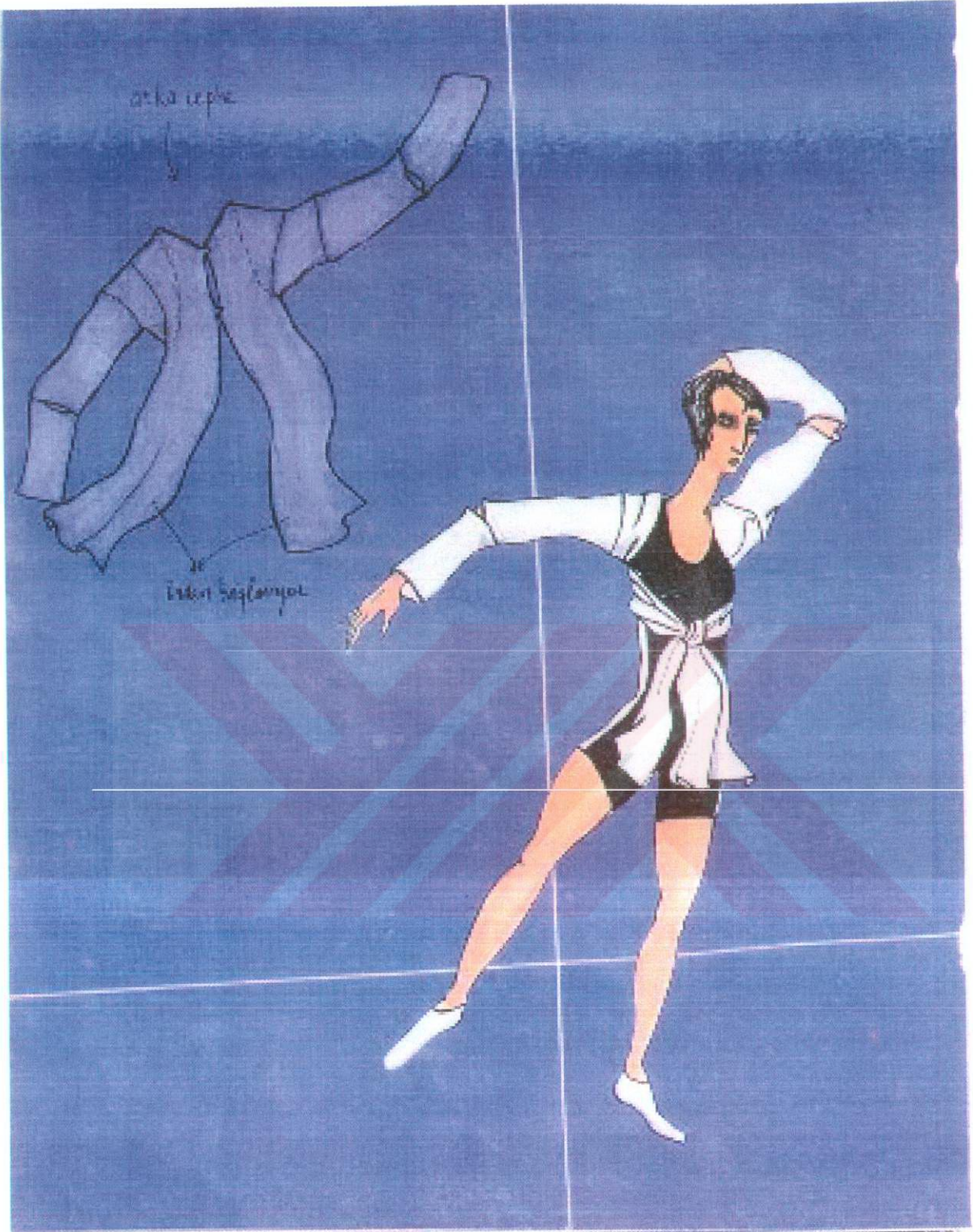
4.3.5.3. Tasarımı Yapan Sanatçıların Kendileri

Türk Devlet Opera ve Balesi tasarımcılarından Osman Şengezer, bu kurumun kuruluşundan itibaren yaptığı çalışmalarla bir çok eserin yaratımına katkıda bulunmuş, kendi dekor ve kostüm tasarımlarını sakladığı ve arşivlediği gibi ayrıca eserlerle ilgili genel bilgi malzemelerini de arşivine katmıştır. Bunlar, eserlerin broşürleri, biletler, gazetelerde eserle ilgili çıkmış haber ve yazılardır. Ayrıca Haluk Akakçe, Osbert Lancaster, Hale ve Refik Eren, Baber Kocamanoğlu, Erkan Kırtunç, Yusuf Toker, İsmail Dede, Tuncay Kalyon, Mine Erbek, Nursun Ünlü gibi tasarım sanatçılarımız vardır. İstanbul Modern Sanat Müzesi kurulma aşamasında bu sanatçılarla ilişkiye geçilerek, kendi çizimleri arasından seçim yapılacak ve tasarımları müze arşivine kazandırılacaktır.



ANKARA DEVLET BALESİ KAOS - I TASARIM: AKAKÇE

Resim 20



ANKARA DEVLET BALESİ K A O S - I TASARIM: AKAKÇE

Resim 21

4.3.5.4. Koleksiyoncular

Türkiyede yaşayan ve çeşitli konularda arşiv yapan kişilere başvurulacaktır. Bunlardan bazıları Osman Şengezer (İstanbul Devlet Opera ve Balesi), Burçak Evren (Sinema Eleştirmeni) , Nermin Başağ (Gazeteci), Efza Topçu (Hacettepe Devlet Konservatuvarı), Güloya Arıoba (Ankara Devlet Opera ve Balesi), Gülen Tekebaş (İzmir Devlet Konservatuvarı)'dır.

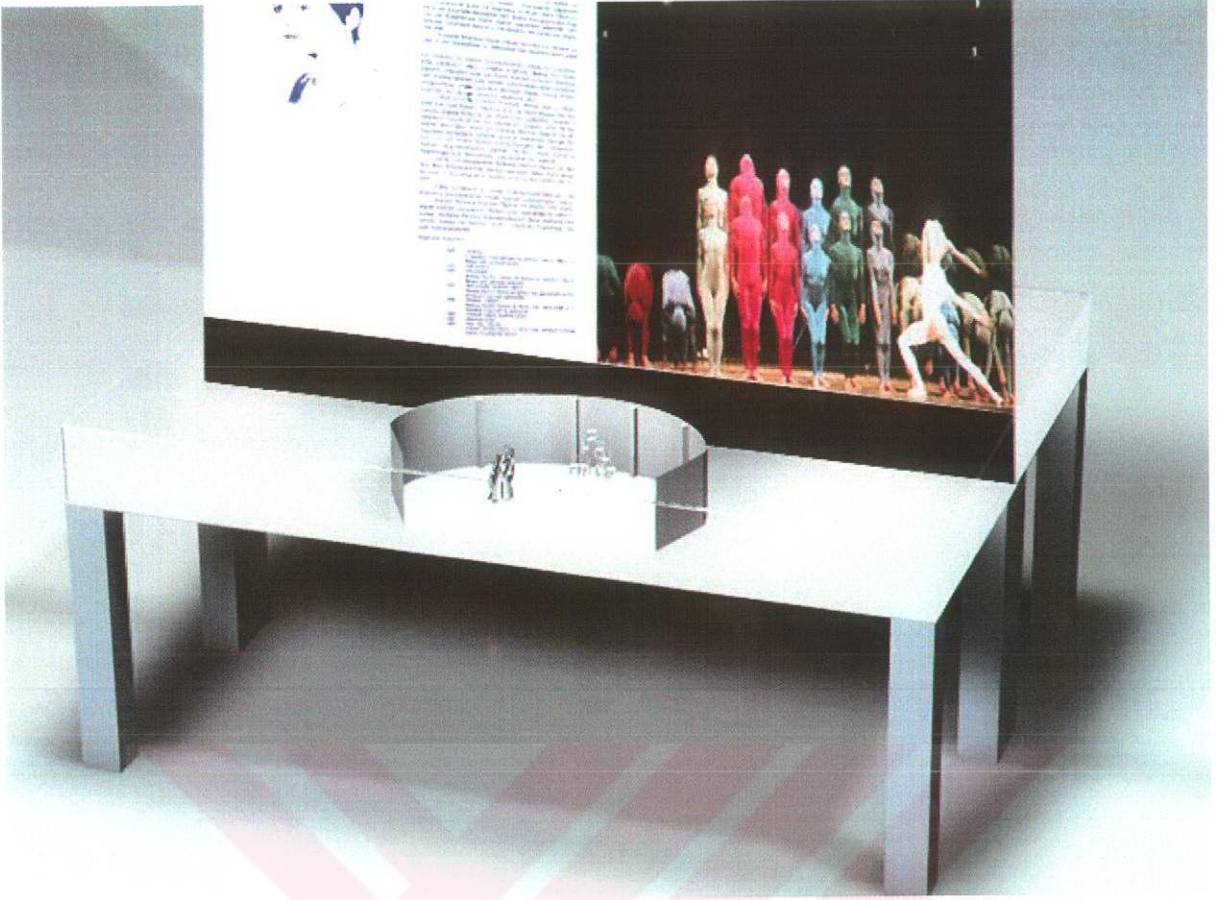
4.4 Sergileme Yöntem ve Malzemeleri

4.4.1. Durağan Sergileme Yöntem ve Malzemeleri

4.4.1.1. Vitrinler

Sadece üretildikleri dönemin değil, onları kullanan kişilerin de izlerini geçmişten günümüze taşıyan özellikleriyle, koleksiyonun en önemli parçaları olan nesneler, iç ve dış etkenlere karşı korunmaları için gerekli önlemlerin alındığı vitrinler içinde sergilenecektir. Vitrinler, bilgi panolarının önüne yerleştirilebilecekleri gibi, mekanın genişliğine ve ziyaretçilerin salon içindeki dolaşımına göre, panoların yanlarına veya önlerine de yerleştirilebilirler. Bu sergilemede kullanılacak vitrinler, ayaklı olup, panoların eninden büyük olmayacaklardır.

Fotoğraflarda karşılaşılan, ancak orjinallerine ulaşılamayan çalışma malzemeleri, meslek araç-gereçleri gibi çeşitli nesneleri temsilen, aynı dönemde kullanılmış olan benzerlerinin orijinalleri veya çoğaltılmışları, bu durum etiketlerde belirtilerek, sergilenebilir. Vitrinlerin kullanılacağı mekan sergileme salonu olup, on metreye on metredir. Vitrinler, 210'a 80 cm. büyüklüğündedir.



Resim 22

4.4.1.2. Mankenler

Orijinal kostümler veya fotoğraflardan temin edilecek bilgiler ışığında yeniden yapılacak benzerlerinin giydirileceği mankenler, manken boyutlarında hazırlanmış özel vitrinler içinde sergilenecektir.

4.4.1.3.Maketler

Günümüze kadar , farklı dönemlerde sergilenmiş bale ve modern dans eserlerinin sahne tasarımı maketleri, fotoğraflardan daha etkili bir sunuş yöntemi olarak kullanılabilecektir.

Maketler, panoların önüne veya ziyaretçi dolaşımını engellemeyecek şekilde, sergi mekanının ortasına yerleştirilecektir.

4.4.1.4. Bilgi Panoları

Panolarda verilen bilgi yoğunluğu ve anlatım dili, müzeyi, entellektüel kesimden olduğu kadar, orta eğitim düzeyinden insanların da ziyaret edeceği göz önüne alınarak, ortalama olarak 14-15 yaşlarında eğitimli bir insana hitap edecek şekilde olacaktır. Türkçe ve İngilizce, pano ve etiketlerin boyutları el verdiği ölçüde, iki dilde bilgi verilmesi, farklı kültürlerden ziyaretçiler için ideal olacaktır.

Genel olarak ziyaretçilerin, yazılı bilginin 60-65 kelimeden fazlasını okumadığı göz önüne alınarak, mevcut bilgi sınıflandırılacak, konuyla direkt ilişkisi olmayan bilgiler panolarda yer almayacak, net ve doğru bilgiler, kısa, dolaysız cümlelerle aktarılacaktır. Panolarda verilen bilgiden fazlasını talep edecek ziyaretçiler için, yaş gruplarına göre düzenlenmiş rehber kitaplar, broşür/ bilgi kağıtları hazırlanacaktır.

Kullanılan kelime sayısı, tanıtıcı panolarda 150 kelimeden az (ideal olarak 50), dansçı ve koreografların her biri ile ilgili genel bilgilerin verildiği panolarda 200 kelimeden az (ideal olarak 50) ve nesne etiketlerinde 40 kelimeden az olacaktır. Süssüz, gözü yormayan yazı karakterlerinin puntoları, bilgi panolarının büyüklüklerine göre değişecek. vurgulanmak istenen bilgiler koyu ya da italik karakterlerde ve büyük puntolarla yazılacaktır. Obje etiketlerindeki yazılar ise 10-12 punto olacaktır (Dean, 1994).

4.4.1.5. İllüstrasyonlar

Fotoğrafları temin edilemeyen kişiler ile nesnelerin anlatımında veya sergilenen nesnelerin işlevsel özelliklerinin açıklanmasında illüstrasyonlardan faydalanılacaktır.

4.4.2. Devingen Sergileme Yöntem ve Malzemeleri

4.4.2.1. Film, Video ve Dialar

Koleksiyonda yer alan sanatçıların yaşamları, eserleri ve çalışmaları ile ilgili hazırlanabilecek kısa filmler ve dia gösterileri, audio-visual salonda sürekli olarak gösterimde tutulacaktır. Sergi panolarına monte edilen videolardan ayakta veya audio-visual salonda yer alan videolardan oturarak izlenebilecek olan sesli veya sessiz filmler, kimi ziyaretçiler için, yazılı bilgiyi destekleyici, kimileri için de bilgiyi okuyarak edinme yoluna iyi bir alternatif olacaktır.

4.4.2.2. Müzik ve Ses Kayıtları

Dans eserlerinde kullanılmış müzikler ve sanatçıların ses kayıtları, bilgi panolarına monte edilebilecek kulaklıklardan ve audio-visual salonuna konulan, ziyaretçinin müzeden satın alacağı jetonlarla çalıştırabileceği bir müzik kutusundan dinletiyeye sunulacaktır. Ayrıca sergi salonundan ayrı bir birimde, her eserin müziği için duvarlarındaki bilgi panolarıyla yorumcusu hakkında bilginin yer aldığı dinleti odaları da düzenlenebilir.

4.4.2.3. Bilgisayarlar

Ziyaretçilere, kendi verecekleri komutlarla bilgisayardan, müze koleksiyonu hakkında, bilgi panolarında yer almayan ayrıntılı, ilgi çekici bilgiler verilecek ve internet aracılığıyla yurt içi ve yurt dışındaki müzelerin dans ile ilgili koleksiyonlarına erişim imkanı sağlanacaktır.

4.4.2.4. Ziyaretçilerin dokunarak inceleyebilecekleri nesneler

Dergi, gazete, el yazısı ile yazılmış özgün metin ve çalışma notları gibi dökümanların, renkli fotokopileri ile nesnelerin çoğaltılmışları incelenmeye sunularak, ziyaretçilerin okuma, öğrenme, merak ve alışkanlıkları arttırılabilir.

4.4.2.5. Keşif çekmeceleri

Küçük boyutlu nesnelerin çoğaltılmışlarının, açıldıklarında, üzerleri plexiglass ile kaplı “keşif çekmeceleri”nde sergilenmesi, mekanın tasarruflu kullanımını sağlayacağı gibi, ziyaretçilerin merakını cezbederek, onları araştırmaya yöneltecektir.



Resim 23-Keşif Çekmecesı

4.5.Sergi Tasarımı İçin Öneriler

Araştırmalarımız bu tür müzelerde fotoğrafla canlandırılmış bilgi panolarına dayanmaktadır. Bilgi panolarının izleyicinin ilgisini zayıflatan düzenlemesine destek olmak üzere üç boyutlu nesneleri içeren bir sergileme yöntemi de kullanılmalıdır.

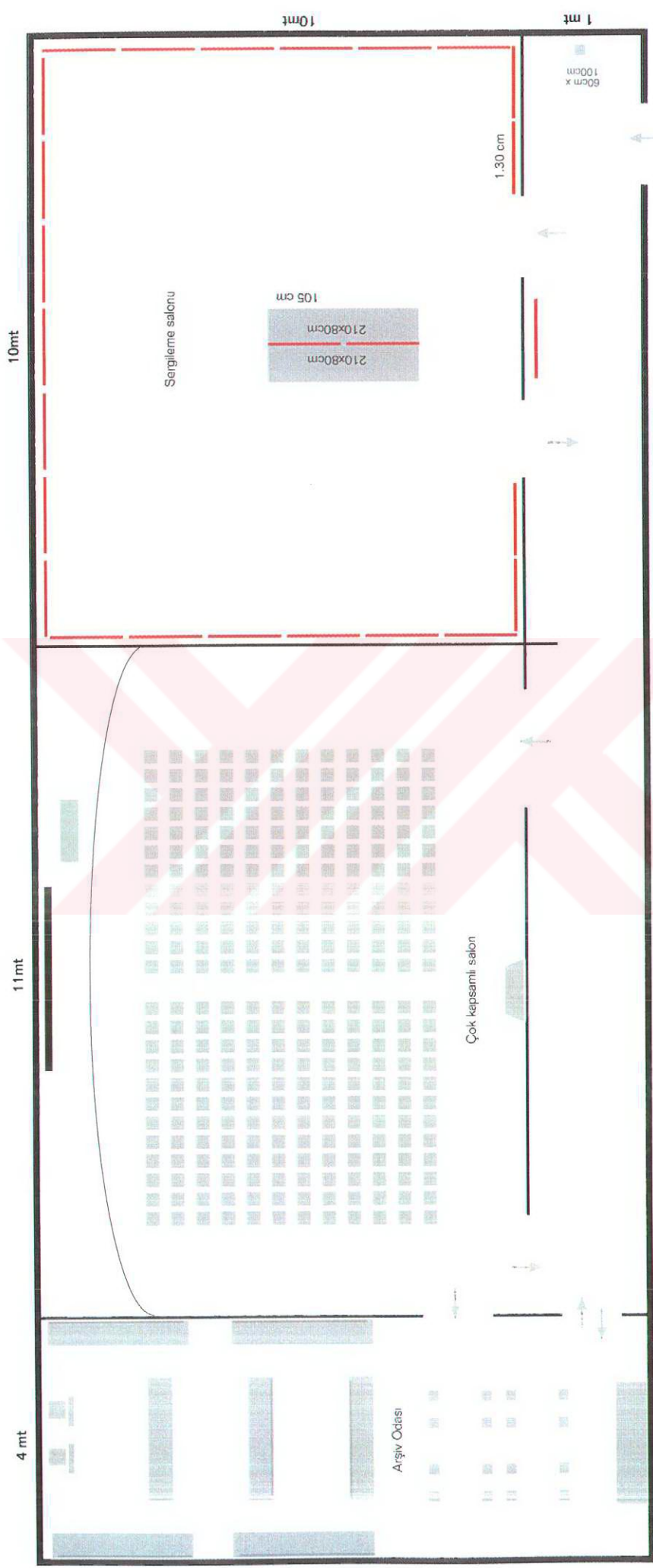
4.5.1. Sergilemenin Amacı

Her eğitim seviyesinden insana hitap edecek şekilde oluşturulacak farklı biçimde sunuşlar, bu bölümün daha çok kişiye ulaşmasını sağlayacaktır. Sergileme, teknik olarak, sergilenen nesne ve bilgilerin sergiyi dolaşanlar tarafından en rahat biçimde gözlemlenebileceği şekilde

oluşturulacaktır. Ayrıca sunuşların yoğunluğu ve dağılımı, 250 metre karelik bir alanda olduğundan sergiyi gezenlerin yorulmaması için az yazılı, yalın bir ortam hazırlanacaktır. (Bkn: Plan: Türk Dans Sanatı Bölümü)

4.5.2. Sergileme Uygulaması

Kurulacak Modern Sanat Müzesi içinde yer alacak Türk Dans Sanatı Bölümü'nün öncelikle toplumun yabancı olduğu dans sanatını algılamalarını kolaylaştıracak çeşitli sunuş modelleri geliştirmesi gerekmektedir. Topluma bu sanatı daha iyi yorumlama imkanı vermek, bu yolla insan, mekan, nesne ilişkisini daha zevkli, kalıcı, sürekli kılmaktır. Bu doğrultuda yapılacak bir plan ile mekan tasarımında kullanılacak malzemelerin seçimi; aydınlatma, optik ve akustik düzenlemeler, ısı ve nem kontrolü, ziyaretçinin mekan içinde dolaşımı, iç ve dış güvenlik kontrolü gibi sergi tasarımı model önerileri sunulacaktır. Henüz İstanbul Modern Sanat Müzesi için bir mekan tahsis edilmediğinden, burada herhangi bir mekan önerisi getirilememektedir. Arka sayfadaki planda (bkn: Plan:Türk Dans Sanatı Bölümü) görüldüğü gibi; örnek olarak, minimum 250 metre karelik bir alanı ele alırsak; bilgi panoları, vitrin içinde sergilenecek nesneler, maketler ve mankenler'i sürekli sergilenecek şekilde 100 metre karenin içine birbirlerine engel olmayacak halde yerleştirebiliriz. Bilgi panoları hazırlanırken, değerlendirilmeye alınan koreograf ve dansçıların her birine, mekanın büyüklüğüne göre yaklaşık olarak 2 metre'ye 1.3 cm. boyutlarında birer duvar panosu ayrılacağı ve sergilenecek bilgi ve malzemenin cinsine göre, herbir vitrinin pano ile ilişkili olarak kullanılacağı öngörülebilir. Bununla birlikte, panoların enlerinin ve bunların iç mekandaki konumlarının kesin olarak belirlenmesi için, sergi mekanının boyutları ve mimari özelliklerinin bilinmesi gerekir. Duvar panoları arasında, göz dinlenmesi ve algılamada kolaylık sağlamak amacıyla yaklaşık yarım metrelik, bunlar üzerindeki vitrinlerin arasında ise yaklaşık 30cm.'lik boşluk bırakılmalıdır. 250 metre karede geçici sergileme mekanı olarak 50 metre kare ayırmak ve bunu serginin amaçlarına göre her seferinde yeniden düzenlemek, film-video ve dia için, oturularak izlenebilmesi açısından aynı zamanda seminerlerin de yapılabileceği bir bölüm yaratmak için 40 metre karelik bir alan ayırmak gerekmektedir. Bilgisayar, müzik ve ses kayıtları için 40 metre karelik ayrı bir alan ayrılacaktır. Geri kalan 20 metre kare de keşif çekmeceleri için kullanılacaktır.



Plan: Türk Dans Sanatı Bölümü

Tasarımı yapan sanatçılardan biri olarak (4.3.5.3'te) örnek gösterdiğimiz Osman Şengezer arşivi, kurulacak modern sanat müzesi kapsamına açılacak olan dans bölümü için gerçekten de paha biçilmez bir değer taşımaktadır. Aşağıda, sergilemek üzere kullanılabilecek nesnelerin ki bunlar tasarımcının dekor ve kostüm tasarımları çizimleri, fotoğraflar, çeşitli belgeler, gazete yazıları, broşür ve kitapçıklardan oluşan bir koleksiyondur; ait olduğu balelerin bir dökümü yapılmaktadır:

1967- Sylvia / Pagodalar Prensi

1968- İlişkiler / Güzel ve Canavar /Üç Kızkardeş / Çark / Kanlı Düğün

1969- Fındıkkıran

1970- Orpheus /Judith

1971- Romeo ve Jülyet / Les Sylphides / Kapandakiler

1972- Uyuyan Güzel

1973- Pembe Kadın / Çeşme Başı / Çoğul / Klasik Dörtlü / Giselle /Köçekçe / Sebastian / Judith

1974- Coppelia / Kuğu Gölü

1975- Raymonda / Pembe Kadın / Güzelleme / Yoz Döngü

1976- Don Kişot / Carmen Suite / Petruşka

1977- Walpurgis Gecesi / Patenciler / Kapandakiler / Hürrem Sultan

1978- LA Bavadere / Harika Mandarin / Anılar / Kavak Yeli / Balanchin'e Armağan / Öykü / Paquita / Romeo ve Jülyet

1979- Yoz Döngü / Hürrem Sultan / Giselle

1981- Don Kişot / Kuğu Gölü / Çark / Konçerto

1982- İnsan Yalnız / Bebek

1985- Kuğu Gölü

1987- Dünün Karları Nerede / Badinerie / Kanlı Düğün

1988- İnsanın Yükselişi / Prens Igor / Bebek

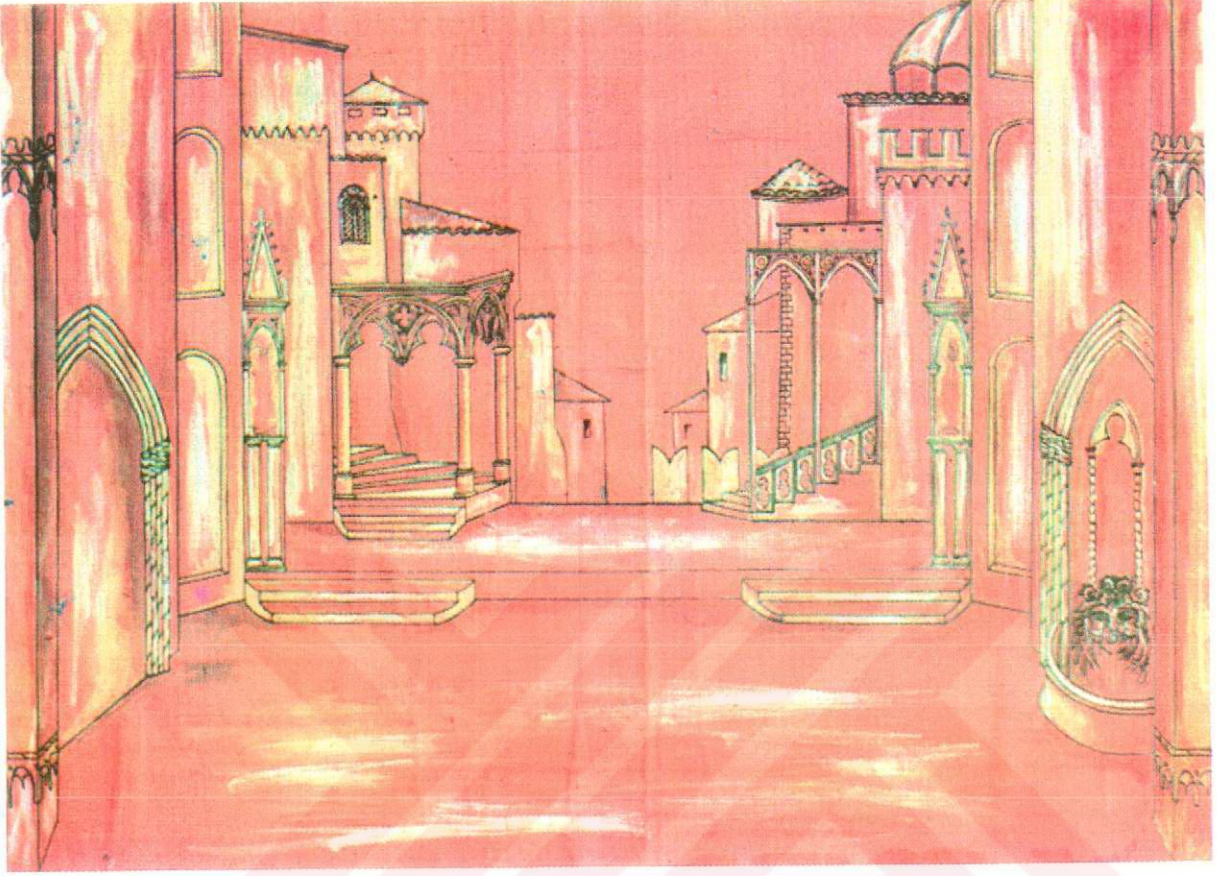
1989- Bebek / Yoz Döngü / Niçin / Son Bakış

1990- Hürrem Sultan

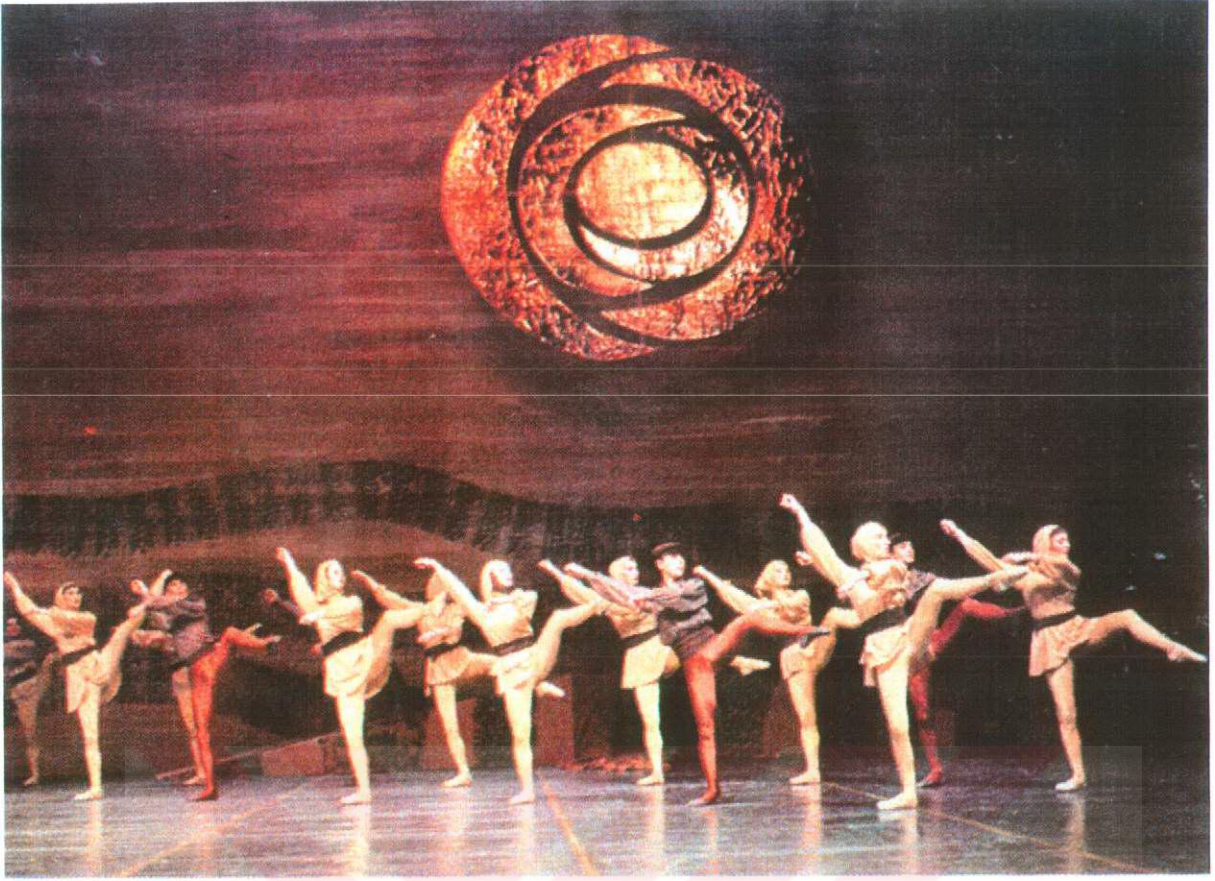
1991- Romeo ve Jülyet

1994- Hovarda'nın Sonu / Çeşme Başı / Çelişki / Düşler

1998- Uyuyan Güzel / Türk Balesi 50. Yıl Kutlamaları



Resim 24- “Romeo ve Jülyet” Dekor Tasarımı Çizimi, Osman Şengezer



Resim 25- “Bebek”

Dekor / Kostüm Tasarımı: Osman Şengezer, Koreografi: Oytun Turfanda



Resim 26- Osman Şengezer bir çalışma sırasında Ninette de Valois ile birlikte

4.6. Değerlendirilmeye Alınan Koreograf ve Dansçılar

Bu tez kapsamında değerlendirilmeye alınan koreograf ve dansçılar, Türk dansına çok ciddi anlamda hizmet vermiş ve halen vermekte olan sanatçılar arasından, 1960 yılından 2000'e kadar gelen bir süre içinden seçilmiş kişilerdir.

Dame Ninette de Valois, İngiliz ve Türk Balelerinin kurucusu ve evrensel dans sanatında önemli yeri olan büyük bir ustadır. Beatrice Fenmen, Türkiye'de açılan ilk konservatuarda bale eğitmeni olup, İngiliz stilini Türk dansçılara öğreten ilk bale hocasıdır. Kaya İlhan, Türkiye'deki ilk klasik bale dansçısı ve modern dans eğitiminin Türkiye'deki öncülerindendir. Hüsnü Sunal, Türkiye'de yetişen ilk erkek klasik bale dansçısı ve Ankara Devlet Opera ve Balesinin ilk eğitmenleri ve yöneticilerinden biridir. Neyran Fişek, ilk kadın Türk klasik bale dansçılarından ve ilk yöneticilerdendir. Geyvan McMillen, Türkiye'deki ilk modern dans topluluğunu kuran, konservatuar bünyesinde ilk modern dans eğitimini başlatan ve modern dansın ülkemizde gelişmesine öncü olan koreograflarımızdandır. Evinç Sunal, Türkiye'de Devlet Opera ve Balesi bünyesindeki ilk kadın yönetici ve repetitör / çalıştırıcıdır. Binay Okurer, Ankara Devlet Opera ve Balesinde sahnelenen ilk klasik bale olan Coppelia'nın baş dansçısıdır. Sait Sökmen, ilk Türk koreograflarındandır. Meriç Sümen, Türkiye'nin yetiştirdiği ilk uluslararası dans sanatçısıdır ve devlet sanatçısı ünvanını almıştır. Meral Tokgöz, Türkiye'nin ilk klasik bale dansçılarından ve ilk eğitmenlerindendir. Oytun Turfanda, Türk balesinin ilk klasik bale koreograflarındandır ve ulusal bale yapıtlarıyla öne çıkar. Aydın Teker, Türkiye'de yetişmiş, mekanlar üzerinde yerleştirmeler yapan önemli koreograflarımızdandır. Aysun Aslan, ilk modern dansçılarımızdan ve modern dans koreograflarımızdandır. Beyhan Murphy, Ankara Devlet Opera ve Balesi bünyesinde kurulmuş ilk modern dans topluluğunun sanat yönetmeni ve koreografıdır. Oktay Keresteci, İstanbul Devlet Opera ve Balesinin baş dansçısı, repetitör / çalıştırıcı ve eğitmendir. Uğur Seyrek, ilk uluslararası klasik bale dansçılarımızdan ve koreograflarımızdandır. Zeynep Tanbay, New York'ta yetişmiş modern dans sanatçımız ve koreograflarımızdandır. Mustafa Kaplan, modern dans alanında Türkiye'de yetişmiş önemli bağımsız koreograflarımızdandır.

Ayşem Sunal, Belçika Ballet Flander Topluluğunun baş kadın dansçısı olarak son dönemde Türkiyede yetişmiş ve uluslararası başarı kazanmış önemli dansçılarımızdandır. Mehmet Sander, Türkiye’de yetişip, Amerikada kendi topluluğunu kuran ve uluslararası başarı kazanmış bir dansçımız ve bağımsız koreografımızdır. Bahri Gürcan, son dönemde klasik bale tekniğini en iyi yorumlayan sanatçılarımızdandır ve Ankara Devlet Opera ve Balesinin baş dansçılarındandır. Elif Gözde Fırat, yine son dönemde klasik bale alanında yetişen en yetkin dansçılarımızdandır ve Ankara Devlet Opera ve Balesinin baş dansçılarındandır. Ülkemizi uluslararası platformda temsil etmektedir. Serhat Güdül, Ankara Devlet Opera ve Balesi solist dansçıdır ve Türkiyeyi uluslararası platformda temsil eden en önemli dans sanatçılarımızdandır. Değerlendirmeye alınan sanatçılar doğum tarihlerine göre kronolojik olarak sıralanmıştır.





Resim 27

DAME NINETTE DE VALOIS:

Yaşamı/Eğitimi: 1898'de doğdu, 1986'da İngiltere'de öldü. Dame Ninette de Valois ilk adı ile Vic-Wells balesi, daha sonra Sadlers Wells Balesi ve bugün İngiliz Kraliyet Balesi adını alan İngiliz Bale grubunun ve Türk Balesinin kurucusudur. Ayrıca bir İngiliz Klasik Dans okulu kurdu. Bu okulda, Fransız, İtalyan ve Rus bale ustalarının öğretimlerinden faydalanarak yeni bir öğretim sistemi uyguladı. Bunlara İngiliz dansçısında bulunan, fizik, karakter, tampereman ve hareket yeteneği ekledi. Ninette de Valois'in Londra'da açtığı "Academy of Choreographic Art" (Koreografi Sanatı Akademisi) adlı bale okulunda öğrencileri arasında Joy Newton ve Beatrice Appleyard bulunuyordu. De Valois, 1947'de Milli Eğitim Bakanlığınca Türkiye'ye davet edilerek, Türk Devlet Balesini ve Bale Okulunu kurmakla görevlendirildi. De Valoise, bütün dans türleri üzerinde büyük araştırma yapmıştır, aynı zamanda mükemmel bir yöneticidir. Bu yeteneği ile genç dansçıların gelişme sorunlarını kolaylıkla çözebilmiştir. Bale ile ilgili üç kitabı yayınlanmıştır. "Bale'ye Davet", "Gel Benimle Dans Et" ve "Adım Adım".

Bu son eserin bir bölümünü Türk balesine ayırmıştır. Türk hükümeti tarafından "Devlet Kültür Nişanı" verilmiştir. 1951 yılında İngiltere Kraliçesi de kendisine "Dame" payesini vermiştir.

Eserleri/Çalışmaları: En tanınmış baleleri şunlardır: Job, (müzik: Vaughan Williams), The Rake's Progress- Mirasyedinin Sonu (müzik: Gavin Gordon), The Haunted Ballroom (müzik: Guoffrey Toye), Chekmate-Satranç (müzik: Sir Arthur Bliss). Bu balelerden "The Rake's Progress" ve "Chekmate", Ankara Devlet Balesi tarafından sahnelenmiş ve Ferit Tüzün'ün Çeşmebaşı Balesini, Dame Ninette de Valois özel olarak Ankara Devlet Balesi için sahneye koymuştur.





Resim 28

BEATRİCE (APPLEYARD) FENMEN

Yaşamı/Eğitimi: İngiliz dansçı, öğretmen ve koreograf 1913 yılında Londra'da doğdu. Ninette de Valois'in özel okulunda (Academy of Choreographic Art- Koreografi Sanatı Akademisi) bale çalışmalarına başladı. Kraliyet Dans Akademisinden mezun oldu. Vic-Wells balesinde dans etmeğe başlayan Appleyard, kısa zamanda solo rollere yükseltildi. Appleyard 1951'de Türkiye'ye gelerek Ankara Devlet Konservatuarı'nın Bale Bölümünü Yönetti. 1954'te eşi Mithat Fenmen ile 'Fenmen Bale Stüdyosu'nu kurdu. 1971 yılına kadar bu stüdyonun müdürlüğünü yaptı. Ankara Devlet Konservatuarında 1978 deki emekliliğine kadar öğretmen ve koreograf olarak çalıştı. Beatrice Fenmen'e İngiltere ve Türkiye arasında, Bale sanatı dalında kültürel ilişkileri ilerletmesi ve katkıda bulunması nedeniyle, 1982 yılında İngiltere Kraliçesi tarafından M.B.E. 'Member of the Order of the British Empire' nişanı verilmiştir.

Eserleri/Çalışmaları: 1937'de Alicia Markova ve Anton Dolin Bale Topluluğuna geçen Appleyard, II. Dünya savaşı sırasında 1939'da grubun dağılması ile birlikte Londra'da revü ve müzikallerde koreografiler yaptı. 1934'te Mısır'a giderek Kahire ve ortadoğu memleketlerinde İngiliz Eserleri/Çalışmaları: Oynadığı klasik roller, Giselle-Williler Kraliçesi Carnaval-Chiarina, les Sylphides- Nocturne, mazurka ve Pas de Deux. Çağdaş balelerden 'The Jar'da çiftçinin kızı, 'Ysitt'in Akrebinde Ysitt İlahesi, Pamono'da Pamona. II. Dünya Savaşından sonra çeşitli İtalyan bale gruplarında koreografiler yapan Appleyard, Milano Scala

tiyatrosunda Margot Fonteyn, Pamela May ve Robert Helpmann gibi konuk sanatçılarla 'Uyuyan Güzel' balesini sahneledi. 1950'de İtalya'da yaptığı koreografilerle 'Eleştirmenler' ödülünü kazandı.





Resim 29

İLHAN KAYA (AKKOYUNLU)

Yaşamı /Eğitimi:1938'de Mary Wigman grubundan Marianna Uns ile başladığı bale eğitimini özel stüdyolarda ve Eminönü Halk Evinde sürdürdü. 1948'de Milli Eğitim Bakanlığı Yeşilköy Bale Okuluna girdi. 1955'te Ankara Devlet Konservatuarı bale bölümüne öğretmen olarak atandı. 1956'da burs kazanarak Londra'ya gitti ve Sadlers-Wells Bale okulu ve Kraliyet Akademisi'nde çalışmalarını sürdürdü. Asıl öğrenimini klasik bale alanında yapan İlhan, ülkemizde Devlet Balesinde görev alan ilk dansçıları arasındadır. Ayrıca çok sayıda eserin koreografisini hazırlamıştır. 1961'de Amerika'ya gitmiş, Martha Graham "School of Contemporary Dance" okulunda 9 yıl eğitim görüp, Alvin Ailey ile çağdaş bale çalışarak öğretmenlik yapmaya başlamıştır. 1970'ten sonra klasik ve modern tekniklere dayanan "Fundamental Dans Work" (Temel Dans Çalışması) üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmalarını dansçının tekniğindeki özgün yaratıcılık üzerine yoğunlaştırdı. Halen Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Dans Programında ve Yeditepe Üniversitesi Tiyatro Bölümünde ders vermektedir. Ayrıca Eminönü Halk Eğitim Merkezi bünyesinde kurulan Halk Sahnesi Oyuncuları'yla da çalışmaktadır.

Eserleri /Çalışmaları: Kaya İlhan Aida balesi'nin koreografisini hazırlamış, Coppeliada Dame Ninnete de Valois'e ve Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda Carl Ebert'e yardım etmiştir. 1946'da Adnan Saygun'un Bir Orman Masalı balesindeki genç kızı oynadı. 1950'de Ses Tiyatrosunda kendi grubuyla verdiği temsilde Yaşamak isimli ilk modern dans denemesini gerçekleştirdi. Muhsin Ertuğrul beyin Ankara Devlet Operasında başlattığı beş kişilik bale topluluğunda yerini aldı. Değişik zamanlarda İsveç, İngiltere ve Almanyada çalışmalarda bulundu.





Resim 30

HÜSNÜ SUNAL

Yaşamı/Eğitimi: 1957’de Ankara Devlet Konservatuarından mezun olan ilk erkek dansçı olarak, Ankara Devlet Opera ve Balesi’ne katılarak, birçok eserin baş rollerinde oynamış ve Dame Ninette de Valois’nın koreografisini yaptığı “Hovarda’nın Sonu” isimli baledeki performansı ile yılın en iyi sanatçısı seçilmiştir. Burslu olarak Londra’ya davet edilerek birçok meşhur dansçı ve hocalarla çalışmıştır. Yurda döndüğünde önce bale hocalığı ve repetitörlük yapmış, daha sonra eşi Evinç Sunal ile birlikte Bale’nin yöneticiliğine getirilmişlerdir. 1996’da bu görevden ayrılarak, yerlerini gençlere bırakmışlardır.

Eserleri/Çalışmaları: Çeşmebaşı, Rex Progress/Hovardanın Sonu, Pagodalar Prensi



Resim 31

NEYRAN FİŞEK

Yaşamı/Eğitimi: 1941’de doğdu. 1951’de Ankara Devlet Konservatuarı bale bölümüne girdi. Eğitim süresini sınıf atlayarak sekiz yılda bitirdi. Uzun yıllar Dame Ninette de Valois’ın hem talebeliğini, hem de dansçılığını yaptı. Devlet Opera ve Balesi topluluğuna katıldıktan sonra, klasik, yarı klasik, dramatik ve modern türde sahnelenen bütün balelerde önemli solo, karakter ve mimik rollerde görev aldı.

Eserleri/Çalışmaları: Dans ettiği başlıca yapıtlar ; Coppelia, Les Sylphide, Kuğu Gölü, Kapandakiler, Uyuyan Güzel, Çark, İlişkiler, Oluşum, Hürrem Sultan, Deli Dumrul, Çeşmebaşı, Şımarık Kız, Kanlı Düğün, Fındıkkıran, Bozkır, Biz Siz Onlar, Pembe Kadın, Anadolu Geceleri, Romeo Jülyet, Satranç, Bulutlar Nereye Gider, Giselle, Anna Karenina’dır. Halen Devlet Balesi’nde dansçılık görevini sürdürmektedir.



Resim 32

GEYVAN McMILLEN

Yaşamı/Eğitimi: 1941 yılında Eskişehir’de doğan McMillen, Ankara Hacettepe Devlet Konservatuvarı Bale Bölümünü 1960 yılında bitirdi. Ankara Devlet Opera ve Balesi’nde uzun yıllar dans etti. Londra’da London Contemporary Dance School’da Martha Graham tekniği üzerine dört yıl eğitim gördü. 1973-74 sezonunda, New York’ta bir yıl Merce Cunningham’ın öğrencisi oldu. Ulusal ve uluslararası dans festivalleri ve workshoplara katıldı. Hacettepe Üniv., İstanbul Üniv. Ve Mimar Sinan Üniv. modern dans dersleri verdi. Ankara Devlet Balesi ve İstanbul Devlet Balesi’nde eğitmen ve koreograf olarak çalıştı. Ulusal sanat organizasyonlarında görev aldı. Halen İstanbul Devlet Opera ve Balesi’nde koreograflık, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı’nda dans danışmanlığı ve Yıldız Teknik Üniversitesi’nde de Modern Dans Bölümü Başkanlığı görevlerini yürütmektedir.

Eserleri/Çalışmaları: 40’ı aşkın özgün yapıtı olan Geyvan McMillen, halen koreografi yapmaktadır.



Resim 33

EVİNÇ SUNAL

Yaşamı/Eğitimi: 1960 yılında Ankara Devlet Konservatuarı'ndan mezun oldu ve Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne katıldı. Dame Ninette de Valois'nın isteğiyle Londra'da Bale hocalığı eğitimi aldı. Yurda döndüğünde önce bale hocalığı ve repetitörlük yapmış, daha sonra eşi Hüsnü Sunal'la birlikte Ankara Devlet Balesi'nin yöneticiliğine getirilmiştir. 1974-76 ve 1978 yıllarında "Varna Uluslar arası Bale Yarışması"nda jüri üyeliği yapmıştır. Yöneticilik görevini, 1996'da bırakmıştır.

Eserleri/Çalışmaları: Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne Coppelia balesinde dans ederek katılan Evinç Sunal sergilenen bir çok eserde solo ve baş rollerde dans etti. Kuğu Gölü, Uyuyan Güzel, Les Sylphides, Esmeralda, Giselle, Şımarık Kız, Romeo ve Jülyet gibi klasik baleleri sahneye uygulamış ayrıca İstanbul ve İzmir'de eser sahnelemiştir.

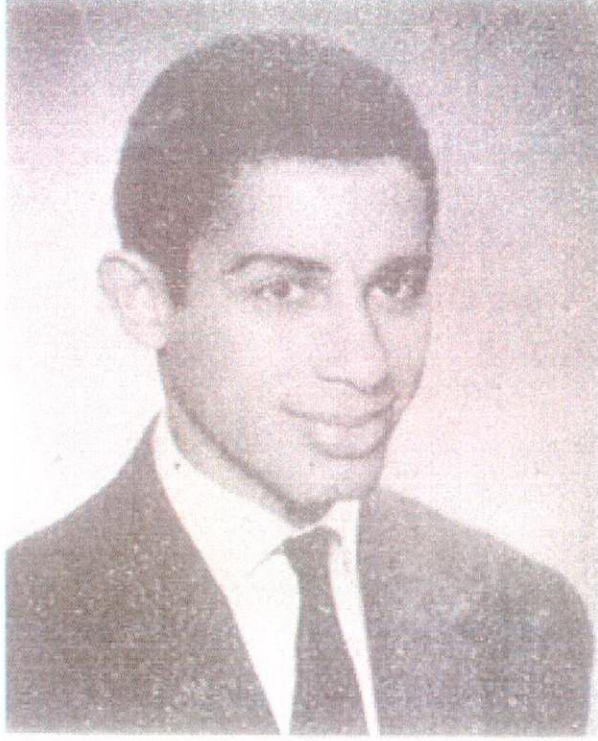


Resim 34

BİNAY OKURER

Yaşamı/Eğitimi: 1942'de doğdu. 1952'de Ankara Devlet Konservatuvarı bale bölümüne girdi. Beatrice Appleyard'ın öğrencisi oldu. 1960'ta Konservatuvarı bitirdi. Ankara Devlet Balesi Topluluğuna katıldı. Temiz ve sağlam dans tekniği ile dikkati çekti. 1960-1961 sezonunda sahnelenen ve Türkiye'de ilk üç perdelik bale eseri olan 'Coppelia'da Swanilda rolündeki üstün başarısıyla ilk Türk prima balerina'sı ünvanını kazandı. Ülkemizin önemli bale sanatçıları arasında olan Binay Okurer Türkiye'yi Bulgaristan, Mısır, Tunus, Cezayir gibi ülkelerde dans ederek başarıyla temsil etti. 1973'te İstanbul Devlet Balesi Topluluğu'na geçti. Burada Coppelia'da dans ettikten sonra sağlık nedenleri ile baleyi bıraktı.

Eserleri/Çalışmaları: Yarı-klasik dansçı olan Okurer, Les Sylphides, Solitaire, Güzel ile Canavar, Rome ve Jüliyet, Kuğu Gölü'nde pas de trois, Sylvia, Pinapple Poll, Üç Kızkardeş, Orpheus, Kanlı Düğün balelerinde başrollerde dans etti.

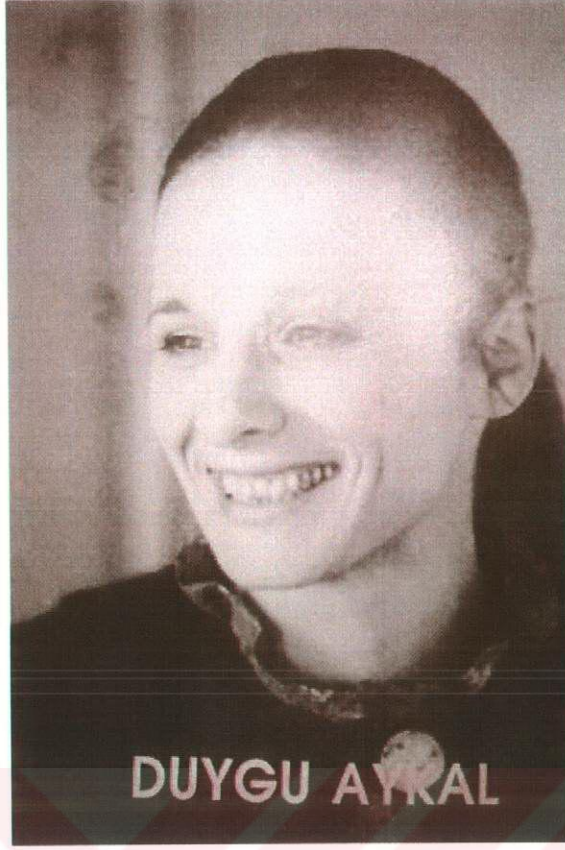


Resim 35

SAİT SÖKMEN

Yaşamı/Eğitimi: 1942'de doğdu. Ankara Devlet konservatuvarı bale Bölümü'nde öğrenimini yaptı. Dokuz yıllık öğrenimi altı yılda bitirdi. Konservatuvarı bitirdikten sonra Ankara Devlet Balesi'ne atandı. Hemen her bale eserinin önemli solo bölümlerinde dans etti. Sökmén, 1966'da Ankara Devlet Balesi'nde öğretmenlik ve repetitörlük yaptı. 1965'de Dame Ninette de Valois'in davetlisi olarak Londra'ya gitti. 1968-1969 yılları arasında Londra'da Çağdaş Dans Okulu'nun çalışmalarına katıldı. Yurda döndükten sonra Ankara Devlet Balesi'nde başkoreograflık yaptı.

Eserleri/Çalışmaları: Öğrenciyken Giselle, Dünyanın Yaratılışı, La Revante, Bir Orman Masalı balelerinde dans etti. Ankara Devlet Balesi'ne başladıktan sonra, Coppelia, Uyuyan, Güzel Gizelle, Kuğu Gölü, Satranç Les Pateneurus, Fındıkkıran, Düğün, Kapandakiler, Pagodalar Prensi balelerinde dans etti. Ankara Devlet Tiyatrosu'nda Kiss Me Kate, Damdaki Kemancı ve Don Kişot müzikallerinde Todd Bolender'in reji asistanlığı görevinde bulundu.



Resim 36

DUYGU AYKAL

Yaşamı/Eğitimi: 22 Nisan 1943'te İstanbul'da doğdu. Cebeci'deki Ankara Devlet Konservatuvarı'nı bir yıl sınıf atlayarak, 1963'te bitirdi. Bir yıl süreyle Almanya'da Essen'da Folkwang Yüksek Bale Okulu'nda ünlü Alman dansçı, koreograf ve bale yönetmeni Kurt Joos ile modern dans çalıştı. Kunst'tan ise Laban dans yazısı eğitimi aldı. 1964 yılında Ankara Devlet ve Opera Balesine dansçı olarak atandı. Aykal, 1968 yılında koreografi öğrenimi için kazandığı bursla İngiltere Kraliyet Bale Okulu'nda 3 yıl süreyle Leonide Massine'den Dans Kompozisyonu Teorisi ve Stephanov Dans Yazısı eğitimi gördü. 1971 yılında yüksek başarı derecesiyle diploma aldı. Londra Modern Dans Okulu kurslarına devam ettiği 2 yıl süresince Massine'nin asistanlığını yaptı ve "Theory of Dance Composition" adlı kitabın yazılmasına yardımcı oldu. 1973 yılında Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde koreograf olarak göreve başladı. 1975 yılında da Konservatuar'a hoca olarak döndü ve modern bale dersleri vermeye başladı. 1976 yılında daha sonra sanat yönetmenliğini de üstlendiği Devlet Halk Dansları Topluluğu'nun kuruluş çalışmalarına katıldı. Bu çalışmaları ile geleneksel olana çağdaş bir yorum getirmiştir. 1978-79 yıllarında Ankara Devlet Opera ve

Balesi'nde başkoreograflık yaptı. Aynı yıl, New York Uluslararası I. Koreograflar konferansı'na bir bildiri ile katıldı.

1984 yılında Çin Halk Cumhuriyetinde bir ay boyunca konferanslar verdi ve sahne uygulamaları yaptı. Aykal, 1986 yılında Türk Tanıtma Vakfı ödülü ile onurlandırıldı. 8 Ocak 1988'de aramızdan ayrıldı.

Eserleri/Çalışmaları: 1973 yılında Londra Kraliyet Balesi'nde Massine'nin "Üç Köşeli Şapka"sını ve Paris Operası'nda Nijinsky'nin "Bir Pan'ın Öğleden Sonrası"nı sahneledi. 1. İstanbul Festivali için bir perdelik "Çoğul" adlı ilk balesini hazırladı. 1974'de Ankara Devlet Opera ve Balesi'yle, 1976'da İstanbul Devlet Opera ve Balesi'yle "Oluşum" adlı balesini sahneledi. 1977'de "Bulutlar Nereye Gider" , 1978'de "İnsan...İnsan" , 1980'de "Sanat Uzun Yaşam Kısa", 1981'de "İnsankıran" balelerini sahneledi. 1983'de "Biz Siz Onlar" Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye koyduğu son eseridir.





Resim 37

MERİÇ SMEN

Yaşamı/Eğitimi: 1943'te İstanbul'da doğdu. 1952'de Ankara Devlet konservatuarı bale bölümüne girdi. 1961'de mezun olarak Ankara Devlet opera ve Balesi topluluğuna katıldı. Daha okul yıllarında üstün yeteneğini gösteren sanatçı, mezuniyet töreninde "Giselle" balesinde dans ederek başarı kazandı.1961-1971 yılları arasında İngiliz Kraliyet Balesi'nde çalışmalar yaptı. 1964'te Hollanda Hükümetinin daveti ve verdiği bursla Hollanda Kraliyet balesi'nde çalıştı.

1966'da Amerikan hükümetinin verdiği bursla New York, Washington DC, Los Angeles ve San Francisco bale topluluklarında çalışmalarda bulundu. 1967'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliđinin başbakanının daveti üzerine bir buçuk ay süreyle bu ülkeye gitti. Bolşoy, Leningrad ve Bakü balelerinde çalışmalara katıldı.

Eserleri/Çalışmaları: 1966 yılında Pakistan Hükümetinin daveti üzerine Karachi'de "Uyuyan Güzel" ve "Giselle" balelerinde dans etti. Aynı yıl Bulgaristan'a giderek "Çeşmebaşı" ve "Giselle" balelerinin başrollerrinde dans etti. 1967-68 yılları arasında Ankara Devlet Opera ve

Balesi'nin Kıbrıs'a yaptığı turne ile birçok eserin başrolünde görev aldı. 1970'te Dame Ninette de Valois'in davetiyle, Londra Festival Balesi'nde Kuğu Gölü'nde Pas de Deux, Fındıkkıran Grand Pas de Deux ve Çetin Işıközlü'nün müziği ile Alfred Roudriguez'in koreografisini yaptığı Judith balesinde konuk sanatçı olarak dans etti. Sümen 1972'de Sovyet hükümetinin daveti üzerine Kiev, Odessa, Leningrad, Moskova' Giselle'yi sergilemiştir. Bu ülkede konuk sanatçı olarak temsiller veren sanatçımız 1981-1982 sezonunda Kremlin'de Özkan Aslan ile yine Giselle'de rol almıştır. 1984 yılında koreografılık ve repetitörlük görevi için Sovyetler Birliği'nde bir yıl kalan sanatçımız, yurda döndükten sonra Ankara Devlet Balesi'nde başdansçı olarak görev almış 1986'da İstanbul devlet balesi'ne geçmiştir. Meriç Sümen'in geniş repertuarında şu yapıtlar bulunmaktadır: Rome ve Jüliyet , Kuğu Gölü, Fındıkkıran, Bir Aşk Masalı, Orpheus, Giselle, Pagodalar prensi, Pembe Kadın, Yöz Döngü.





Resim 38

MERAL TOKGÖZ

Yaşamı/ Eğitimi: 1946 yılında Ankara’da doğdu. 1955-56 döneminde Ankara Devlet Konservatuvarı bale bölümüne girerek 1964’de mezun oldu. Ankara Devlet Opera ve Balesi topluluğuna katıldı. 1968 yılında Türk balesinin kurucusu dame Ninette de Valois tarafından verilen burs ile İngiltere’de Royal Bale ile çalıştı. 1980 yılında İstanbul Devlet Opera ve Balesinden emekli oldu. 1988 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Bale Ana Sanat Dalı lisans bölümünden mezun oldu. 1990 yılında doçent, 2001 yılında profesörlük ünvanlarını aldı.

Eserleri/ Çalışmaları: Dansçılığı sırasında sahnelenen Giselle, Les Rendezvous, Kuğu Gölü, Uyuyan Güzel, Satranç, Coppelia, Syphlides, Romeo-Jüliet, İlişkiler, Fındıkkıran, Oluşum ve Çoğul gibi eserlerde solo rollerde dans eden sanatçı, daha sonra İstanbul Devlet Konservatuvarı Bale Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. Halen Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Bale Ana Sanat Dalı’nda eğitmenliğine devam etmektedir.



Resim 39

AYDIN TEKER

Yaşamı/Eğitimi: 1952'de doğdu. Ankara devlet Konservatuvarı Bale bölümüne girdi. 1973'te okulu bitirdi ve Ankara Devlet Balesi Topluluğu'na katıldı. 1975'te İngiltere'ye gitti ve Contemporary Dance School'da modern dans kurslarına katıldı. 1976'da ABD'ye giderek dans eğitimini sürdürdü. New York üniversitesinde koreografi ve modern dans çalışmaları yaptı. 1981 yılında aynı üniversite'de master derecesini aldı. Aydın Teker ABD'de dans topluluklarında çalıştı. Yurda döndükten sonra İstanbul Devlet Konservatuvarı'na atandı. 1983'de Mimar Sinan Üniversitesinde doktora derecesi olan yeterlilik diplomasını aldı. 1989-90 yıllarında Anadolu Üniversitesi Eskişehir Devlet Konservatuarında hocalık yaptı. 1987'de doçent, 2001'de profesör olan Aydın Teker, 1993-94 ders yılını Fulbright bursu ile araştırmacı olarak New York'ta geçirdi.

Eserleri/Çalışmaları: 1980'de ilk eseri olan More New York'ta sergilendi. Bunu Cage, City Interaction, Nereye, 1/2=2/1, Gençliğe Armağan ve Noktasız izledi. 1987'de Tangomania, 1989'da Günlük, 1990-91 ve 92'de sırasıyla Aulos1-2 ve 3'ü sahneledi. Kömür, G, Prism, ID, Aulos 4-5, İçeri Doğru, Assos Yolu, Geçirgen, Momentum, Trio, Sıkı-ş-tır-ma, Yukarı-Aşağı, Fokus, MIAOU, db-II-BASS, STKH, IIIAO, Yoğunluk, NanKanon'dur.

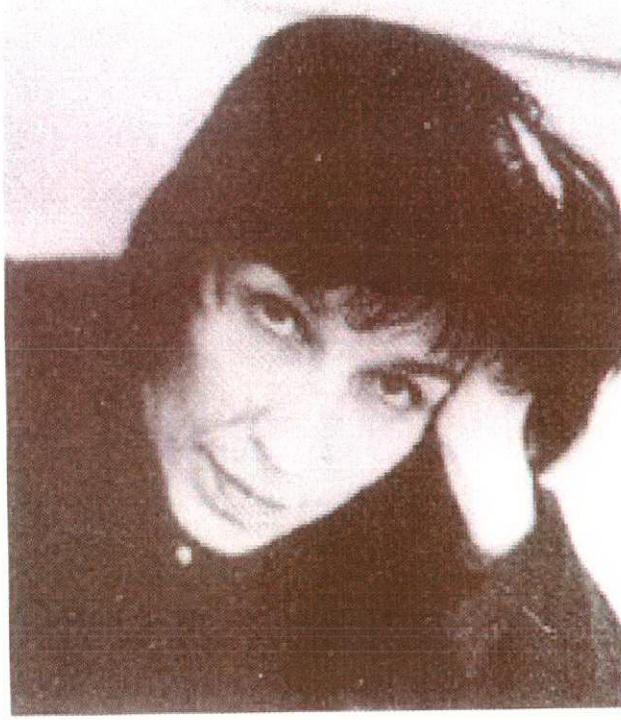


Resim 40

AYSUN ASLAN

Yaşamı/ Eğitimi: 1954 yılında Ankara’da doğdu, bale öğrenimini Ankara Devlet Konservatuvarında tamamladı. 1974’de bale yüksek bölümünden mezun oldu. Aynı yıl, Ankara Devlet Opera ve Balesine dansçı olarak katıldı. Geyvan McMillen’in kurduğu “Çağdaş Dans Topluluğu”na katıldı. İki yıl bu grupla çeşitli yerlerde özel dans gösterilerini sürdürdü. 1979-80 sezonunda İstanbul’a atandı. Birçok tiyatro ve müzikal koreografisi yaptı. 1990 yılında Turkuaz Modern Dans Topluluğu’nu kurdu ve 1993 yılına kadar bu topluluk için çeşitli koreografiler yaptı. O tarihten beri çalışmalarını İstanbul Devlet Opera ve Balesi’nde sürdürmektedir.

Eserleri/ Çalışmaları: İlk kısa koreografi denemelerini Chic Corea, Shakti ve Weather Report’un müzikleriyle televizyon için yaptı. Çeşitlemeler, sanatçının ilk sahne denemesidir. Bundan sonraki eserleri Denge, Ağıt, Ayna, Atilla, Hoffmann’ın Masalları, Askerin Öyküsü, Medyum, Ravel, 3 Renk 3 Dans, Emrivaki, Bi Rüya Gördüm, Sa.3/Sü.8, Çeşitlemeler, Son Bakış, Deja Vu.



Resim 41

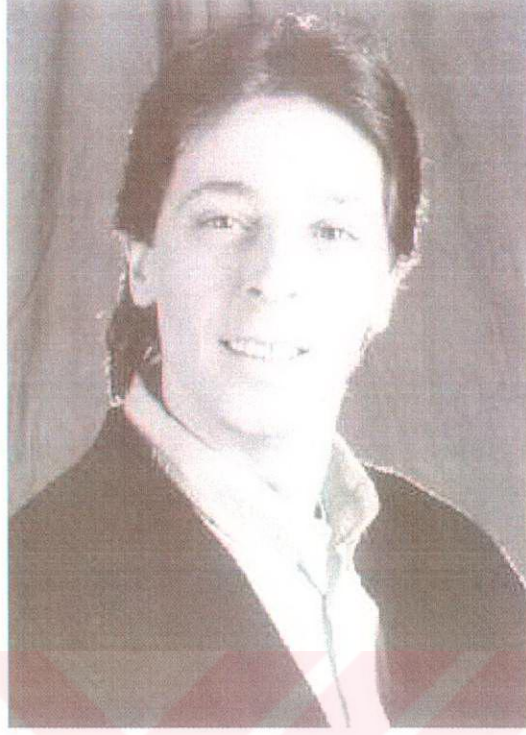
BEYHAN FOWKES (MURPHY)

Yaşamı/Eğitimi: 1954'te doğdu. Bale öğrenimine küçük yaşta Beatrice Fenmen'in bale Okulunda başladı, bir süre Sait Sökmen'le çalıştıktan sonra Londra Çağdaş Dans Okulu'nda burslu öğrenci olarak okudu. 1978'den sonra serbest koreograf, dansçı ve öğretmen olarak çalışmalarını İngiltere'de sürdürdü. 1979 'dan sonra kendi grubu ile Londra'da temsiller verdi.

Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne bağlı Modern

Dans Topluluğu'nun kurucusu ve halen başkoreografıdır.

Eserleri/Çalışmaları:1979-1980 de Londra Palladium Tiyatro'sunda Kral ve Ben'de oynayan sanatçı, 'Basic Space Dance Thatre', 'Belinde Neave', 'Dance Theatre of London', tiyatrolarında eserler sahneledi. 1981'de Laban Merkezi'nin 'Yeni Koreograflar' ödülünü aldı. Halen MDT için koreografiler yapmaktadır.

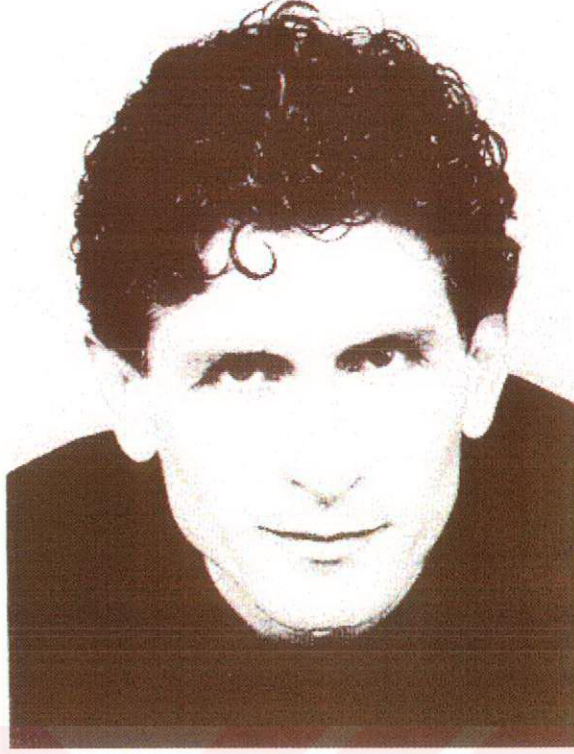


Resim 42

OKTAY KERESTECİ

Yaşamı / Eğitimi: 1959'da İstanbul'da doğdu. Ankara Devlet Konservatuarından 1979 yılında mezun olup İstanbul Devlet Opera ve Balesi kadrosuna girdi. O günden bugüne kadar İstanbul Devlet Opera ve Balesi repertuarındaki bale eserlerinin baş rollerini üstlendi. Baş dansçılığının yanısıra Turkuaz Modern Dans Topluluğunda çalıştırıcılık ve Sanat Yönetmeni yardımcılığı görevlerini üstlendi. Devlet bursu ile 3 ay Hollanda, Almanya ve İngiltere'de hocalık ve çalıştırıcılık eğitimi aldı. Halen İstanbul devlet Opera ve Balesi baş dansçılığı ve bale öğretmenliği yapmakta; 1999'dan beri Sultans of the Dance Topluluğunda baş dansçılık ve bale öğretmenliğinin yanısıra 2000 yılından bu yana da Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Modern Dans Programında klasik bale eğitimi vermektedir.

Eserleri /Çalışmaları: İstanbul Devlet Opera ve Balesinde 1979'dan beri sahnelenen eserlerin baş dansçısı olarak dans etmektedir. Amerika'da "Kanuni Sultan Süleyman" sergisi çerçevesinde sergilenen Hürrem Sultan balesinde Kanuni rolünü üstlenmiştir. Don Kişot balesindeki Basil rolü ile Beyaz Rusya (Minsk) balesine davet edilmiştir.



Resim 43

UĞUR SEYREK

Yaşamı/Eğitimi: 1971-78 yılları arasında Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'nde ve Staatliche Ballettakademia-Berufsfachschule'de öğrenci oldu. 1978-83 yılları arasında Schule Stuttgart'da çalıştı. 1999-2000'de Alman Kültür Bakanlığı Bale Öğretmenliği Diploması'nı aldı. Bale repertuvarının en önemli klasik ve modern eserlerinde başrol ve solist dansçı olarak dans etti. Dünyanın çeşitli bale festivallerine katıldı. Solist dansçı olarak çalıştığı kurumlar:1979-80'de Devlet Opera ve Balesi, 1981-83'de Gelsen Kurschen Müzik Tiyatrosu, 1983-84'de Berlin Alman Operası, 1984-85'de Mannheim Ulusal Tiyatrosu, 1985-88'de Stuttgart Balesi'dir. Ayrıca resim yapan Seyrek'in birçok galeride resimleri sergilenmiştir. 2001 yılında 7 ay boyunca İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nde başkoreograf olarak çalıştı.

Eserleri/Çalışmaları: Koreografisini yaptığı eserleri; Rahmaninov, Hey you!, John Cage, Satie, Billie Holiday, Vatan Hasreti, Bolero, Uçarcasına, Balon ve Bozkır'dır.



Resim 44

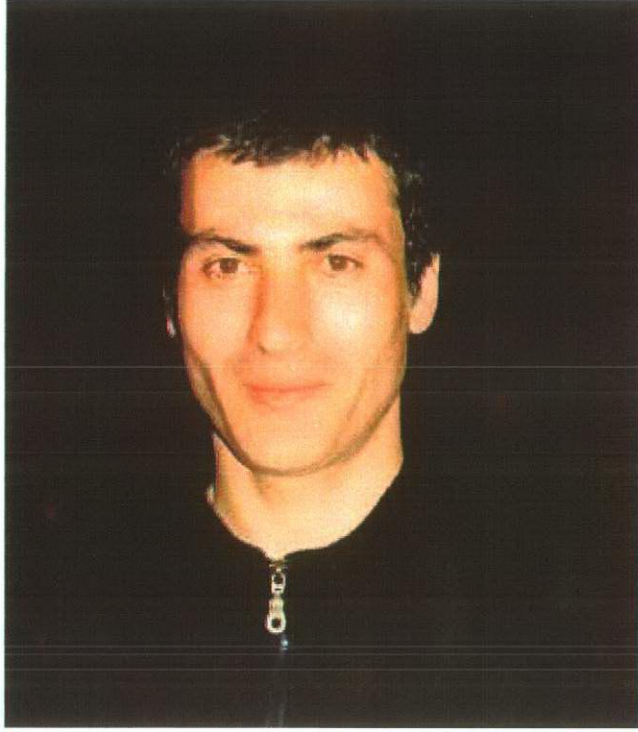
ZEYNEP TANBAY

Yaşamı/Eğitimi: Bale Eğitimine Ankara’da Kuğu Bale Stüdyosu’nda Tenasüp Onat ve Sait Sökmen ile başladı. 1981’de New York’a gitti ve Joffrey Bale Okulu’na girdi. Daha sonra Alvin Ailey, Cleveland Bale ve San Francisco Bale Okulları’ndan burs kazanarak eğitime devam etti. 1983’te solist olarak dans etmeye başladığı Minnesota Dance Theater’da daha sonra başdansçı oldu. 1992’ye kadar misafir sanatçı olarak Minnesota Dance Theater’da dans etti. Tanbay, 1989’da NewYork’a gittiğinde Paul Taylor’dan aldığı bursla Paul Taylor Dans Okulu’nda modern dans eğitimine başladı. Bir yıl sonra Martha Graham Çağdaş Dans Okulu’ndan da burs kazanarak modern dansın temel tekniği olan Graham tekniği’ni öğrendi ve sertifika programını bitirdi. Daha sonra Martha Graham Hocalık Diploma Programı’nı başarıyla bitirip, diplomasını aldı ve aynı okulda hocalık kadrosuna alındı. O yıl, Martha Graham Dans Topluluğu’na girdi ve başta New York olmak üzere, Tel-Aviv, Kudüs, Haifa, Atina ve Buenos Aires’te dans etti. 1995’te Ankara’da Modern DansTopluluğu ile misafir sanatçı olarak dans eden Tanbay, orada, Ankara ve İstanbul Devlet Konservatuarları’nda Graham tekniği, modern dans ve klasik bale dersleri verdi. Kasım 1997’de Türkiye’ye dönüşüne kadar, New York’ta free-lance olarak yaptığı projelerin yanı sıra, Martha Graham, Alvin Ailey ve Peridance dans okullarında ders verdi. Aynı yıl, Singapore Dance Ensemble

tarafından Singapur'a misafir koreograf olarak davet edildi. Tanbay, Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi'nde öğretim görevlisi ve Zeynep Tanbay Dans Projesi'nde dansçı ve koreograf olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Eserleri/Çalışmaları: İlk koreografi denemesi olan Nothing adlı solo dansı ile American Choreographers Showcase'in davetlisi olarak Fransa'da 1994 Avignon-off festivali'ne katıldı. 1995'te Elisa Monte Dance Topluluğu ile gerçekleştirdiği projesiyle ilk defa Türkiye'de dans etti. Tanbay, Minnesota Dance Theater, Martha Graham Dans Topluluğu ile bir çok projede dans etmiştir, halen de Zeyhalen de Zeynep Tanbay Dans Projesi kapsamında dans etmeye ve koreografi yayapmaya devam etmektedir.





Resim 45

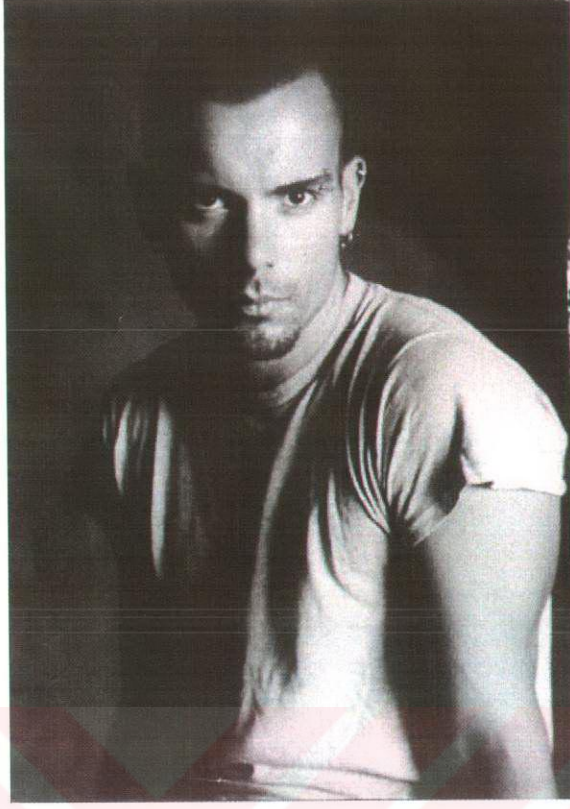
MUSTAFA KAPLAN

Yaşamı / Eğitimi: 1965 yılında Konyada doğan Mustafa Kaplan, 1984-86 yılları arasında Geyvan McMillen ile Graham tekniği çalıştı. 1990 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Elektronik ve Telekomünikasyon Bölümünden mezun oldu. Modern Bale topluluğu ile 1989-92 yılları arasında dans etti. 1990 yılında İstanbul Şehir Tiyatrolarında koreograf ve dansçı olarak çalışmaya başladı. Yeşil Üzümler Hareket Tiyatrosu, Dans Fabrikası, TAL Dans Topluluğu'nun kurucularından olan Kaplan aynı zamanda Aydın Teker ve Yann Marussich'in koreograflarında dans etti. TAL bünyesinde çalışmaya 1995 yılında başladı. Beklan ve Ayla Algan'dan Modern Tiyatronun Gerekleri ve Semioloji üstüne dersler aldı. Çalışmalarını “sabitlenmemiş denge” ve “sabitlenmiş beden” in gerçekleştirilmesinde olası durumlar ve temalaştırmalar üzerine yoğunlaştıran Mustafa Kaplan, özellikle ve sadece hareketin kendisiyle ilgilenmekte, bedenın verilmiş bir mekan içindeki durumlarını araştırmaktadır.

Eserleri /Çalışmaları: 1992’de 1.20 ile koreografilerini sahnelemeye başlayan Mustafa Kaplan, Bamm, Üç Şey, İç-Bükey & Tansforma(c)tion, Uyumlama, Dolap ve Rüzgar Güllü adlı eserleri ile devam etmiştir. 2000’de Gümüşlük, İstanbul ve İzmit’te “Bedenden Zihne, Zihinden Bedene” adı altında atölye çalışmaları yapmış; 2001 yılında “Kuş Gözlemcisi” adı

altında, Bafa Gölünde bir atölye çalışması düzenlemiştir. Yurt dışında sürekli olarak çalışmalarını sergileyen ve festivallere davet edilen Mustafa Kaplan, halen İstanbul’da kendi stüdyosunda dersler vermekte ve TAL’de çalışmaya devam etmektedir.





Resim 46

MEHMET SANDER

Yaşamı /Eğitimi: 1967’de İstanbul’da doğan ve Geyvan Mcmillen ile 1984 yılında dans çalışmaya başlayan Mehmet Sander, London Contemporary Dance School, ve Cal State University Long Beach’te eğitim görmüş; Amerikan Dans Festivali’ne ve Harvard Üniversitesinde yapılan dans atölyelerine katılmıştır. Bu süreç içinde bir çok burs ve ödül kazanmıştır.

Eserleri / Çalışmaları: Bugüne kadar bir çok koreografi çalışması yapan Sander’in koreografileri; Cal State Üniversitesi Dans Fakültesi Dans Gösterilerinde, Los Angeles’de gerçekleştirilen Çağdaş Sergilerde, San Diego Sushi , “In the Works Series” Dans Galerilerinde, Kaleidoscope Dans Festivali, Los Angeles Tiyatro Merkezi’nde, Los Angeles Modern Sanat Müzesi’nde, La Jolla Modern Sanat müzesi’nde, Amerikan Dans Festivali ve Japon Amerikan Tiyatrosu’nda sergilenmiştir. Long Beach’teki dans stüdyosunda ve gösterileri sırasında yaptığı atölye çalışmalarında dans dersleri de veren Sander, 1993 yılında

Glasgow’da düzenlenen New Moves Across Europe / Avrupada Yeni Hareketler Dans Festivali ve Manchester’de Yeşil Oda’ya, yine 1993 yılında Belçika’da Antwerp’e, 1995 yılında hollanda Dans Festivali’ne, 1996 yılında İstanbul Tiyatro Festivali’ne ve aynı yıl Salzburg dans Festivali’ne katılmıştır. Joffrey Balesi için koreografi yapmıştır. Çalışmalarına Long Beach’te devam etmektedir.





Resim 47

AYŞEM SUNAL

Yaşamı/Eğitimi: Ankara Devlet Konservatuarından mezun olduktan sonra, Ankara Devlet Opera ve Balesinde dans etmeye başladı. Oynadığı rollerde gösterdiği başarıdan dolayı, Japonya’da yapılan uluslar arası dans yarışmasına katılmaya hak kazandı. 1992’de Belçika Kraliyet Balesi’ne katıldı. 1995’te önce solistliğe, sonra da Belçika Kraliyet Balesinin baş kadın dansçılığına yükseldi.

Eserleri/Çalışmaları: Belçika Kraliyet Balesinin sahnelediği eserlerde dans etmeye devam etmektedir



Resim 48

Y. BAHRÎ GÜRCAN

Yaşamı/Eğitimi: 1973 yılında Ankara’da doğan Gürcan, 1983’de Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Bale Bölümüne başladı. Lisans 1. Sınıf öğrencisiyken, konservatuara gelen Jeune Ballet de France adlı topluluğun direktörü Robert Berthier’den çalışma teklifi alarak Paris’te çalışmaya başladı. Fransa’nın birçok şehrinde 250 temsil yaptı. 1992 yılında 4 aylık Uzak Doğu turnesinde Çin, Filipin, Tayvan ve Hong Kong’da dans etti. 1993 yılında Türkiye’ye döndü ve Ankara Devlet Balesi’nde çalışmaya başladı. Halen aynı kurumda başdansçı olarak görev yapmaktadır.

Eserleri/Çalışmaları: Jeune Ballet de France’da dans ettiği eserler; Uyuyan Güzel, Don Kişot, Korsan, Napoli, Grand pa Clasisic Ober, Paris Ateşi, Les Funambule du Desir, Cloude Brumachon, En Passant par, De Con Naby Street, Shogun, Ivanice Satie, Halys, La Fet des Roses’dur. Ankara Balesi’nde dans ettiği eserler; Yedi Güzeller, Şımarık Kız, Mevsimler, Serenat, Korsan, Anna Karanin, Kamelyalı Kadın, La Bayadere, Üç Silahşörler, Fındıkkıran, Giselle, Hırçın Kız, Uyuyan Güzel, ve birçok modern ve neo klasik eserler.



Resim 49

ELİF GÖZDE FIRAT

Yaşamı/Eğitimi: 1987’de Ankara Konservatırı’nda başladığı eğitimini bir yıl sınıf atlayarak, 1996’da bitirdi. Aynı yıl, Ankara devlet Opera ve Balesi’ne katıldı. 2000 yılında Stuttgart Balesi’nde, özel davet alarak dans etti. 2001 yılında Kraliyet Balesi tarafından düzenlenen 15 günlük bale kurslarına katıldı ve ardından tekrar Sturttgard Balesi’nde yer aldı. Halen Ankara Devlet Opera ve Balesi’nde dans etmektedir.

Eserleri/ alışmaları: La Corsaire, La Bayadere, Don Ki ot, Fındıkkıran, Uyuyan Güzel, Giselle, Paquita, Return to Strange Land, Concerto, Medea, Beethoven, Bolero, Who Cares, The taming of the Shrew Bianca, Ku u Gölü, Turnpike, Alatango



Resim 50

SERHAT GDL

Yaşamı/Eğitimi: 1977 yılında Berlin’de doğdu. 1987 yılında girdiği Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Bale Bölümünü bir sınıf atlayarak 1997’de bitirdi. 1999 yılında, aynı bölümden yüksek lisans diplomasını aldı. Tam burs ile Londra’daki Royal ballet okulunda yaz kurslarına katıldı. 1996’da Türkiye’yi temsilen katıldığı 17. Uluslar arası Varna Bale yarışmasında ilk 6 dansçı arasına girdi. Aynı yıl Fransa’da yapılan “Concour de Paris” yarışmasına katılarak ilk 4 dansçı arasına girdi. 2000 yılı, mayıs ayında İsrail, Tel Aviv’de ilk defa düzenlenen 1. Mia Arbatova Bale Yarışmasına katılarak birinci oldu ve bu ödülle ülkemize bale dalındaki ilk birinciliği kazandırdı. 1997 yılında katıldığı Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü’nde halen solist dansçı olarak çalışmaktadır.

Eserleri/Çalışmaları: 1996-2001 yılları arasında oynadığı eserler; Les Sylphides, Flame de Paris, La Fille Mal Garde, Festival de Ginzano, Napoli, Kuğu Gölü, Fındıkkıran, Copellia, Arlequinada, Diana Action Pas de deux, Gopak, Giselle, La Bayadere, Blue, Turnpike, 7. Senfoni, Darbuka, Passion, Medea, Uyuyan Güzel, The Chairman Dances, The Magnetic Fields, Troy Game’dır.

4.7. Sanatçılar Seksiyonu İçin Bir Koleksiyon Oluşturma Ve Sergileme Örneği:

Duygu Aykal

Çalışmanın bu bölümünde, müze koleksiyonunun oluşturulması amacıyla değerlendirilmeye alınan dans sanatçılarından, koreograf Duygu Aykal örneği ile, yaşayan kişilerin ellerinde bulunan arşiv ve koleksiyonların değerlerinin gösterilmesi ve vefatlarından sonra dağılan veya yok olan bu malzemelerin, bir müze çatısı altında değerlendirilmesi gereğinin vurgulanması amaçlanmıştır. Duygu Aykal'ın 1988'deki vefatından sonra dağılıp yok olan bütün malzemeler içinden; sanatçının ailesinden, dostlarından ve çalıştığı kurum olan Ankara Devlet Opera ve Balesi'nden toparlayabildiklerimizle bir koleksiyon örneği oluşturmaya çalıştık.



Resim 51

Sanatçılar seksiyonu için oluşturulan koleksiyon örneğinde, Duygu Aykal'ın ele alınmasının iki önemli nedeni vardır. Türkiye'de yetişmiş, gerçek anlamda ilk modern dans koreografi olan Duygu Aykal, yaptığı koreografilerle Türk Modern Dans'ına çok değerli eserler kazandırmıştır. Ayrıca Türk Halk Dansları Topluluğu ile yaptığı çalışmalarla halk danslarımıza yeni bir bakış açısı getirmiş ve özgün biçimler geliştirmeyi başarmıştır. Kısa sanat hayatında, Türk Dans Sanatı için çok önemli oluşumların gelişiminde büyük rol oynayan bu sanatçımızı seçerek, ona olan vefa borcumuzu da biraz olsun ödemeyi istedik.

Yaşamı/Eğitimi: 22 Nisan 1943'te İstanbul'da doğdu. Cebeci'deki Ankara Devlet Konservatuari'nı bir yıl sınıf atlayarak, 1963'te bitirdi. Bir yıl süreyle Almanya'da Essen'da Folkwang Yüksek Bale Okulu'nda ünlü Alman dansçı, koreograf ve bale yönetmeni Kurt Joos ile modern dans çalıştı. Kunst'tan ise Laban dans yazısı eğitimi aldı. 1964 yılında Ankara Devlet ve Opera Balesine dansçı olarak atandı. Aykal, 1968 yılında koreografi öğrenimi için kazandığı bursla İngiltere Kraliyet Bale Okulu'nda 3 yıl süreyle Leonide Massine'den Dans Kompozisyonu Teorisi ve Stephanov Dans Yazısı eğitimi gördü. 1971 yılında yüksek başarı derecesiyle diploma aldı. Londra Modern Dans Okulu kurslarına devam ettiği 2 yıl süresince Massine'nin asistanlığını yaptı ve "Theory of Dance Composition" adlı kitabın yazılmasına yardımcı oldu. 1973 yılında Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde koreograf olarak göreve başladı. 1975 yılında da Konservatuar'a hoca olarak döndü ve modern bale dersleri vermeye başladı. 1976 yılında daha sonra sanat yönetmenliğini de üstlendiği Devlet Halk Dansları Topluluğu'nun kuruluş çalışmalarına katıldı. Bu çalışmaları ile geleneksel olana çağdaş bir yorum getirmiştir. 1978-79 yıllarında Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde başkoreograflık yaptı. Aynı yıl, New York Uluslararası I. Koreograflar konferansı'na bir bildiri ile katıldı.

1984 yılında Çin Halk Cumhuriyetinde bir ay boyunca konferanslar verdi ve sahne uygulamaları yaptı. Aykal, 1986 yılında Türk Tanıtma Vakfı ödülü ile onurlandırıldı. 8 Ocak 1988'de aramızdan ayrıldı.

Eserleri/Çalışmaları: 1973 yılında Londra Kraliyet Balesi’nde Massine’nin “Üç Köşeli Şapka”sını ve Paris Operası’nda Nijinsky’nin “Bir Pan’ın Öğleden Sonrası”nı sahneledi. 1. İstanbul Festivali için bir perdelik “Çoğul” adlı ilk balesini hazırladı. 1974’de Ankara Devlet Opera ve Balesi’yle, 1976’da İstanbul Devlet Opera ve Balesi’yle “Oluşum” adlı balesini sahneledi. 1977’de “Bulutlar Nereye Gider” , 1978’de “İnsan...İnsan” , 1980’de “Sanat Uzun Yaşam Kısa”, 1981’de “İnsankıran”balelerini sahneledi. 1983’de “Biz Siz Onlar” Ankara Devlet Opera ve Balesi’nde sahneye koyduğu son eseridir.





Resim 52- Duygu Aykal, Sait Sökmen ile bir çalışma sırasında

4.7.1. Duygu Aykal Koleksiyonunun Sergileme Denemesi

Bu tez kapsamında içinde Duygu Aykal'ın koleksiyonundan seçilen bazı örneklerin hayali bir mekanda sergileme denemesi yapılmaktadır. Bu deneme bilgisayar tasarımı ile gerçekleşmiş olup, gerçek boyutları bilinen bir sergi mekanındaki uygulamada bilgi panolarının boyutlarının ve puntoların duvar panolarının boyutlarına göre değişeceği göz önüne alınmalıdır. Bu tasarımda kullanılan sergileme yöntemleri, maliyeti en düşük olacak şekilde düşünülmüştür. Hayata geçirilecek bir uygulamada, sergileme yöntemleri ve kullanılacak malzemelerin türü ve kalitesi müze bütçesine göre belirlenecektir.

Dans sanatının en önemli özelliği olan hareketin devinimini ve teatral görüntüsünü düşünürsek sergilenecek nesnelerin geniş cameranlı mekanlarda mankenlerin üstünde ve eserin dekorunun ve ışığının da yerleştirildiği bir sahne yaratırcasına sergilenmesi izleyicinin dikkatini çekecektir. Bu örnekte büyük duvar panosu, fotoğrafların, belgelerin, yazıların yer aldığı bölümlere ayrılmıştır. Ayrıca sanatçının eserlerini videodan izlemek mümkün olabilecektir.

Hazırlanan 2 panodaki 3 fotoğraf, Duygu Aykal'ın ailesinden sağlanmıştır. Eserde giydiği kıyafetler ailesine sorulup bulunamamıştır. Bu 3 fotoğraf, Duygu Aykal'ın önemli eserlerinin broşür kapakları ve resimleridir. Aykal'ın kısa ama verimli hayatında ortaya koyduğu eserlerin arasından, panolarda sergilenmek üzere seçilen bu eserlerle birlikte yazılı bilgi olarak özgeçmişi de yer almaktadır. Böylece ziyaretçiler, Duygu Aykal'ın hayatı hakkında bilgi edinecekleri gibi, eserlerini de görsel olarak izleyebileceklerdir. Ayrıca, panolarla beraber hazırlanan vitrinlerin içinde Duygu Aykal'a ait broşür, mektup, makale gibi yazılı malzemenin yanında Çoğul Balesinin dekor ve kostüm eskizleri sergilenecektir.

«eograf

YGU AYKAL, 1943-1988



Ankara Devlet Konservatuvarı Bale Bölümü'nü 3 de bitirdikten sonra bir yıl süreyle Almanya'nın en Folkwang Yüksek Bale Okulu'nda Kurt Jooss Modern Dans, A. Knust ile de Laban Dans Yazısı ştı.

1964 yılında Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne şçı olarak atanan D. Aykal, Koreografi öğrenimi kazandığı burs ile İngiltere Kraliyet Bale Okulu'n-3 yıl Leonide Massine'den Dans Kompozisyon Teo-ve Stephanov Dans Yazısı öğrenimi görerek 1971 ıda «Yüksek başarı» (Honours) derecesiyle diplo-aldı.

Londra Modern Dans Okulu kurslarına devam et-2 yıl süresince L. Massine'nin asistanlığını yaptı

ve «Theory of Dance Composition» kitabının yazılma-sına yardımcı oldu. Londra Kraliyet Balesi'nin Koreo-grafik Geceleri'nde ve Paris Konservatuvarı Koreog-rafi Konferansları'nda kendi çalışmalarından örnekler sergilerken, diğer yandan Benesh Dans Yazısı Ehsti-tüsü'ne de devam ederek diploma aldı.

1973 yılında Londra Kraliyet Balesi'nde L. Mas-sine'nin «Üç Köşeli Şapka» sını ve Türk Balesi'nin ku-rucusu Dame Ninette de Valois'nin çağrılısı olarak I. İstanbul Festivali'ne bir perdelik «Çoğul» adlı ilk ba-lesini hazırladı. Aynı yıl Ankara Devlet Opera ve Ba-lesinde koreograf olarak göreve başlayan Duygu Ay-kal, bir yıl sonra Sanat Yönetmeliğini de üstlenerek sahne uygulamalarını yaptığı Devlet Halk Dansları Topluluğu'nun kurulması çalışmalarına katıldı.

1978-79 sezonunda Ankara Devlet Opera ve Ba-lesinde Baş Koreograflığı görevindeyken, New York Ulus-lararası I. Koreograflar Konferansı na bir bildiri ile ka-tıldı.

1984 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nde bir ay boyunca konferanslar verdi, sahne uygulamaları yaptı.

Halen Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde Koreo-graf olarak çalışan D. Aykal, aynı zamanda H. Üniver-sitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Bale Bölümü Öğ-retim Üyesi ve Devlet Halk Dansları Topluluğu Sa-nat Yönetmenidir.

Başlıca eserleri :

- | | |
|------|--|
| 1973 | «ÇOĞUL»
I. İstanbul Festivali'nde ve Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu. |
| 1973 | «UZLAŞMA» |
| 1974 | «OLUŞUM»
Ankara Devlet Opera ve Balesi ile İstanbul Devlet Balesi'nde sahneye konuldu. |
| 1977 | «BULUTLAR NEREYE GİDER...?»
Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahnelendi ve Bul-garistan'a turneye götürüldü. |
| 1978 | «İNSAN...İNSAN...»
Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahnelendi ve 6. İstanbul Festivali'ne götürüldü. |
| 1980 | «SANAT UZUN YAŞAM KISA» |
| 1981 | «İNSANKIRAN» |
| 1983 | «BİZ, SİZ, ONLAR»
Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye konuldu, Galası İstanbul'da yapıldı. |



Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü'ne 1963'de bitirdikten sonra bir yıl süreyle Almanya'nın Essen Folkwang Yüksek Bale Okulu'nda Kurt Jooss ile Modern Dans, A. Knust ile de Laban Dans Yatağı çalıştı.

1964 yılında Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne dansçı olarak atanan D. Aykal, Koreografi öğrenimi için kazandığı burs ile İngiltere Kraliyet Bale Okulu'nda 3 yıl Leonide Massine'den Dans Kompozisyon Teorisi ve Stepanov Dans Yatağı öğrenimi görek 1971 yılında "Yüksek başarı" (Honours) derecesiyle diploma aldı.

Londra Modern Dans Okulu kurslarına devam ettiği 2 yıl süresince L. Massine'in asistanlığını yaptı ve "Theory of Dance Composition" kitabının yazımına yardımcı oldu. Londra Kraliyet Balesi'ne Koreografi Öcceleri'nde ve Paris Konservatuarı Koreografi Konferansları'nda kendi çalışmalarından örnekler sergiledikten, diğer yandan Benesh Dans Yatağı Enstitüsü'ne de devran rehberlik diploması aldı.

1973 yılında Londra Kraliyet Balesi'nde L. Massine'in "Uç Kuşları" isimli ve Türk Balesi'nin kurucusu Dame Ninette de Valois'ın çağrısı ile İstanbul Festivali'ne bir perdenin "Çocuk" adlı ilk baletini sundu. Aynı yıl Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde Koreografi olarak görevi başlayan Duygu Aykal, bir yıl sonra Sanat Yürüşme Birliği'ni de üstlenerek sahne uygulamalarını yaptığı Devlet Halk Dansları Topluluğu'nun kurucusu çalışmalarına kaldı.

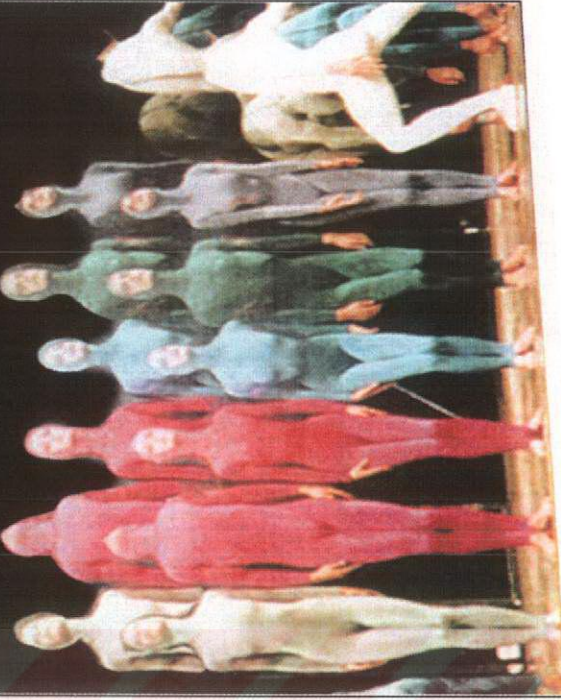
1978-79 sezonunda Ankara Devlet Opera ve Balesi Bâs Koreografi'yi yürüten New York Uluslararası Koreografi Konferansı'na bir bildiri ile katıldı. 1984 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nde bir ay boyunca konferanslar verdi sahne uygulamaları yaptı. Halen Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde Koreografi olarak çalışan D. Aykal, aynı zamanda H. Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümü Öğretim Üyesi ve Devlet Halk Dansları Topluluğu Sanat Yürüşme Birliği Başkanı'dır.

Başlıca eserleri

- 1912 "Çocuk" - İstanbul Festivali'nde ve Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu.
- 1913 "Çocuklar"
- 1914 "Çocuklar" - Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde İstanbul Devlet Balesi'nde sahneye kondu.
- 1917 "Bilutkay Mevki Uçur" - Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu ve Etil "Bilutkay Mevki Uçur" - Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu.
- 1928 "Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu" - İstanbul Festivali'nde ve Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu.
- 1930 "Uç Kuşları" - Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu.
- 1931 "Uç Kuşları" - Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu.
- 1933 "Uç Kuşları" - Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde sahneye kondu.

Oluşum

Ank. Dev. Op. ve Balesi



4.8. İleride Yapılması Öngörülen Etkinlikler İçin Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde “Cumhuriyet Sonrası Türk Dans Sanatı” bölümü koleksiyonu ve sergilemesi ile ilgili ileriye yönelik çalışma programı önerileri getirilmiştir. Müzeyi gezen ziyaretçilerin izlenimlerini bir kültürel faaliyete dönüştürebilmeleri için etkinlikler başlığı altında sergiler, eğitim programları, workshoplar, seminerler, paneller, gösteriler ve film gösterimleri düşünülmekte, ayrıca oluşturulacak bir kütüphane ve arşiv ile birlikte bireylerin müzeden daha fazla yararlanmaları planlanmaktadır.

Sergileri düzenlerken, koleksiyon tesbiti çalışmalarının ardından bu nesnelerin temin edilebilecekleri kaynaklara ulaşmak için çalışılmış, ilişki kurulacak kurumlar belirlenmiştir. Dans sanatı alanında karşımıza çıkan en önemli sorunlardan biri koleksiyon oluşturulacak malzemenin bulunmasıdır. Kurumların bir saklama politikası olmadığından elimizdeki en önemli kaynaklar kişiseldir. Yaşayan sanatçılara ulaşip onların elindeki malzemeleri tezin kapsamında sergilemeye çalıştık. Ancak sahipleri tarafından ölmeden önce yakınlarına bırakılmamış veya bir kuruma bağışlanmamış olan koleksiyon ve arşivlerin büyük çoğunluğu özel koleksiyoncuların elinde olabilir. Bu nesneler, ileride, satın alınma yoluyla bölüme kazandırılabilir. Sergileme yöntemiyle ilgili olarak sürekli sergilerin yanında değişen, gezici sergilerin ve retrospektif sergilerin de planlanması önemlidir. Böylece, bölüme bir dinamik kazandırılacak, ayrıca güncel sosyal ve kültürel ortam takip edilmiş olunacaktır.

Eğitim programları kapsamında, dans bölümü için pratik ve teorik dans dersleri düşünülmelidir. Pratik dersler, çocuklara ve yetişkinlere yönelik iki ayrı bölüm halinde verilebilir, böylece farklı yaş kesimlerine ulaşılmış olur. Derslerin yanında, uluslararası bağlamda gerçekleştirilebilecek workshoplar düzenlenmelidir. Böylece müze, Türkiye’de dans eğitimi konusunda varolan boşlukları ve eksiklikleri gidermeye yönelik bir adım atmış olur. Seminer ve paneller ile desteklenen bu çalışmalar, yeni nesillerin yetişmesinde çok önemli bir rol oynayabilir. Dans Bölümü içinde yapılacak olan dans gösterileri ve bu bağlamda gerçekleştirilecek dans filmleri gösterimleri ise yine çok önemli bir açığı kapatacak ve özellikle dans filmi alanında ülkemizde hiç varolmayan bir çalışma sahası için de yeni bir başlangıç olacaktır.

Dans Bölümü kapsamında kurulacak kütüphane ve arşiv, bildiğimiz kadarıyla Türkiye’de hiçbir kurumda toplu olarak varolmayan dans kitapları ve videoları ile dünyadaki dans sanatını takip etmenin yanı sıra, Türk Dans’ının izini sürmek ve geçmişle bağlantı kurabilmek adına da çok önemlidir. Devlet Opera ve Baleleri, depo ve arşiv imkanları olmadığından şimdiye kadar saklanması ve korunması gereken birçok belgeyi ve malzemeyi malesef günümüze aktaramamıştır. Bu durum, kurum dışındaki bütün çalışmalar için de geçerlidir. Sanatçılar kendi imkanlarıyla bazı malzemeleri saklıyor ve koruyorlarsa da gün geçtikçe bunlara ulaşmak zorlaşmakta ve zaman aşımıyla imkansız hale gelmektedir. Bu malzemeler, bağış ve satın alma yöntemiyle kütüphaneye ve arşive kazandırılmaya çalışılacaktır. Müze içinde, Dans Bölümü kapsamında kurulacak böyle bir kütüphane’ye ve arşiv’e çok şiddetle ihtiyaç vardır.



SONUÇ

“Türkiye’de kurulacak bir Modern Sanat Müzesi için Cumhuriyet Sonrası Türk Dans Sanatı Bölümü Önerisi” başlığı altında ortaya koyduğumuz bu tez kapsamında, öncelikle üstünde en çok durulan konu böyle bir bölüme ne kadar ihtiyaç duyulduğunun en açık şekilde belirtilmesi olmuştur. Türk dans sanatı, dünyadaki örnekleriyle karşılaştırıldığında çok yeni olmasına karşılık, kısa sürede çok gelişmiş bir sanat dalıdır. Ancak eğitim ve yaratılan eserlerin bilgilerinin gelecek nesillere ulaştırılması konusunda büyük sıkıntılar çekilmektedir. Türkiye’de sanat kurumlarının koruma ve saklama politikaları oluşmamıştır. Dolayısıyla yapılan çalışmalar sergilendikten sonra tamamen yok olma riskiyle karşı karşıyadırlar. Dans sanatı, plastik sanatlardaki gibi yaratılan eserin somut bir şekilde varlığını sürdürebildiği bir sanat dalı değildir. Hareket, bedenler aracılığıyla somutlaşır ve bedenler durduğunda da yok olur. Koreografilerin saklanması tek yolu, sergilenirken görsel olarak kaydetmek ve bunun yanı sıra o koreografiye ait, kostüm, sahne ve ışık tasarımının belgelenmesi, varolan taslakların saklanmasıdır. Devlet Opera ve Baleleri, sergilenen eserlerin dekor ve kostümlerini saklayacak depolara ve bu depolarda sağlanması gereken özel koşullara sahip değildir. Sergilenen eserlere ait malzemeler, belli bir dönem, tekrar sahneye konma olasılığı göz önünde tutularak saklanır ve daha sonra yok edilirler. Bu eserlerin gelecek nesillere ulaştırılmasının tek yolu, Modern Sanat Müzesi içinde açılacak bir Dans Sanatı Bölümü kurmak ve tez kapsamında ortaya koymaya çalıştığımız kriterler ve yöntemler eşliğinde Türk Dans Sanatı’nın önemli örneklerini ve sanatçıları sergileyerek topluma kültürel bir katkıda bulunmaktır.

Dans sanatı’nın gelişmesi için böyle bir müze kapsamında kurulacak olan dans bölümü’nün ayrıca büyük bir önemi vardır. Devlet konservatuarları ve son dönemde üniversite bünyesinde kurulmuş olan modern dans bölümleri kendi olanakları çerçevesinde eğitimlerini sürdürmektedirler ancak Cumhuriyet sonrası Türk dans sanatı alanında ortaya konulmuş eserlere ve sanatçılar hakkında kapsamlı bilgilere ulaşabilecekleri kaynakları çok sınırlıdır ya da hiç yoktur. Eğitimde yararlanılabilecek görsel ve teorik malzemenin yokluğu tahmin edilebileceği gibi büyük bir eksiklik ve en hızlı şekilde giderilmesi gerekmektedir.

İstanbul Modern Sanat Müzesi kapsamında kurulması önerilen Dans Bölümü'nün kültürel kimliğimizin şekillenmesinde önemli bir payı olacağı kesindir. “Toplumun kültür yaşamının, o toplumun yaşam tarzında, algılama ve algılanma biçiminde, davranışlarında, değer ya da inanç sistemlerinde anlatımını bulmaya yüz tuttuğu”(Unesco, sf.21-33) düşünülürse, Türkiye’de cumhuriyet sonrası dans sanatı’nın kimliğimizi anlamada ve anlamlandırmada önemli bir ifade biçimi olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Özellikle bu toprakların üstünde yüzyıllardır varolan kültürel miras ile ilişki kurarak yaratılan eserlerin saklanması, yenilerinin yaratılması ve var olanının gelişmesi açısından çok önemlidir. Bugün değişik dünya ülkelerindeki sanata baktığımızda kendi kimliğini ve geleneğini oluşturabilenlerin, geçmişlerini en iyi şekilde belgeleyen, koruyan ve gelecek nesillere aktarabilenler olduğunu görüyoruz. Türkiye de bu konuda daha fazla çaba göstermelidir. Bu bağlamda Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Ana Bilim Dalı’na, Türkiye’deki tek müzecilik programı olarak, çok büyük bir görev düşmektedir. Tezin amacı da, açılması öngörülen İstanbul Modern Sanat Müzesi kapsamında oluşturulması planlanan Dans Sanatı Bölümü’nün en kolay şekilde pratiğe geçirilmesi için gerekli bütün ön hazırlığı yaparak, bu sürecin hızlanmasına katkıda bulunmaktır.

BİBLİOGRAFYA

ADSHEAD, Janet & LAYSON, June, **Dance History**, Dance Books Ltd., 1983

ANDERSON, Jack, **Dance**, Newsweek Books, 1974

Ballet&Modern Dance, Princeton Book comp., 1986

AU, Susan, **Ballet & Modern Dance**, London, Thames and Hutson, 1998.

BANES, Sally, **Democracy's Body: Judson Dance Theatre 1962-1964**, Ann Arbor Michigan, UNI Research Press, 1983.

BELCHER, Michael, **Exhibitions in Museums**, Leicester University Press, 1991

BRIGINSHAW, Valery and Mike Huxley, "Approaches to New Dance: Analyses of Two Works" in Janet Adshead (ed.) **Dance Analysis**, Theory and Practice, Dance Books, 1988.

BRINSON, P. and Van PRAAGH, P., **The Choreographic Art**, London, A & C Black.

BROWN, J.M. (ed), **Contemporary Dance**, New York, Abbeville.

CLARKE, MARY & VAUGHAN, DAVID, **Dance&Ballet**, The Encyclopedia G.P. Putnam's Sons, New York, 1977.

DEAN, DAVID, **Museum Exhibition**, London: Routledge, 1994

DE VALOIS, Ninette, **Come Dance With Me**, London, Hamish Hamilton.

DELEON, Jak, **Kısa Bale ve Modern Dans Tarihi**, Altın Kitaplar, 1993.

Bale Tarihi, İstanbul, imge Yayıncılık, 1984.

Devlet Konservatuari'nın Kısa Tarihi, Ankara Devlet Konservatuari Otuzuncu Yıl Kitabı, 1966.

EDSON, Gary & DEAN, David, **The Handbook for Museums**, Routledge, 1994.

FLITCH, J.E. Crawford, **Modern Dancing and Dancers**, Philadelphia, Lippincott, 1912.

FRANKS, A.H., **Social Dance: A Short History**, London, 1963.

Avant-Garde Performance and the Efervescent Body, Greenwich Village 1963:

GOLDBERG, Roselee, **Performance Art**, World of Art series, 1988

HANNA, Judith Lynne, **To Dance is Human**, The University of Chicago Press edition, 1987.

HARRIS, Melissa, **Merce Cunningham**, Philip Morris Comp., 1997

LE ROY, Leatherman, **Martha Graham**, Faber&Faber Lmt., 1961

MARTIN, J., **The Dance**, Tudor pub. Comp., 1963.

NADEL, Howard & MILLER, Constance Nadel, **The Dance Experience**, Universe Books, 1978.

KONTARCIOĞLU, Selçuk, **Türkiye Cumhuriyeti'nin Hükümet Programında Kültür**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

MCDONAUGH, Don, **The Rise and Fall and Rise of Modern Dance**, New York, New American Library, 1970.

MCDONAUGH, Don, **The Complete Guide to Modern Dance**, New York, Doubleday, 1976.

MILES, R.S., **The Design of Educational Exhibits**, London, The British Museum, 1988.

NOVACK, Cynthia J., **Sharing The Dance**, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1990.

PARKHURST, Charles, **Sanat Müzeleri:Türleri, Organizasyonları, İşlemleri, Mali İşlemleri**, Çev. Yeşim Anadol

PERIN, Cevdet, **Atatürk Kültür Devrimi**, İstanbul, İnkılap, 1987.

PERUGINI, Mark E. **The Art of Ballet**, Philadelphia, Lippincott, 1915.

SAVAŞIR, Vildan Aşır, **İlk Günlerimiz**, Ankara Devlet Konservatuvarı Otuzuncu Yıl Kitabı, 1966.

SENELICK, T., **Gender and Performance**, Hannover, University Press of New England, 1992.

SORELL, Walter, **Dance In Its Time**, New York, Anchor Press edition, 1981.

SPENCER, Paul, **Society and The Dance**, Cambridge, Cambridge University Press, 1985.

STEINBERG, C., **The Dance Antology**, New York, New american Library, 1980.

WALKER, K.S., **Ninette de Valois: Idealist Without Illusions**, London, Hamish Hamilton.

MAKALELER

AND, Metin, “First Steps in Turkey”, Dancing Times, vol.38, no. 452, 1948.

ATAGÖK, Tomur, Lami Sanat Dergisi, 14. Sayı, Şubat 1990

CAN, Feza, “Bozulma ve Nedenleri”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, der.: Tomur Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, 1999

GOELL, Kermit, “The Turkish State Ballet”, Dance Magazine, vol. 28, no. 10, new York, 1954.

GÜNEL, Sadi, “Turkey: Development of a National Ballet”, The Dancing Times, vol. 44, no. 528, london, 1954.

KEMP, Travis, “Starting from Scratch: Forming a National Ballet in Turkey”, Dance and Dancers, vol, 7, no.12.

NEVTON, Joy, “Yeşilköy Ballet School”, Dancing Times, vol. 38, no. 450.

PHILLIPS, L.R., “Ballet for Turkey”, Dancing Times, vo. 37, no. 447.

“The Turkish National Ballet Academy”, Dancing Times, vol. 39, no. 466.

“The Turkish National Ballet Academy”, Dancing Times, vol. 41, no. 485.

İNTERNET SİTELERİ

www.dansmuseet.nu

www.dtw.org

www.dancemuseum.org

www.uni.-leipzig.de/-tal/tal.htm

www.teatterimuseo.fi

GEYVAN McMILLEN

Geyvan McMillen
Yıldız Teknik Üniversitesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi
Beşiktaş 80750, İstanbul
Tel: +90-212-2040026
Fax: +90-212-2040113
Email: geyvan@turk.net

Ankara Hacettepe Devlet Konservatuvarı Bale Bölümünü 1960 yılında bitirdi. Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde Dame Ninette de Valois'in öğrencisi olarak uzun yıllar dans etti. Londra'da London Contemporary Dance School'dan burs alarak Jane Dudley ve Robert Cohen ile Martha Graham tekniği üzerine dört yıl eğitim gördü. 1973-74 sezonunda, New York'ta bir yıl Merce Cunningham'ın burslu öğrencisi oldu. Fransa, Almanya, Avusturya, İngiltere ve Amerika'da dans festivalleri ve workshoplara dansçı ve koreograf olarak katıldı. Hacettepe Üniv., İstanbul Üniv. ve Mimar Sinan Üniv. 'nde modern dans dersleri verdi. Ankara Devlet Balesi, İzmir Devlet Balesi, Mersin Devlet Balesi ve İstanbul Devlet Balesi'nde eğitmen ve koreograf olarak çalıştı. Ulusal sanat organizasyonlarından Europalya ve Habitat'da Dans Direktörlüğü yaptı. Habitat organizasyonunda Dans Festivali hazırladı. Kültür Bakanlığı Dans Danışmanlığı, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Yönetim Kurulu Üyeliği ve Dans Danışmanlığı yaptı. Türkiye'de ilk akademik modern dans eğitiminin ve modern dans topluluklarının öncülüğünü yapan Geyvan McMillen'in 40'ı aşkın özgün eseri bulunmaktadır. Halen İstanbul Devlet Opera ve Balesi koreografı ve Yıldız Teknik Üniversitesi Modern Dans Bölümünün kurucusu ve yöneticisidir. En büyük arzusu Modern Dansın ülkemizde en doğru şekilde, yaratıcı ve özgün olarak gelişmesini sağlamak ve bir topluluk kurmaktır.

Eğitim ve Burslar

- 1952 – 1960 Ankara Hacettepe Devlet Konservatuvarı Bale Bölümü, Ankara
1968 İngiltere Royal bale Bursu, Londra
1969 Çağdaş Dans Okulu Yaz Bursu, Londra
1970-1974 Londra Çağdaş Dans Okulu, Londra
1974-1975 Merce Cunningham Dans Okulu, New York

Dans Eğitimcileri

- 1952 – 1960 Ankara Devlet Konservatuvarı
Dame Ninet de Valiova – Molly Lake – Trevis Kemp-Beatrice Appleyard –
Aeleay Philips – Lomo Masford – Valerie Dicken – Robert Leonen
1970 – 1975 Çeşitli yerlerde Modern Dans Eğitimi:
Merce Cunningham – Robert Kohe, Jane Dudley, Mat Matex, Carolyn
Carson, Robert North, Clovere Rope

Gösteriler

- 1960 – 1970 Ankara Devlet Opera ve Balesi
Solist Dansçı
1960 – 1970 İcra edilen yer:
Coppelia Balesi
Uyuyan Güzel
Kuğu Gölü Balesi
Pagodas Balesinin Prensi
Silvia Balesi
Kanlı Düğün Balesi
Les Shilpide Balesi

Los Patineurs Balesi
Giselle

Profesyonel Eğitim Hayatı

- 1975 – 1977 Ankara devlet Opera ve Balesi,
 Bale ve Modern Dans Eğitmeni ve Koreografi
- 1975 – 1977 Ankara Hacettepe Üniversitesi

Modern Bale ve Modern Dans Eğitimi

- 1977- Halihazır İstanbulDevlet Opera ve Balesi,
 Koreograf
- 1983 – 1985 Yıldız Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü,
 Modern Dans Eğitmeni
- 1988 – 1990 İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı,
 Modern Dans Eğitmeni
- 1993 – 1998 Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuarı,
 Bale ve Modern Dans Eğitmeni
- 1996 – 1997 İstanbul Üniversitesi Halk Dansları Konservatuarı,
 Eğitmen
- 1998 – Halihazır Yıldız Teknik Üniversitesi
 Sanat ve Tasarım Fakültesi
 Modern Dans Programı Kurucusu ve Program Yürütücüsü

Koreografler

- 1974 Debussy ile Dans
- 1975 Toprađa Ninni
- 1975 Anadolu'da Gece
- 1975 Delta
- 1975 Mavi Rüyalar
- 1976 Vivaldi Konçerto
- 1976 Konser
- 1979 Hikaye
- 1979 İsimsiz
- 1979 Parti Oyunları
- 1983 Knanis Kuadisi
- 1983 Dünki Mektupları
- 1987 David Hockney'den Hoşlanıyormusunuz?
- 1987 Nijinski ile bir akşamüstü
- 1991 Mutlu Son
- 1991 Erkin Konçerto
- 1991 Nemrut'un Dansı
- 1992 Rapsodi
- 1994 Kaos (Kargaşa)
- 1995 Sıradışı Değişimler
- 1996 İçimizdeki Şarkılar
- 1997 Bolero
- 1998 Uzun Yol
- 1998 Ara Danslar Ara nağmeler
- 1999 Ağıt
- 2001 Ala Tango
- 2001 2.Cins

Koreograflerin icra edildiđi kuruluşlar

- 1970 – 1974 Londra Çağdaş Dans Okulu
- 1975 – 1977 Ankara Devlet Opera ve Balesi

1977 –	Halihazır İstanbul Devlet Opera ve Balesi
1977 – 1987	İstanbul Devlet Tiyatrosu
1983	Gülrüz Sururi ve Engin Cezzar Grubu
1984	Devekuşu Kaberesi
1988	Harbiye İstanbul Şehir Tiyatrosu
1992	Ankara Modern Dans Topluluğu
1993	Mersin Devlet Opera ve Balesi
1994	İzmir Devlet Opera ve Balesi
1997	Lütfi Kırdar Sahnesi (Galatasaray Klübü ve Mezunları)
1997	Orta Doğu Üniversitesi Sanart Festivali
1998	O.D.T.Ü Çağdaş Dans Festivali
1999	Dans Platformu
1999	Almanya (Berlin Deutsche Oper)
2001	Cemal Reşit Rey Konser Salonu
2001	Ankara Devlet Opera ve Balesi
2002	Harbiye Şehir Tiyatroları

Festivaller – Yarışmalar– Gösteriler

1973	Cologne Genç Koreograflar Yarışması
1974	Avignon Dans Festivali
1975-1977	Ankara Çağdaş Dans Grubu Temsili
1978	Viyana Dans Festivali
1979	İstanbul Resim ve Heykel Müzesin’nde Dans Gösterileri
1984-1985	Geyvan McMillen Dans Grubu
1988	Uluslararası İstanbul Müzik Festivali
1999	Berlin Alman Operası

Yöneticilik – Danışmanlık ve Üyelikler

1990 – 1992	İstanbul Devlet Opera ve Balesi Baş Koreografi
1992 – 1995	Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, Dans Danışmanı
1993 – 1995	Europalia 96 Dans Direktörü

1995 – 1996	Habitat Sanat Kondisyonu Üyesi, Habitat Dans Festivali
1988 – 2001	Uluslararası İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Yönetim Kurulu üyesi
1988 – Halen	Uluslararası İstanbul Festivali Dans Danışmanı

Eleştiriler, Makaleler, Bildiriler

Eleştiriler;

Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul

Milliyet Sanat Dergisi

Gösteri Dergisi

Tiyatro Dergisi

Tobav Dergisi

Time Out Dergisi

Makaleler;

Dans Daima (Editör Muzaffer Evcı)

Bildiriler;

1.Devlet Opera ve Balesi Sempozyumu

Kültür Bakanlığı Bale Sempozyumu

1. Kültür Bakanlığı Sahne Sanatları Sempozyumu